UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT SOCIOLOGICKÝCH STUDIÍ

KATEDRA VEŘEJNÉ A SOCIÁLNÍ POLITIKY

Evžena Aubrechtová

STRATEGIE MĚSTA MOSTU PŘI ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY BYDLENÍ A SOUŽITÍ ROMSKÉ KOMUNITY A VĚTŠINOVÉ POPULACE VE MĚSTĚ MOST

Diplomová práce

Praha, 2010

Autor práce: Bc. Evžena Aubrechtová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Mouralová

Oponent práce:

Datum obhajoby: červen 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

AUBRECHTOVÁ, Evžena. *Strategie města Mostu při řešení problematiky bydlení a soužití romské komunity a většinové populace ve městě Most.* Praha. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociálních studií, 2010. 123 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Magdalena Mouralová.

Anotace:

Diplomová práce se věnuje strategiím a politikám, které město Most uskutečňovalo a uskutečňuje ve vztahu k bydlení a soužití obyvatel města.

Práce analyzuje příčiny současného stavu bydlení a soužití obyvatel zejména se zaměřením na dvě sociálně vyloučené (romské) lokality (lokalita Stovky a Chánov), popisuje minulé a současné strategie bydlení (výstavba a rekonstrukce sídliště v Chánově, první a druhá vlna prodeje bytového fondu, Integrovaný plán rozvoje města Most – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití, akce Mapování 100), přičemž tyto strategie jsou v práci i zhodnoceny. Práce obsahuje také rychlou analýzu aktérů politik bydlení.

Práce dále předkládá příklady řešení a dobré praxe z dalších dvou měst České republiky (Ústí nad Labem a Ostrava) a dvou zemí Evropské unie (Španělsko a Maďarsko), které se vzhledem k početným romským populacím potýkají s podobným problémem jako města a obce České republiky. Zkušenosti a příklady dobré praxe z jiných měst a zemí jsou diskutovány ve vztahu k možnosti jejich využití ve městě Most.

Annotation:

The thesis deals with housing and inhabitants´ coexistence strategies and policies which have been and are implemented by Most City Municipality.

The work analyses the causes of the current state of housing and coexistence of the inhabitants with the focus on the two socially excluded (Roma) locations (Stovky and Chánov locations), describes past and current housing strategies (building and reconstructions of the Chánov housing estate, first and second wave of flats privatisation, Integrated Plan of Most City Development – Deprived Most Zones and Civil Coexistence, Mapping 100 Action) whereas the strategies are evaluated as well in the thesis. The work also includes the housing policies stakeholders´ analysis.

The work brings the examples of solutions and good practices from the other two Czech cities (Ústí nad Labem a Ostrava) and the two European Union countries (Spain and Hungary) being concerned with a similar problem like municipalities in the Czech Republic due to their high Roma populations. The experiences and good practices examples from the other cities and countries are discussed in relation to an option to utilize them in Most City.

Klíčová slova: Most, Chánov, Romové, bydlení, soužití, sociálně vyloučená lokalita, investice, integrovaný plán, privatizace

Key words: City of Most, Chánov, Roma, housing, coexistence, socially excluded location, investment, integrated plan, privatisation

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia v souladu s autorským právem.

V Mostě dne 17. května 2010 Evžena Aubrechtová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své konzultantce Mgr. Magdaleně Mouralové za odborné vedení mé práce a za trpělivost, kterou při vedení prokazovala.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE **9**

1 ÚVOD **13**

2 CÍLE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY **17**

2.1 CÍLE 17
2.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY 18

3 TEORETICKÁ A HODNOTOVÁ VÝCHODISKA **20**

3.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA 20
3.1.1 Lidská přirozenost a kultura *20*
3.1.1.1 Lidská přirozenost 20
3.1.1.2 Kultura 21
3.1.2 Integrace *23*
3.1.3 Koncept sociálního vyloučení *26*
3.1.4 Koncept politiky podle Colebatche *27*
3.2 HODNOTOVÁ VÝCHODISKA 29
3.2.1 Základní lidská práva *29*

4 METODOLOGIE A SBĚR DAT **31**

4.1 CHARAKTER DAT A JEJICH SBĚR 31
4.2 HISTORICKÁ ANALÝZA 31
4.3 ANALÝZA AKTÉRŮ 31
4.4 SROVNÁNÍ 32
4.5 EVALUACE 33

5 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY **35**

5.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY V REPUBLIKOVÉM (EVROPSKÉM KONTEXTU) 35
5.1.1 Před rokem 1989 ..... *35*
5.1.2 Po roce 1989 ..... *40*
5.1.2.1 Právní rámec 40
5.1.2.2 Romové a Evropská unie 42
5.1.2.3 Dotační politika a konkrétní cíle politik bydlení v sociálně vyloučených lokalitách 43
5.2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY V REGIONÁLNÍM A LOKÁLNÍM KONTEXTU 46
5.2.1 Příčiny vzniku sociálně vyloučené lokality Chánov *46*

6 STRATEGIE MĚSTA MOSTU V OBLASTI POLITIKY BYDLENÍ **48**

6.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA MĚSTA 48
6.2 ÚVOD DO BYTOVÉ PROBLEMATIKY VE MĚSTĚ MOST 48
6.3 STRATEGIE A POLITIKY BYDLENÍ REALIZOVANÉ V MINULOSTI 51
6.3.1 Výstavba sídliště, rekonstrukce a opravy *51*
6.3.1.1 Popis strategie 51
6.3.1.2 Evaluace plnění cílů strategie 53
6.3.2 Privatizace bytového fondu *54*
6.3.2.1 Popis strategie 54
6.3.2.2 Evaluace plnění cílů strategie 54
6.4 SOUČASNÉ STRATEGIE A POLITIKY BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST 55
6.4.1 Privatizace bytového fondu *55*
6.4.1.1 Popis strategie 55
6.4.1.2 Evaluace plnění cílů strategie 56
6.4.2 Integrovaný plán rozvoje města Mostu – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití *57*

6.4.2.1 Popis strategie 57
6.4.2.2 Evaluace procesu implementace 63
6.4.3 Mapování 100 65
6.4.3.1 Popis strategie 65
6.4.3.2 Evaluace plnění cílů strategie 65
6.5 SOUHRNNÁ ZJIŠTĚNÍ 66

7 AKTÉŘI POLITIKY BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST 67

7.1 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH 68
7.2 MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ 68
7.3 SAMOSPRÁVA – MAGISTRÁT MĚSTA MOSTU 69
7.4 MÍSTNÍ POLITICI A POLITICKÁ USKUPENÍ 70
7.5 NEZISKOVÉ ORGANIZACE 71
7.6 ŘÍDÍCÍ VÝBOR IPRM 71
7.7 MÉDIA 72
7.8 OBYVATELÉ MĚSTA MOSTU 72
7.8.1 Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit 72
7.8.2 Obyvatelé lokalit, kteří nežijí v sociálně vyloučených lokalitách 73
7.9 MATICE ANALÝZY AKTÉRŮ (ODHAD A SPOLEHLIVOST PRO OBLASTI ZÁJMU, MOCI A POSTOJE JEDNOTLIVÝCH AKTÉRŮ K OTÁZCE ŘEŠENÍ BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST) 74

8 STRATEGIE A POLITIKY APLIKOVANÉ V ZAHRANIČÍ A JINÝCH MĚSTECH ČESKÉ REPUBLIKY 77

8.1 STRATEGIE A PROJEKTY REALIZOVANÉ V JINÝCH ZEMÍCH EVROPY 77
8.1.1 Maďarsko 77
8.1.1.1 Situace v Maďarsku 77
8.1.1.2 Popis strategie (příklad dobré praxe) 78
8.1.1.3 Evaluace plnění cílů strategie 80
8.1.2 Španělsko 82
8.1.2.1 Situace ve Španělsku 82
8.1.2.2 Popis strategie (příklad dobré praxe) 84
8.1.2.3 Evaluace plnění cílů strategie 86
8.2 STRATEGIE A PROJEKTY REALIZOVANÉ V JINÝCH MĚSTECH ČR 88
8.2.1 Ústí nad Labem (Sídliště Mojžíř) 88
8.2.1.1 Popis strategie 88
8.2.1.2 Evaluace procesu implementace 90
8.2.2 Ostrava 91
8.2.2.1 Popis strategie 91
8.2.2.2 Evaluace plnění cílů strategie 94

9 DISKUSE A ZÁVĚR 95

10 RESUMÉ 101

11 SUMMARY 102

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ 104

13 SEZNAM PŘÍLOH 113

Seznam tabulek

Tabulka 1 Nejčastější účely evaluace

Tabulka 2 Bytové domy postavené před rokem 1991 - podíl v %

Tabulka 3 Počet privatizovaných bytů v Mostě v letech 1993-2002

Tabulka 4 Seznam aktérů politiky bydlení v Mostě

Tabulka 5 Matice analýzy aktérů politiky bydlení v Mostě

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Katedra veřejné a sociální politiky

Autor: Bc. Evžena Aubrechtová

Konzultant: Mgr. Magdalena Mouralová

Název diplomové práce: Strategie města Mostu při řešení problematiky bydlení a soužití romské komunity a většinové populace ve městě Most

Vymezení a cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je popsat a následně zhodnotit strategii města Mostu při řešení problematiky soužití v oblasti bydlení romské komunity a většinové populace ve městě Most, a to zejména z pohledu původních cílů a výsledného efektu implementovaných politik, jež se zaměřovaly, resp. zaměřují, na zkvalitnění života obyvatel města. K popisu i k hodnocení využiji odpovídající dostupné informace o politikách, strategiích, vynaložených investicích a úsilí, které město Most od konce 60. let 20. století věnovalo otázce bydlení a společnému soužití obyvatel města.

Představení situace

Město Most je specifické tím, že jeho stará zástavba byla zlikvidována za účelem těžby hnědého uhlí z povrchových dolů. Tehdejší populace města, v principu rovnoměrně rozvrstvená, se po demolici staré části Mostu měla přestěhovat do nově vybudované zástavby, přičemž již tehdy docházelo k oddělení přizpůsobivého obyvatelstva od nepřizpůsobivého a hledala se cesta, jak bydlení těchto skupin zajistit ku prospěchu všech. Tento okamžik se stal zlomovým pro následující léta a léta současná, kdy řešíme následky rozhodnutí sestěhování velké romské komunity, případně nepřizpůsobivých obyvatel, do jedné lokality - Chánov.

Chánovské sídliště je v současné době jedním z nejznámějších romských ghett se všemi charakteristickými rysy, zejména sociálním a prostorovým vyloučením[1]. Z tohoto důvodu se mostecký magistrát snaží problém řešit. Jedním z možných nástrojů je Integrovaný plán rozvoje města Mostu – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití, který obsahuje projekty za účelem zlepšení kvality života, včetně bydlení, ve výši cca 300 milionů Kč a který má být v následujících letech realizován za přispění strukturálních fondů Evropské unie. Výše zmíněný integrovaný plán obsahuje i řadu zlepšení pro další sociálně vyloučenou lokalitu, kde žije nejen početná romská komunita,

[1] *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. Poslední úpravy 22.10.2008. Dostupné z: http://www.gac.cz/html/index.php?action=show_content&content_id=41&lang=cs

ale i zástupci většinové populace, kteří se často potýkají se sociálním či ekonomickým vyloučením[2].

V rámci diplomové práce se chci zabývat i aktivitami zastupitelstva, které souvisejí s podporou bydlení většinové populace, vzájemného soužití většinové populace s Romy, kteří obývají nejen vyloučená sídliště, ale i panelové domy, kde žije většina majoritní populace a kde vyvstávají problémy ve vzájemných vztazích pramenící buď ze vzájemného nepochopení, neochoty chápat či přijmout druhého, ze zažitých zvyklostí a špatných návyků ve vztahu k bydlení (vandalismus, nepořádek, hluk), případně problémy vycházející z rasistických předsudků.

Použité metody a zdroje dat

Pro zpracování diplomové práce použiji metodu analýzy sekundárních dat a dokumentů zabývajících se danou problematikou. Pro popis základní charakteristiky soužití romské menšiny a většinové společnosti využiji literaturu zabývající se obecným pohledem na občanské soužití, k vysvětlení základních pojmů a definicím použiji vzdělávací portály (např. Varianty, portál sdružení Romea). Ke zjištění informací o místní historii romské komunity a počátcích problematiky využiji sociologickou studii provedenou v 70. letech 20. století a další dostupné relevantní dokumenty.

Z velké části použiji i internetové zdroje, jež v dnešní době poskytují velké možnosti při hledání informací. Hlavním zdrojem budou internetové stránky města Mostu, kde se nacházejí hlavní relevantní dokumenty – integrované plány rozvoje města Mostu, zápisy a usnesení mosteckého zastupitelstva apod. Dalšími zdroji budou výsledky sociologického výzkumu na téma sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením v České republice[3].

V evaluační části diplomové práce se zaměřím na zhodnocení politik města Mostu implementovaných ve vztahu k problematice soužití v oblasti bydlení romské komunity a většinové populace ve městě Most. V souvislosti s již zrealizovanými veřejnými politikami provedu evaluaci naplnění cílů politik, a to srovnáním původních cílů s výsledky či efekty politik. V souvislosti s aktuálně probíhajícím procesem implementace integrovaného plánu provedu evaluaci procesu (organizace politiky, participace cílových skupin, komunikování politiky apod.).

Předpokládaný obsah práce

1. Úvod
2. Vymezení problematiky - bydlení a soužití romské menšiny a většinové společnosti (vymezení pojmů, základní definice), hodnotová východiska (Sociální doktrína České republiky)
3. Teoretická východiska – evaluace (Veselý a Nekola 2007), integrace, multikulturalismus (Barša 2003), kultury (Murphy 2004)
4. Užité metody
5. Charakteristika města a historických souvislostí

---

[2] *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice.* [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. Poslední úpravy 22.10.2008. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/index.html. V mapě jsou v rámci města Most popsány tři lokality sociálně vyloučené či ohrožené sociálním vyloučením.

[3] Součást projektu „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“ provedenou společností GAC spol. s. r. o.

6. Aktéři politiky bydlení ve městě Most
7. Strategie řešení uplatněné a implementované v minulosti
8. Současná strategie řešení problematiky bydlení
9. Výsledky implementovaných politik
10. Závěr a hodnocení
11. Seznam pramenů

Výchozí literatura a předpokládaný seznam zdrojů

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. [online]. c2009. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.gac.cz/html/index.php?action=show_content&content_id=43&lang=cs.

Barša, P. *Politická teorie multikulturalismu.* Brno: CDK, 2003. 348 s. ISBN 80-7325-020-9.

Česká republika: přístup vlády k integraci Romů – listopad 2008. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-priistupu-vlady-k-integraci-romu---listopad-2008-50873/.

Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

Friš, J. et al. *Cikáni ve starém Mostě: Výsledky sociologického průzkumu*. Most: Okresní národní výbor, 1976. 221 s.

Hendl: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

Integrovaný plán rozvoje města Mostu – Centrum. [online]. Statutární město Most, 2008. Poslední úpravy 15.12.2008. Dostupné z: http://www.mumost.cz/informace/index.htm?fr2=integrovanyplan/obsah.htm.

Integrovaný plán rozvoje města Mostu - Deprivované mostecké zóny a občanské soužití "DEMOS". [online]. Statutární město Most, 2008. Poslední úpravy 15.12.2008. Dostupné z: http://www.mumost.cz/informace/index.htm?fr2=integrovanyplan/obsah.htm.

Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/index.html.

Murphy, R.L. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 268 s. ISBN: 978-80-86429-25-0.

Navrátil, P. et al. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.

Potůček, M. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 396 s. ISBN 80-86429-50-4.

Sociální doktrína České republiky. [online]. Praha: Socioklub – sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, 2002. Dostupné z: http://www.socioklub.cz/doktrina.ph.

Veselý, A., Nekola, M. (Ed.). *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5

www.romea.cz. [online]. c2009. Dostupné z: http://www.romea.cz/.

www.varianty.cz. [online]. c2009. Dostupné z: http://www.varianty.cz/index.php?id=20.

Zápisy, usnesení z jednání zastupitelstva města Mostu a další relevantní dokumenty. [online]. Dostupné z: http://www.mumost.cz/mesto/index.htm.

Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025. [online]. Dostupné z: http://web2006.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/archiv/koncepcni-materialy/zasady-dlouhodobe-koncepce-romske-integrace-do-roku-2025-20283/.

……..

Bc. Evžena Aubrechtová

Diplomant

……..

Mgr. Magdalena Mouralová

Konzultant

1 ÚVOD

Oblast Mostecka se po desetiletí vyznačuje zvýšeným počtem romských obyvatel podobně jako další okresy a lokality severních Čech. V současné době hovoří hrubé odhady o 5–7 tisících Romů žijících jen v Mostě (Gabal 2009).

Romské lokality zde vznikaly postupným vývojem v době socialismu ve 2. polovině 20. století, kdy docházelo k rozptylování romského obyvatelstva ze Slovenska za účelem jejich snadnější integrace do většinové společnosti. Při přemísťování slovenských Romů do severních Čech hrály tehdy velkou roli dva faktory. Jedním z nich byl prostor, který zde vznikl po odsunu Němců po 2. světové válce, druhým (neméně důležitým) faktorem byl fakt, že ve zdejším kraji byly rozšířeny a zároveň byly zakládány nové průmyslové podniky, kde vznikaly pracovní příležitosti pro Romy, kteří vykonávali nízkokvalifikované práce (Friš et al 1975).

Město Most ležící v severočeské hnědouhelné pánvi tak poskytovalo příležitost pro mnoho Romů, kteří se sem ze Slovenska v té době přestěhovali. Avšak vzhledem k rozmáhající se těžbě hnědého uhlí došlo k likvidaci staré části města, ve kterém bydlela početná romská komunita, z níž jen část byla přestěhována do nových městských čtvrtí. Většina této komunity se přestěhovala do městské části Chánov, kde bylo vybudováno nové sídliště se standardním bydlením. Vlivem sestěhování romských obyvatel, kteří ze „starého“ Mostu přenesli i své zvyky působící problémy při společném bydlení s většinovou společností, docházelo pozvolna k odlivu většinového obyvatelstva do jiných částí Mostu. V Chánově tak zůstávali jen Romové a nepřizpůsobiví obyvatelé (Pavelčíková 2004), kteří postupně vybydlovali nové domy, ničili veřejná prostranství. To vedlo k izolaci sídliště a postupnému vzniku lokality, která byla oficiálně uznána za sociálně vyloučenou v roce 2006 v rámci Gabalovy studie (Gabal 2006a, Gabal 2006b).

V minulých desetiletích byly vynaloženy nemalé finanční prostředky na rekonstrukci bydlení a zlepšení kvality života obyvatel lokality Chánov. Bohužel romské obyvatelstvo (a další nepřizpůsobiví obyvatelé) nedokázalo stav nově zrekonstruovaných domů udržet, čímž došlo k jasně negativně vymezenému postoji většinové společnosti vůči této komunitě.

Podobně jako Chánov byla za sociálně vyloučenou romskou lokalitu označena lokalita Stovky. Ta vznikla postupným, resp. řízeným (Gabal 2009), sestěhováváním romských obyvatel, kteří byli ochotni bydlet v bytech nižší kategorie postavených

v 50. a 60. letech 20. století (zejména) pro zaměstnance okolních podniků (ti se však v pozdějších letech stěhovali do novějších bytů vyšší kategorie).

Obě zmíněné sociálně vyloučené lokality[4] se vyznačují vysokou nezaměstnaností Romů, zvýšenou delikvencí a vyšší úrovní patologických jevů, nízkou kvalitou bydlení a nízkým vzděláním zdejších obyvatel (Gabal 2006b, 2009), kteří mají jen malou možnost uniknout stávající kvalitě života[5].

Ať už jsou důvody vzniku takto sociálně vyloučených lokalit jakékoliv, město Most se v současnosti rozhodlo využít Evropské strukturální fondy, pomocí nichž spolufinancuje Integrovaný plán rozvoje města Most – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití (dále IPRM-DEMOS), jehož cílem v obou lokalitách je zvýšit jak kvalitu bydlení, tak i kvalitu života obecně, a to prostřednictvím projektů ve výši 300 mil. Kč. V této souvislosti se nabízí otázka, zda takto vynaložené finanční prostředky vyřeší daný problém a zda tato konkrétní strategie povede k pozitivním a udržitelným výsledkům, k nimž se magistrát v rámci integrovaného plánu zavázal. V rámci této práce, která se politikami a strategiemi bydlení v Mostě zabývá, se pokusím tuto otázku zodpovědět.

Vzhledem k předchozím snahám a strategiím, jejichž výsledek je diskutabilní, provázejí současnou snahu magistrátu velké pochybnosti ze strany veřejnosti, jelikož během minulých desítek let (před rokem 1989 i poté) byly na zkvalitnění života obyvatel v Chánově vynaloženy mnohamilionové investice a výdaje na běžnou údržbu (viz IPRM-DEMOS, rozpočty města Mostu apod.[6]), jež (minimálně na první pohled obyvatel Mostu) nepřinesly kýžený výsledek. Naopak zde docházelo ke zhoršování kvality bydlení

[4] Mimo již zmíněné vyloučené romské lokality byla v roce 2006 v Gabalově studii jako lokalita ohrožená sociálním vyloučením označena další mostecká lokalita – Sedmistovky (Gabal 2006a). V roce 2009 se na seznam ohrožených sociálním vyloučením přidává i lokalita Šestistovky (Gabal 2009).

[5] Kvalita života je individuálním vnímáním pozice jedince v životě ve vztahu k hodnotovým a kulturním systémům, ve kterých žije, a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, hodnotám a obavám, včetně fyzického zdraví, psychického stavu, úrovně nezávislosti, sociálních vztahů, osobních přesvědčení a vztahů k charakteristickým znakům prostředí. Kvalita života souvisí se subjektivním hodnocením, které je zakotvené v kulturním a sociálním kontextu, zároveň i v kontextu prostředí. (Philips 2006)

[6] Dostupné na webových stránkách města Mostu (www.mumost.cz).

a života (odpojení teplé vody z důvodu plýtvání, nedostatečná dopravní obslužnost, snižování občanské vybavenosti apod.).[7]

Vynakládané investice a zamýšlené strategie na zlepšení kvality života a bydlení romské populace samozřejmě souvisí i s problematikou soužití romské a většinové populace, která posuzuje úsilí magistrátu za zbytečné a finanční prostředky za neefektivně vynaložené (daly by se použít v jiných oblastech). Takto úzký pohled na celou věc může být zapříčiněn reálnými osobními zkušenostmi aktérů, neznalostí, nízkým povědomím obyvatel o daném problému, rasistickými předsudky vůči Romům, neochotou samotných Romů něco změnit apod.

Existence sociálně vyloučených lokalit a problematické soužití občanů Mostu představuje sociální problém se všemi jeho základními znaky (Frič 1990) – veřejnost i další aktéři si uvědomují nepříznivou situaci v Mostě a chápou ji jako nežádoucí jev s tím, že problém lze nějakým způsobem řešit prostřednictvím kolektivní akce[8]. Z pohledu objektivistického přístupu (resp. tradičního) obsahuje problém aspekt, který spočívá v určitých objektivních podmínkách (existence lokalit, existence sociálního vyloučení apod.). Z pohledu konstruktivistického přístupu problém obsahuje sociální konstrukt, tzn. že problém je „problematizován lidmi“ (Frič 1990, s. 33), což lze doložit přístupem k problému v médiích a přístupem politiků.

Vzhledem k formulaci sociálního problému uvedené výše a vzhledem k tomu, že sociální problémy lze považovat za problémy veřejné politiky, zejména pokud splňují pět zásadních kritérií[9] vymezení problému z hlediska veřejné politiky (Veselý 2007), lze pokládat problematiku bydlení a soužití obyvatel města Mostu za veřejněpolitický problém.

---

[7] In *Socioekonomická analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Most pro IPRM MOST*, články v místním tisku např. *V Chánově teče voda ze sklepů*. In *Mostecký deník*. [online]. [cit. 2010-04-10]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/video-v-chanove-tece-voda-ze-sklepu20090817.html.

[8] Přístup k řešení problému závisí na přístupu k dané problematice. Tento přístup se samozřejmě liší, a to v závislosti na vyznávaných hodnotách, přístupu k lidské přirozenosti, kulturám apod.

[9] Problém se dotýká života významného počtu lidí v rámci daného společenství (jak obyvatel sociálně vyloučených lokalit, tak i obyvatel, kteří v těchto lokalitách nežijí), je analyzovatelný (provedené socioekonomické analýzy, studie), řešitelný veřejněpolitickými nástroji (IPRM-DEMOS, koncepce státu, legislativa apod.), není ani příliš široký, ani příliš úzký (problém nelze řešit samostatně, neboť souvisí s dalšími sociálními problémy, nicméně lze jej řešit v užším spektru) a nelze jej vyřešit snadno a rychle (minulé zkušenosti ukazují, že rychlá a snadná řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit nefungují). (Veselý 2007)

Ve své práci se věnuji strategiím a politikám mosteckého magistrátu (Okresního národního výboru v Mostě) při snaze o zlepšení kvality bydlení a soužití občanů města, počínaje umístěním početné romské komunity v Chánově, přes postupné sestěhovávání romských a nepřizpůsobivých obyvatel do lokality Stovky, opravy a rekonstrukce v Chánově až k poslednímu plánu, který mimo finanční prostředky do bydlení obsahuje i další projekty, které mají zvýšit zaměstnanost, zlepšit občanskou vybavenost apod., nejdůležitěji však zaručit udržitelnost projektů. Mimo to v práci popisuji a hodnotím další mostecké strategie bydlení – první a druhou vlnu privatizace bytového fondu a akci Mapování 100.

2 CÍLE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 CÍLE

Základním cílem diplomové práce je zhodnocení strategií města Mostu při řešení problematiky bydlení a soužití romské komunity a většinové populace v Mostě. V návaznosti na daný cíl je pak možné stanovit podcíle:

1) **Identifikovat a popsat strategie a politiky** města Mostu při řešení problematiky:

   1a) Popsat problematiku bydlení místní menšiny a většiny.

   1b) Vysvětlit stav soužití romské komunity a většinové společnosti.

   1c) Analyzovat vývoj situace ve vztahu k problematice diplomové práce prostřednictvím historické analýzy.

   1d) Vymezit aktéry, kteří jsou zapojeni do problematiky anebo se jich daný problém nějakým způsobem dotýká, včetně analýzy sítě aktérů (obyvatelé města, zastupitelstvo, neziskové organizace, média atd.).

2) **Vyhodnotit** popsané **strategie**:

   2a) Evaluovat minulé strategie, tedy strategie, které byly uskutečněny v minulosti a jejichž výsledný efekt je znám (výstavba sídliště v Chánově, první vlna privatizace bytového fondu).

   2b) Evaluovat současné strategie, tedy evaluovat proces právě probíhající implementace Integrovaného plánu města Most – Deprivované mostecké zóny a občanské soužití a proces, případně stávající výstupy, druhé vlny prodeje bytů a akce Mapování 100.

3) **Provést srovnání a diskutovat politiky**, které byly realizovány jinde:

   3a) Srovnat se strategiemi realizovanými v zahraničí.

   3b) Srovnat se strategiemi realizovanými v jiných částech České republiky.

   3c) Diskutovat možnost implementace těchto politik v Mostě.

2.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na základě stanovených cílů a podcílů je možné formulovat základní výzkumné otázky, případně další pracovní podotázky, které by měly být v rámci diplomové práce zodpovězeny.

- Jakým způsobem přispěly implementované politiky a projekty k řešení problematiky bydlení a soužití Romů s většinou v Mostě?
    - Zlepšila se kvalita bydlení? Pokud ne, jaké jsou příčiny?
    - Zlepšil se vztah mezi romskou menšinou a většinou, resp. vztah mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit a obyvateli ostatních lokalit v Mostě?
- Jakým způsobem může přispět nová politika k řešení problematiky soužití a zlepšení kvality života a bydlení obyvatel?
    - Implementace Integrovaného plánu rozvoje města Mostu (IPRM–DEMOS).
    - Provedení druhé vlny privatizace bytového fondu v Mostě.
    - Uskutečnění akce Mapování 100, jejíž cílem je zmapovat situaci v lokalitě Stovky.
- Existovaly v minulosti vůbec politiky, které by problém řešily anebo omezovaly?
    - Splňovaly politiky předpoklady pro to, aby byly jejich cíle uskutečněny?
- Kdo v minulosti politiku určoval, kým byla vytvářena?
- Kdo jsou nejdůležitější aktéři při řešení problematiky v současnosti?
    - Jací aktéři se spoluúčastní přímo na implementaci IPRM – DEMOS?
- Jaké jsou zkušenosti a praxe v dalších regionech či městech České republiky (ve vybraných městech, která jsou zapojena do lokálního partnerství s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách)?
    - Jakým způsobem řeší bytovou situaci v Ústí nad Labem a v Ostravě?
    - Odlišuje se tamní politika bydlení od té prováděné v Mostě?

- Lze tamní zkušenosti využít i v Mostě?

- Jaká je dobrá praxe a jaké jsou zkušenosti při řešení problému ve vybraných evropských zemích – v Maďarsku, ve Španělsku?
  - Jaké politiky bydlení jsou v těchto zemích implementovány ve vztahu k romské menšině?
  - Lze tamní zkušenosti využít i v Mostě?

3 TEORETICKÁ A HODNOTOVÁ VÝCHODISKA

3.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Teoretická východiska, se kterými v diplomové práci pracuji, vycházejí z hlavní myšlenky nutnosti soužití lidí ve společnosti. V rámci svého spolužití na sebe lidé navzájem nějak nahlížejí, přičemž o tom, jakým způsobem je lidská přirozenost nahlížena, rozhoduje jak kultura, tak i politická rozhodnutí, která jedince nejen v dnešní době silně ovlivňují.

Téma práce se dotýká sociálně vyloučených lokalit, a proto zde uplatňuji i koncept sociálního vyloučení, stejně tak i jedné ze současných preferovaných forem soužití – integrace. Vše uvedené se děje v rámci stanovených hodnot, resp. hodnotového rámce.

3.1.1 LIDSKÁ PŘIROZENOST A KULTURA

3.1.1.1 LIDSKÁ PŘIROZENOST

Existují dva hlavní názory na lidskou podstatu (Murphy 2004), které vyjadřují spor o to, zda je lidská podstata dědičná či ovlivňována kulturou.

Někteří lidé se domnívají, že podstata lidského druhu spočívá v tom, že člověk a jeho myšlení je plastické, tvárné a zformované v průběhu života, a to v souladu s kulturním kontextem, ve kterém se život odehrává. V tomto směru je vědomí člověka výrazem kultury a společenské činnosti.

Druhý názor spočívá v myšlence, že lidstvo je předem zformované, má určité trvalé a neovlivnitelné vlastnosti a jistou vnitřní předurčenost. Kultura sice může některé vrozené znaky změnit, ale nemůže se jich úplně zbavit. Zastánci tohoto názoru tvrdí, že kultura může člověka utvářet, ale na druhou stranu je kultura utvářena vrozenými lidskými potřebami a dispozicemi. V evropském myšlení a kultuře má připisování určité vlastnosti vlivu dědičnosti svou tradici, když již v dávné minulosti sloužilo pojetí biologicky dané přirozenosti k ospravedlnění stavu světa. Mimo to, takové připisování nás utvrzuje v naší realitě a ospravedlňuje naše chování a jednání. Právě tento názor zastává část české společnosti, když tvrdí, že Romové se nezmění, že „to mají v sobě“. Tato myšlenka je podhoubím rasismu a diskriminace vůči Romům.

Mimo výše uvedené hlavní názory na otázku lidské přirozenosti však existuje další názor, který klade důraz na genetickou dědičnost lidského chování, aniž by činil neoprávněné názory o rasové odlišnosti (Murphy popírá to, že vnitřní duševní vlastnosti mají něco společného s povrchovými rasovými rysy). Tento přístup vychází z myšlenky,

že lidstvo je psychologicky jednotné a rozdíly v chování a duševních rysech jsou pak jen mezi jednotlivci. Existuje tedy střední cesta mezi přirozeností a výchovou. Obecné společenské vlastnosti pocházejí ze společné zkušenosti lidstva a ze života v lidském těle. Lidská osobnost je v tomto ohledu výsledkem zkušeností, učení a socializace v určitém druhu prostředí, mezi kterými však existují podobnosti, díky nimž je lidstvo jednotné. Problém spočívá v tom, že se často soustředíme na kulturní odlišnosti namísto hledání shodných lidských rysů (Murphy 2004).

Podle Murphyho je problém lidské přirozenosti do jisté míry problémem politické doktríny. V této myšlence se skrývá skutečnost, že změnou společnosti lze změnit i lidskou přirozenost (a to jak pozitivním, tak i negativním směrem). Zde se nabízí analogické srovnání ve vztahu k obecnému řešení romské otázky, k níž se různé politické struktury ovlivňující společnost v minulosti stavěly a v současnosti staví různým způsobem (viz kapitola Koncept politiky 3.1.3).

3.1.1.2 KULTURA

Různé kultury si vytvářejí různou skutečnost (Murphy 2004). Vytvářejí je lidé na základě lidských činností a myšlení. Kultura a její symboly jsou umělé, měnitelné a jsou stejně jako jejich vyznavači smrtelné. Symboly nám poskytují mapu fyzických a sociálních světů včetně instrukcí, jak si v nich počínat, zároveň organizují a vyjadřují city. Na základě této skutečnosti je kultura definována jako síť významů a hodnot, jimiž se členové společnosti řídí a které předávají dále prostřednictvím socializace. Platí, že kultury určují širší společenské předpisy jednání, v konkrétním chování však dovolují lidem určitou volnost. Liší se ve striktnosti při vyžadování přizpůsobení se společenským pravidlům.

Paradoxně totiž normy vytvářejí jen iluzi stability, v praxi si každý dělá, co chce. Sociální život, který se řídí určitými pravidly, je hlavní charakteristikou lidstva, nicméně stejně tak je charakteristické pro lidstvo porušování těchto pravidel. To má za následek pružnost kultury, která se stává předpokladem pro vznik nové kultury a změnu starých způsobů. Kultura se stává návodem pro naše chování ve světě i symbolickým projevem našich životních zkušeností. Má usměrňující roli (ve smyslu funkce morálního systému), ale je i souhrnem všech znalostí, přesvědčení a návodů pro přežití, které byly nashromážděny danou společností. Obecně se jedná o způsoby, kterými si lidé vytvořili v různých dobách a v různých kulturách srozumitelný pohled na svět, včetně různorodých zvyklostních způsobů chování, charakteristických předmětů a uměleckých stylů.

Kultury jsou ve skutečnosti složeniny, neboť naprostou většinu jejich obsahu tvoří výpůjčky a napodobeniny ostatních společností. Vnější vlivy způsobují velké kulturní změny, přičemž možnost vlivů je omezována asimilačním procesem, při němž bývají adaptovány a pozměněny takovým způsobem, aby sloužily již zavedenému systému.

Integrace kultury je permanentně probíhající a nekonečný proces a probíhá různými způsoby, jako např. když kultury, resp. morální systémy, přikazují jisté způsoby chování v sociálních vztazích a k tomu existují pravidla, která zajišťují to, že si očekávání nijak neodporují. Další typ integrace spočívá v tom, že zapadá do určité formy, tzn. že jisté části kultury jsou v estetickém souladu a mají stálý styl, který může prostupovat a sjednocovat části kultury, jež pak vytvářejí spojitou formu – vzorce významů, stylu a hodnot. Integrace se stává volným spojením prvků a vzorců, které jsou seskupeny do symbolického systému společně sdílených porozumění a významů. Významným předpokladem k pochopení kultury je vidět ji v původním kontextu (Murphy 2004), což však může být a bývá pro lidi problém, protože mají obvykle tendenci nahlížet na jiné kultury ze svého vlastního pohledu. Proto například většina nechápe souvislosti způsobu života Romů, ani jim nedokáže pomoci při adaptaci v kultuře většiny (to pak adaptační proces neprobíhá formou integrace, nýbrž jinou formou – viz kapitola Integrace 3.1.2).

Změna myšlení či kultury probíhá i procesem *difuze*, což je předávání kulturních prvků z jedné společnosti do druhé, čili jde o přenos vnějších vlivů[10]. Tento proces je však vysoce selektivní a je závislý jak na kultuře, kde k difuzi dochází, tak i na tom, jaký znak se má v dané kultuře rozšiřovat. Některé prvky se rozšiřují rychle, protože jsou svým způsobem přitažlivé, jiné nikoliv. Kromě užitkovosti a návyku přispívá k difuzi nebo odmítnutí fakt, že jisté prvky pocházejí z kultury, která je považována za prestižnější, případně to závisí na slučitelnosti kulturního prvku s kulturní společností, která jej má přijmout (Murphy 2004).

Kultury jsou schopné se učit novému od sousedních kultur, aniž by ztrácely svou vlastní integritu, individualitu a odlišnost, prostřednictvím začlenění nových znaků pomocí nového výkladu a synkretismu[11]. Tím se zmírňuje rozsah změn i možnost nesouladu s kulturou, která změnu přijímá. Nicméně vlivem difuze se společnosti začnou

[10] Výzkumy hovoří, že více než 90 % obsahu téměř všech kultur vzniklo zejména difuzí (Murphy 2004).

[11] Proces, jímž se při šíření kultury mísí nové a staré prvky.

za nějakou dobu navzájem podobat. Podmínkou difuze je připravenost kultury na inovaci (Murphy 2004).

Akulturace je proces společenských a kulturních změn vyplývajících z kontaktů různých skupin (Murphy 2004). Nastává tehdy, když mezi dvěma společnostmi dochází k přímému a dlouhotrvajícímu vzájemnému kontaktu. Tento vzájemný kontakt je možné považovat za obecný faktor, protože většina společností takovou formu kontaktu podstupuje. Důležitým akulturačním jevem je velkoplošná difuze, která spočívá v napodobování politicky nadřazenější skupiny, ať už z prospěchářských důvodů nebo pod nátlakem[12].

Z vývoje v České republice je patrné, že podmínky připravenosti romské kultury na inovaci jako předpokladu pro úspěšnou difuzi nebyly naplněny zejména v době komunistického režimu, kdy Romové byli k přijímání změn a inovací násilně nuceni, popřípadě nebyli na zásadní změny ve svých životech vůbec připraveni. Úsilím o asimilacionismus[13] romské menšiny v zásadě došlo (dochází) analogicky na slova R. Murphyho, který je přesvědčen o tom, že západní kultura způsobuje na území jednoduchých společností rozsáhlé změny.

Takovou rozsáhlou změnou byl rozpad tradičních vztahů nejen vnitřních (v rodině), ale i vnějších v rámci vesnice, osady apod. (jak popisuje Pavelčíková 2004, viz dále). Romové selektivně převzali jisté vzorce chování, či se přizpůsobili nové situaci a dnes je jim například vytýkán život na sociálních dávkách, nedodržování pravidel a předpisů (krádeže, další sociálně patologické jevy) jako by se těchto neřestí většinová společnost nedopouštěla. Bylo by přece mylné se domnívat, že se Romové stanou „lepšími lidmi“, jestliže žijí mezi stejně „nedobrou“ většinou. Nicméně toto nevylučuje skutečnost, že se jimi opravdu mohou stát.

3.1.2 INTEGRACE

Integrace je jednou z adaptačních forem kulturního kontaktu dvou stran, resp. sociokulturních skupin, která vyžaduje z pohledu integrovaných osob (Romů) integrační přístup a ochotu při přizpůsobení se základním pravidlům hostitelské (většinové) společnosti. Z pohledu této společnosti je vyžadována ochota ponechat

[12] Přijímání náboženství, práce v dolech apod. v rámci vykořisťování.

[13] Požadavek na přizpůsobení kulturních vzorců menšin vzorcům většinové kultury. Asimilacionismus neuznává různorodost, ani sociokulturní rozmanitost jako pozitivní společenský jev a staví se proti projevům menšinových kultur. Je prostředkem nedobrovolné asimilace (viz kapitola Integrace 3.1.2). (Programy sociální integrace)

dostatek prostoru pro projevy menšinové kultury a upravení přístupu ke vzdělávání, zaměstnání a rozhodování tak, aby byly (mohly být) uspokojeny zájmy obou stran. Všichni účastníci mají (měli by mít) stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se nově příchozí zbaví svých specifických odlišností (Varianty – vzdělávací program společnosti Člověk v tísni).

Adaptace je v zásadě podmíněna jak samotnou integrující se skupinou, tak i integrační politikou země a přístupem většiny k menšině. Dále závisí na fyzické a kulturní blízkosti menšiny a většiny, vůli a přání menšiny začlenit se do většinové společnosti, charakteru bydlení, apod. (Drbohlav 2003). Výsledkem adaptačního procesu, který rozlišuje dvě dimenze ─ míru styků a zachování kulturní identity, může být *naturalizace* a *asimilace*, která při neustálém kontaktu končí splynutím identity s většinovou populací, již výše zmíněná *integrace*, kdy při kontaktu dochází k zachování identity etnické či minoritní skupiny, dále *segregace*, kdy dochází k minimálnímu kontaktu s většinou a kulturní identita je zachována a čtvrtou variantou je *sociálně-ekonomická marginalizace* menšiny, kdy nedochází ke vzájemnému styku mezi menšinou a většinou, není zachována ani identita menšiny (Drbohlav 2003).

Barša (2003) rozlišuje *tři roviny možné integrace*, a to *kulturní, sociálně-ekonomickou a občansko-politickou*.

V rovině kulturní se jedná o formu *asimilace, tavicího tyglíku, kulturního pluralismu* a jeho silnější varianty – *multikulturalismu*. Podstata asimilační integrace spočívá v tom, že menšina opouští zvyky a hodnoty, které ji odlišovaly, a zcela se tak rozpustí ve většinové společnosti. Další rovina integrace, kdy menšina splývá s celkem a navíc jej obohatí o jisté své rysy, je tzv. tavicí tyglík. V rámci kulturně-pluralistické integrace si menšina zachovává svou kulturní odlišnost a soudržnost, ale je ekonomicky a politicky vsazena do okolní společnosti. Multikulturalismus se vyznačuje tím, že kulturní různost a mnohost je žádoucím a politicky prosazovaným konstitutivním rysem společnosti (Barša 2003).

Další rovina integrace ─ *sociálně-ekonomická* ─ se týká rozmístění etnicko-kulturních skupin a je buď úplná nebo částečná. Úplná integrace se vyznačuje tím, že nelze nalézt souvztažnost mezi etnicko-kulturním původem a sociálně-ekonomickým postavením. Při částečné integraci se tato projevuje výrazně horšími šancemi hospodářského úspěchu člena menšiny než v případě příslušníků jiných skupin.

Sociálně-ekonomická integrace je uplatňována dvěma druhy politik, přičemž jeden typ politik spočívá v prevenci diskriminace v zaměstnání, bydlení, vzdělání, v zabránění

nerovnostem ve výchozích podmínkách při naplňování rovných individuálních práv a příležitostí[14]. Tato politika je prosazována antidiskriminačními právními normy a zaručením jejich soudní vymahatelnosti.

Druhý typ politik spočívá v proměně celkové ekonomické struktury prostřednictvím *radikální transformace*, případně se snaží o rozmístění etnicko-kulturních skupin v ekonomické struktuře prostřednictvím programu *liberální afirmativní akce,* která se dovolává ideálu plné sociálně-ekonomické integrace.

Občansko-politická integrace se děje buď *politickou asimilací*, tzn. že etnická příslušnost neovlivňuje šanci na zaměstnání ve státní správě, případně na úspěch v soutěži demokratické reprezentace[15], nebo *akomodací*, což je záměrné braní ohledu na etnicko-kulturní menšiny ve státní správě anebo v mechanismech politické reprezentace na různých úrovních.

Podíváme-li se zpět do minulosti, první snahy o řešení romské otázky v Československu se vyskytly po 2. světové válce (Pavelčíková 2004). Výsledkem těchto snah však byl jen soupis romského obyvatelstva. V době, kdy převzala politickou moc komunistická strana, se začala aplikovat asimilační forma integrace, která spočívala zejména ve snaze vzdělávat romské děti (v rámci povinné školní docházky) a „převychovávat" romské dospělé obyvatelstvo (tak aby odpovídalo dobovému ideálu „uvědomělého socialistického člověka" – Pavelčíková 2004, s. 51). Součástí byl i rozptyl romského obyvatelstva po českých zemích. I v 70. letech 20. století se objevovaly snahy o tzv. společenskou a kulturní integraci romského obyvatelstva (Pavelčíková 2004), jejímž cílem bylo vyrovnat průměrnou životní úroveň romského obyvatelstva s většinou. Za jeden z důsledků této koncepce se dá považovat i vznik chánovského sídliště jako sociálně vyloučené romské lokality.

V současnosti, kdy se obecně rozšiřuje myšlenka liberálního kulturního pluralismu a jeho rozšířené verze – multikulturalismu, se jejich idea dostává i do veřejných politik, jejichž účelem je zlepšit postavení romské menšiny. Jednou z aktivit mosteckého magistrátu je právě investice do lokality v Chánově. Je však otázkou, zda jsou obyvatelé

[14] Ochrana menšin proti rasismu a násilí, ochrana proti diskriminaci na trhu práce, v poskytování sociálního bydlení, v přístupu k vyššímu vzdělání, zajištění základních jazykových a kulturních předpokladů pro výkon rovných práv a rovnost příležitostí u dětí z menšin s nedostatkem potřebného kulturního kapitálu.

[15] Kandidáti na politické a úřednické posty jsou voleni nezávisle na svém původu, přičemž posty jsou obsazovány danou menšinou úměrně svému početnímu poměru v rámci celkového počtu obyvatel.

(nejen) Mostu schopni a ochotni přijmout ideu multikulturalismu se vším všudy. Zda je většina ochotná přijmout odlišnost romské komunity a poskytnout jí prostor a prostředky (veřejné zdroje) pro vlastní rozvoj a zda je menšina připravena nést odpovědnost a s poskytnutým prostorem a prostředky dobře zacházet.

3.1.3 KONCEPT SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

Sociální vyloučení je proces, kterým jsou vydělováni jednotlivci a sociální kategorie z organizací a komunit, z nichž je společnost složena. Tento proces je zbavuje práv a povinností, která jsou s členstvím v těchto organizacích a komunitách spojena. Vyloučení jedinci a sociální kolektivity se stejnou měrou nepodílejí jako ostatní na (hmotných i nehmotných) zdrojích společnosti a na jejich distribuci či redistribuci a to vede k jejich chudobě a sociální či kulturní izolaci. Sociální vyloučení brání sdílení určitých sociálních statusů nebo sociálních institucí. (Mareš 2000)

Mezi další související formy vyloučení patří ekonomické vyloučení, jež je zdrojem chudoby a spočívá ve vyloučení ze životního standardu a životních šancí, které jsou ve společnosti obvyklé (marginalizace na trhu práce), politické vyloučení spočívající v upření občanských, politických a základních lidských práv a ve vyloučení z vlivu na společnost i vlastní osud. Kulturní vyloučení je charakterizováno odepřením práva jedince a kolektivity účastnit se na kultuře společnosti a sdílet její kulturní kapitál, vzdělanost a hodnoty. Mimo tyto dimenze vyloučení se pak ještě rozlišují další jako je vystavení environmentálním rizikům a vyloučení z mobility ve fyzickém prostoru a v hierarchii sociálních pozic. (Mareš 2000)

Je tedy evidentní, že Romové jsou jako skupina i jako jednotlivci v České republice vystaveni mnoha typům vyloučení, minimálně však třemi způsoby (Barša 2003). Politické vyloučení Romů se vyznačuje omezenou přítomností Romů v parlamentních a vládních politických stranách, ve správních a represivních orgánech státu, včetně jejich nedůvěry k těmto institucím. Kulturní vyloučení spočívá ve vysokém počtu romských dětí v praktických (bývalých zvláštních) školách, nízkém počtu Romů se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním a v nedostatku veřejného uznání a podpory jejich kulturně-ideové identity ze strany veřejných institucí. Sociálně-ekonomické vyloučení je charakteristické jejich vysokou nezaměstnaností, nízkým standardem bydlení a zdraví, proporcionálně vyšší kriminalitou a podřadným sociálním statusem. Lokalita Chánov je navíc charakterizována i prostorovým vyloučením a vyloučením z mobility ve fyzickém prostoru.

3.1.4 KONCEPT POLITIKY PODLE COLEBATCHE

Politika je součástí myšlenkového rámce, pomocí něhož můžeme chápat způsoby, jimiž jsme v různých oblastech života ovládáni. Přitom vláda nenastává sama od sebe, ale je tvořena mnoha sdílenými myšlenkami, kategoriemi, praktikami a organizačními formami. Politika je proces vládnutí obvykle formulovaný na základě sféry zájmů a činností.

Idea politiky je založena na třech základních předpokladech: instrumentalita, hierarchie, koherence.

Instrumentalita spočívá ve skutečnosti, že organizaci obecně je potřeba chápat jako nástroj k dosažení široce nebo konkrétněji stanovených cílů, které se mohou s místem nebo časem i změnit, protože politiku je nutné chápat s ohledem na cíle a možné způsoby jejich dosažení.

Předpoklad *hierarchie* se vyznačuje tím, že vládnutí probíhá směrem od lidí na vrcholu řídící struktury (odkud přicházejí příkazy). Jedná se o distribuci moci od vedoucích představitelů níže. Politika se v tomto směru jeví jako směrodatné vymezení činnosti v konkrétní oblasti tak, aby jednotliví účastníci nešli každý svou cestou. Způsob, jímž je zajišťován průběh činnosti, je dán centrálním systémem veřejné autority (vláda, úřady, stát).

Koherence znamená, že všechny části jednání do sebe zapadají, vytvářejí součást organizovaného celku jednoho systému. V tomto smyslu se politika týká otázky, jak je nebo má být systém řízen. Předpoklad koherence je založen na vlastních vnitřních hodnotách, což může způsobovat zásadní problémy při uspořádávání různorodých prvků. Vládnutí je pak interakcí mezi různými účastníky, kteří mají snahu ovlivňovat prováděnou činnost tak, aby odrážela jejich vlastní perspektivu. Tyto perspektivy je pak nutné koordinovat, resp. mobilizovat hodnoty koherence tak, aby došlo ke změně směřování ostatních účastníků.

Politika předpokládá systém a důslednost (čili *řád*), žádná činnost nemá být svévolná a nevypočitatelná. Účelem řádu je učinit organizované jednání stabilním a předvídatelným. Jde o to, aby se politika, která byla vytvořena na vrcholu, prosadila v celé organizaci (a vzhledem k tomu, že většina politických otázek hranici organizace přesahuje, tak jde i o prosazení napříč vícero organizacemi). Politika spočívá i v *autoritě*, která legitimizuje politiku; politické otázky směřují směrem od i k představitelům autority.

Třetím základním znakem politiky je předpoklad *odbornosti.* Ten se vyznačuje tím, že politika existuje ve vztahu ke konkrétní identifikovatelné oblasti praxe, což předpokládá znalosti jak o problémové oblasti, tak i o věcech, které v ní lze učinit.

Koncepce politiky podle Colebatche staví na tom, že instrumentalita, hierarchie a koherence tvoří vlastní základ fungování světa, ve kterém se navzájem překrývají *vládnutí*, *vláda* a *politika*, přičemž předpokladem je, že aktivitou vlády je volba cílů řešících problémy. O cílech politiky rozhodují vlády a politika je pak tím, co se vlády rozhodnou udělat. V rámci vládnutí se při plnění politiky uplatňuje autorita (zdůraznění hierarchie), jsou tedy realizovány ty výběry, pro něž se rozhodla autorita.

Tvorba rozhodnutí vlády a požadavek na něj se odvíjí od existujícího systému a rozsah možností je omezen závazky (které např. vznikly na základě předchozích voleb). Schopnosti tvůrců rozhodnutí (tvůrců politiky) prosadit výsledek tak bývají někdy omezené. Důvodem je i to, že tito tvůrci spíše vedou skupinu lidí s různými zájmy a odlišnými pohledy na věc. Přitom platí, že zpravidla část tvorby pravidel, resp. politiky, je založena na východiscích chápání a praktikách, které vnímáme jako přirozené nebo samozřejmé.

Politika se týká jak výběru cílů, tak i výběru prostředků k jejich dosažení, ztělesňuje teorii o příčině a následku. Pokud se uplatní záměry tvůrce politiky, pak by mělo být dosaženo jeho cílů, tj. implementace. Pokud se výsledek od cílů liší, pak nebyla politika implementována, což může být důsledkem toho, že původní rozhodnutí nebylo jednoznačné, politická směrnice byla v rozporu s jinou politikou, politika nebyla považována za prioritní, na provedení nebyly dostatečné zdroje, politika vyvolala konflikt s jinými významnými hráči, provedené kroky neměly očekávaný dopad, v průběhu provádění se okolnosti změnily a pozornost se přesunula k jiným významnějším problémům atd.

Náš život se tedy odehrává v rámci politik, které jsou formulovány autoritami, resp. vládami. Každá z minulých vlád, jak v období před rokem 1989, tak i v současnosti, si stanovila (stanovuje) cíle, které splňovaly (splňují) ideologické postoje vlády (zejména v době komunistických vlád) i veřejnosti. Politické cíle řešící romskou problematiku se dlouhou dobu nedařilo implementovat. Důvody nezdaru při uskutečňování cílů vysvětlím právě pomocí Colebatchovy koncepce politiky.

3.2 HODNOTOVÁ VÝCHODISKA

3.2.1 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA

Základní lidská práva jsou v České republice zaručována *Listinou základních práv a svobod* (dále jen Listina) definovanou usnesením předsednictva České národní rady v roce 1992, přičemž Ústava České republiky, kterou přijala a vyhlásila Česká národní rada před zánikem České a Slovenské Federativní republiky, prohlásila Listinu za součást ústavního pořádku České republiky. Listina byla novelizována v roce 1998. Zároveň se stala součástí ústavního pořádku. (Usnesení ze dne 16.12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod 1992).

Tento dokument ustanovuje postavení všech občanů České republiky a uznává „neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona“ (Usnesení ze dne 16.12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod 1992, Úvod).

V kontextu diplomové práce jsou důležité články Listiny, které zaručují základní práva a svobody pro všechny „bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. ….“ (Usnesení ze dne 16.12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod 1992, Hlava první, Článek 3).

Lidská práva zakotvená v Listině jsou základem i pro *Sociální doktrínu České republiky*. Jedním ze základních cílů sociální politiky jsou tak rovné příležitosti a vytvoření lidsky důstojných podmínek života, při jejichž prosazování se předpokládá „rovný přístup ke vzdělání, rovný přístup ke zdravotní péči na dostatečně kvalitní úrovni, rovný přístup k pracovním příležitostem, rovný přístup k možnostem zajištění bydlení a konečně i obecnou garanci dostatečného minimálního příjmu v případě definovaných sociálních situací“ (Sociální doktrína České republiky 2002, Východiska). Mimo jiné má být při prosazování rovných příležitostí věnována „zvláštní pozornost, ohledy a opatření spoluobčanům znevýhodněným zdravotním stavem, věkem, závazkem péče o děti nebo jiné závislé osoby, příslušností k etnickým menšinám“ (Sociální doktrína České republiky 2002, Východiska). Platí, že poskytnutí rovných příležitostí se stává „nejlepší formou boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“ (Sociální doktrína České republiky 2002, Východiska). Základní podmínkou při zajišťování rovných příležitostí je garance rovných práv (antidiskriminační zákony).

Stejně jako Listina základních práv a svobod je sociální doktrína tvořena základními nezadatelnými sociálními právy, které jsou vymezeny na základě mezinárodních úmluv ratifikovaných Českou republikou[16]. Jedná se o právo na práci, právo na uspokojivé pracovní podmínky, právo na důstojné životní minimum, právo na zdraví, právo na rodinu, právo na sociální zabezpečení, právo na svobodu sdružování a právo na vzdělání. Doktrína přitom považuje v praktické sociální politice za nutnost uplatňování principu subsidiarity v pořadí jednotlivec, rodina, obec, kraj, stát za podmínky existence dostatečného prostoru pro svobodnou a dobrovolnou účast nestátních subjektů. Požadavek subsidiarity a odpovědnosti občanů a komunit je podmíněn podporou a vytvářením příznivých podmínek pro aktivity a iniciativy jednotlivců a dalších subjektů státem.

Ačkoliv se z pohledu existence Listiny a sociální doktríny zdá, že práva a svoboda jsou v České republice zaručena všem občanům rovným dílem, ti přicházejí v životě do různých situací a interakcí a ne vždy se práva definovaným v těchto dokumentech domohou. Jednou ze skupin, která je ohrožována diskriminací a nemožností domoci se svých práv, jsou právě Romové.

[16] Pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Všeobecná deklarace lidských práv, Evropská sociální charta, klíčové úmluvy Mezinárodní organizace práce. (Sociální doktrína České republiky 2002)

4 METODOLOGIE A SBĚR DAT

Metody byly zvoleny ve vztahu k předmětu diplomové práce a zejména k definovaným cílům práce a výzkumným otázkám.

4.1 CHARAKTER DAT A JEJICH SBĚR

Vzhledem k tomu, že v současnosti je problematika bydlení (ve vztahu k sociálnímu vyloučení) a soužití romské komunity a většinové společnosti aktuální (a populární), existuje mnoho využitelných zdrojů jak v knižní, papírové, tak i elektronické podobě. Zaměřím se na související české i cizojazyčné odborné texty. O konkrétním soužití Romů a majority v Mostě nejlépe vypovídají dokumenty, které byly, popřípadě jsou, vydávány místními institucemi (samosprávou). Jednou z nejdůležitější v tomto směru je sociologická studie z roku 1972, která popisuje původní situaci romské komunity ve starém Mostě, včetně důvodů a rozhodnutí o jejich hromadném sestěhování do Chánova, jež v pozdějším období způsobilo současný problém této sociálně vyloučené lokality. I přesto, že se ve studii objevuje komunistická terminologie, je svým obsahem a konkrétností velmi přínosná. Dalším ze zásadních dokumentů bude IPRM-DEMOS, kterým mostecký magistrát definuje nejnovější strategii řešení situace mosteckých Romů, s případným využitím informací z místního tisku.

S daty, která shromáždím, budu pracovat pomocí následujících metod.

4.2 HISTORICKÁ ANALÝZA

V kontextu diplomové práce je účelem historické analýzy nalézt vztahy mezi minulostí a přítomností, přispět k porozumění situace, ve které žijeme. V podstatě jde o to, nalézt a identifikovat možné historické kořeny a příčiny současných problémů v Mostě (Hendl 2005). Tuto analýzu provedu na základě dat a informací sociologické studie z roku 1972 (Friš et al 1975) a dokumentu věnujícího se řešení romské otázky od roku 1945 do 1989 (Pavelčíková 2004).

4.3 ANALÝZA AKTÉRŮ

Účelem analýzy aktérů je identifikace všech jednotlivců, skupin, organizací, institucí apod., kterých se konkrétní politika týká, tzn. aktérů, kteří mají zájem na problému, jsou daným problémem postiženi a těch, kteří mají aktivní nebo pasivní vliv na řešení a rozhodování ve vztahu k problému (Veselý 2007). Jde o poznání jednání, záměrů, vzájemných vztahů, zhodnocení vlivu a zájmu těchto aktérů na realizaci dané politiky.

V práci provedu tzv. rychlou analýzu aktérů (Veselý 2007), kterou v prvním kroku identifikuji a klasifikuji aktéry (primární, kteří jsou politikou přímo ovlivněni, sekundární, kteří nejsou ovlivněni přímo, ale na jejím uskutečňování participují). Druhým krokem posoudím účast aktérů z hlediska zájmu aktérů na politice, postoje aktérů k dané politice a posoudím moc a vliv aktérů podílet se na realizaci politiky. Pro škálování využiji v matici přístup podle Dicka (viz Veselý 2007).

4.4 SROVNÁNÍ

V kontextu a v souladu s jedním z cílů práce provedu srovnání politik implementovaných v Mostě se strategiemi a politikami, které byly realizovány v jiných zemích Evropy nebo městech ČR. Smyslem komparace je porovnat podmínky, které pro realizaci programů existují a existovaly v jiných částech Evropy, které se potýkají a potýkaly s podobnými problémy sociálně vyloučených lokalit, a zároveň identifikovat konkrétní příklady projektů, které zde byly implementovány za účelem zlepšení podmínek bydlení v sociálně vyloučených (romských) lokalitách a za účelem vylepšení vztahů mezi Romy a většinovou populací.

V souvislosti se situací v České republice se zaměřím na porovnání strategií s dalšími městy, které řeší podobný problém v institucionálně stejném prostředí jako město Most. Vzhledem k pozadí vzniku problému a zapojení města Mostu do projektu sociálního začleňování ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách (dále Agentura) budou zásadními kritérii pro konkrétní výběr města podobné historické souvislosti vzniku sociálně vyloučených lokalit a zároveň účast v pilotním projektu Agentury[17]. Na základě výše uvedeného provedu srovnání s městy Ústí nad Labem a Ostrava.

Srovnání strategií a politik uplatňovaných v jiných zemích Evropy je umožněn díky několika faktorům. Prvním z nich je společná historie příchodu Romů do Evropy a jejich postavení v tehdejší středověké evropské společnosti. Dalším faktorem je podobný přístup současné většinové společnosti vůči této minoritě a podobně neuspokojující kvalita života Romů v Evropě, resp. v Evropské unii, jejíž představitelé zaujali ve vztahu k romské problematice jednoznačný postoj – začlenit Romy do společnosti.

[17] Agentura zahájila svou činnost v roce 2008 ve dvanácti obcích a mikroregionech České republiky - Brno, Přerov, Břeclav, Holešov na Kroměřížsku, Ostrava, Cheb, Ústí nad Labem, Most, Roudnice nad Labem, Broumov a obce na Jesenicku a Šluknovsku. V současné době probíhají přípravy na zapojení dalších měst a mikroregionů. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.

Hlavními kritérii pro výběr dvou zástupců evropských zemí je poloha (zástupce střední, resp. východní, i západní Evropy) a existence významné romské populace (Maďarsko, Španělsko). V Maďarsku žije podle odhadů minimálně 0,5 milionu Romů, ve Španělsku žije nejvíce Romů v západní Evropě – cca 630 tisíc (Ringold 2005).

4.5 EVALUACE

Vzhledem k tomu, že evaluace není unifikovaným postupem, ani není odvozena od jednoho druhu tradic, je možné identifikovat různé typy evaluace, a to v závislosti na účelu a metodologii. Nejčastějšími účely evaluace, na které mají různým způsobem zájem různé skupiny aktérů, jsou ty, které uvádím v tabulce 1 (Nejčastější účely evaluace). (EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development 2008)

Evaluace je nahlížena i jako nástroj neustálého systematického získávání znalostí o tom, jak dosáhnout lepšího designu/plánu, kvalitnější implementace a provedení veřejných programů a politik.

V souvislosti s výše uvedeným a na základě definovaných cílů práce se v evaluační části zaměřím na zhodnocení politik a strategií, které město Most realizovalo či plánuje realizovat ve vztahu k řešení soužití a bydlení ve městě Most, a to za účelem získání a tvorby informací. Evaluace tohoto typu by měla odpovědět na otázku co funguje, pro koho, jak a za jakých okolností (Evaluace socioekonomického rozvoje. Metodická příručka 2005).

V souvislosti s již implementovanými veřejnými politikami provedu evaluaci naplnění cílů politik, a to srovnáním původních cílů uvedených politik s jejich výsledky či efekty. V souvislosti s aktuálně probíhajícím procesem implementace integrovaného plánu provedu evaluaci procesu (organizace politiky, participace cílových skupin, komunikování politiky apod.). Hlavními kritérii hodnocení bude plnění přínosu politiky v oblasti soužití obyvatel či zlepšení kvality bydlení.

Tabulka 1 Nejčastější účely evaluace

Účel evaluace	**Evaluace má zajistit**	**Splňuje potřeby**	**Co aktéři hledají**
Plánování/účinnost	zdůvodnění politiky či programu a efektivnost využití zdrojů	aktérů, kteří plánují a tvoří politiku, i občanů	zjištění, jakým způsobem byly rozděleny zdroje a jak konkrétně byly tyto zdroje využity
Povinnost zodpovídat se	demonstrace toho, jak dalece program dosáhl svých cílů, jak dobře byly využity zdroje a jaký je efekt programu	aktérů, kteří tvoří politiku, sponzory programu a parlamenty	odpovědi na to, co se stalo se zdroji, které předtím odsouhlasili
Implementace	zlepšení výkonnosti programů a efektivita jejich provedení a řízení	programových partnerů a dalších aktérů programu	zlepšení řízení a provedení, za které jsou odpovědni
Posílení institucí	zvýšení a rozdělení kapacit mezi účastníky programu a jejich sítě a instituce	programových partnerů a dalších aktérů programu	chtějí vědět, jak zvýšit efektivitu, jak zvýšit vlastní kapacitu a jak dosáhnout toho, aby příjemci získali z programu co nejvíc
Získávání informací		aktérů, kteří plánují a vytvářejí politiku, včetně těch, kdo plánují nové programy	odpovědi na to, zda se potvrzují předpoklady programu a jak se lze ze zjištěných skutečností do budoucna poučit

Zdroj informací: EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development 2008.

5 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY

5.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY V REPUBLIKOVÉM (EVROPSKÉM KONTEXTU)

5.1.1 PŘED ROKEM 1989

Romové byli po dlouhá staletí objektem manipulací, perzekucí a o svých životech nerozhodovali sami. Samotná historie romské komunity v českém kontextu sahá do 15. století, kdy první Romové přicházeli nejen do českých zemí, ale i do jiných zemí střední a západní Evropy. Přibližně od 16. století začala jejich téměř ustavičná perzekuce pro svůj kočovný styl života a potulnictví, přičemž během staletí se obraz Romů v očích majoritní populace příliš neměnil. Ještě v minulém století došlo k téměř úplnému vyvraždění českých Romů v koncentračních táborech (Vzdělávací cyklus o Romech).

Po 2. světové válce došlo k prvním vlnám migrací Romů z východního Slovenska do oblastí v pohraničí, kde zůstaly prázdné domy původně obývané Němci. Zároveň se v poválečném období začalo ve velkých městech s obnovou hospodářství a infrastruktury, které nabízely práci pro nekvalifikované síly, jež slovenští Romové představovali. Za romskými pracovníky však přicházeli i ostatní členové rodiny, čímž se romská komunita v některých oblastech nekontrolovatelně rozšiřovala. Přes jisté snahy státu získat kontrolu nad Romy zakládáním pracovních a převýchovných táborů byl nakonec uskutečněn jen soupis potulných Romů a ostatních osob, které se vyhýbaly práci[18]. (Pavelčíková 2004[19])

V 50. letech 20. století, kdy se začal utužovat komunistický režim, žádná koncepce vůči Romům vytvořena ještě nebyla, nicméně již tehdy se začaly šířit myšlenky asimilace a splynutí romského obyvatelstva s většinovou společností. Mimo to do českých zemí i nadále migrovali Romové ze Slovenska. V této době se začaly prohlubovat problémy Romů s životem v moderním městském prostředí, které se velmi odlišovalo od původního života v osadách[20]. Toto bylo komplikováno faktem, že většinová společnost nebyla

[18] Celkem bylo v českých zemích v soupisu uvedeno necelých 17 tisíc Romů. Tento počet však není úplný, neboť je pravděpodobné, že ne všichni Romové se k soupisu dostavili. (Pavelčíková 2004)

[19] Pokud není uvedeno jinak, využívám v této kapitole zdroj informací - Pavelčíková 2004.

[20] Romské osady byly na nízké sociální úrovni, bez elektřiny, kanalizace apod., vymoženosti jako kliky, klíče, koupelna, elektrické spotřebiče, splachovací klozet pro ně byly neznámé věci, které neuměly používat. (Pavelčíková 2004)

schopna přijmout specifika romského způsobu života. Východiskem komunistické politiky vůči Romům bylo v té době přesvědčení, že „jejich způsob života je důsledkem předešlých vykořisťovatelských systémů“ (Pavelčíková 2004, s. 42) a je možné jej změnit za předpokladu poskytnutí práce, vzdělání, vhodného ubytování a zvýšení celkové životní úrovně. Řízení a koordinaci masového přílivu zájemců o nekvalifikovanou práci však úřady nezvládaly.

V roce 1958 došlo k zásadnímu obratu v souvislosti s „cikánskou otázkou“, a to usnesením politického byra ÚV KSČ „o práci mezi cikánským obyvatelstvem v ČSR“ (Pavelčíková 2004, s. 59), které popíralo fakt, že Romy lze považovat za svébytnou národnostní skupinu a jsou naopak považováni za „sociálně a kulturně zaostalé obyvatelstvo vyznačující se charakteristickými rysy způsobu života“ (Pavelčíková 2004, s. 59). Účelem tohoto usnesení bylo úředně řídit asimilaci romského obyvatelstva, která měla vést k postupnému splynutí s většinovou společností. Podle způsobu života byli Romové rozděleni do tří kategorií – „usedlí Cikáni“, „Cikáni polousedlí“ a „Cikáni kočovní (potulní)“ (Pavelčíková 2004, s. 59). Hlavním prostředkem převýchovy mělo být trvalé usídlení[21] a začlenění do pracovního procesu s tím, že hlavní odpovědnost za plnění celostátních zásad nesou národní výbory řízené na krajské úrovni.

Součástí asimilačního řešení romské otázky měla být i plánovitá a státními orgány řízená likvidace slovenských osad a rozptyl jejich obyvatel po Československu, což by však vyžadovalo přesně vedenou evidenci a kvalitní práci národních výborů. Jejich pravomoci byly sice posíleny správní reformou v roce 1960, ta však téměř zlikvidovala dosavadně pracně budovaný systém péče o romské obyvatelstvo a negativně ovlivnila realizaci rozvíjejících se opatření v souvislosti s opatřeními na integraci Romů[22].

V roce 1961 pak bylo rozhodnuto, že dojde k rozptylu romského obyvatelstva z východního Slovenska[23] do průmyslových oblastí českých zemí. Vzhledem k nedostatečnému řízení a nejasně stanoveným úkolům ze strany vlády však jednotlivé národní výbory měly problémy s evidencí, spoluprací a koordinací svých činností. Ústřední orgány rovněž došly k závěru, že neexistuje jednotná celostátní koncepce rozptylu Romů, která se měla stát hlavním předpokladem jejich asimilace. Bylo

[21] Později realizované Zákonem č. 74/1958, o trvalém usídlení kočujících osob.

[22] Rozpadly se komise zabývající se prací s romským obyvatelstvem, „v nichž bez nároku na čas a odměnu … pracovala řada úředníků i dobrovolných pracovníků“ (Pavelčíková 2004, s. 78).

[23] Jednalo se o cca 40 000 Romů. V té době žilo ve Východoslovenském kraji cca 75 000 Romů, jimž kraj nemohl zajistit zlepšení života. Tamtéž.

konstatováno, že „průmyslově málo vyvinuté okresy východního Slovenska nejsou schopny zajistit dostatek pracovních příležitostí pro zdejší početnou romskou mládež, jejíž příslušníci se často vracejí do osad, kde pěstují potulku a příživnictví“ a že nejednotný postup státu je příčinou toho, že se v romských osadách staví nové domky a ve městech vznikají další izolovaná „střediska usídlení romských rodin“ (Pavelčíková 2004, s. 86–87).

Na základě výše uvedených skutečností byla vytvořena mezirezortní komise pro práci s cikánským obyvatelstvem, přičemž jedním z hlavních cílů se stala příprava dlouhodobého celostátního plánu likvidace cikánských osad a čtvrtí na léta 1965–1970, včetně rozptylu romského obyvatelstva. Součástí materiálu komise se stalo rozdělení romského obyvatelstva ČSR do tří skupin – kategorie I., II. a III.[24], a to podle diferenciace sociálních pozic a vnějších rysů způsobu života. Touto kategorizací se formuloval „oficiální názor na kategorizaci odpovídající soudobému trendu asimilační politiky“ (Pavelčíková 2004, s. 88). Pro systém kategorizace Romů bylo zásadním kritériem to, zda byli ochotni respektovat asimilační politiku. Až do přelomu 60. a 70. let se v rámci vládní politiky neobjevovaly žádné náznaky respektování tradičních rysů romského sociokulturního systému.

Podle dlouhodobého plánu realizace likvidace slovenských romských osad a rozmístění jejich obyvatel mělo být zlikvidováno 611 (z 1 300) osad a do českých zemí se mělo přesunout do roku 1970 cca 14 500 osob (2 173 rodin). Nejvíce imigrantů z východního Slovenska mělo přijít do okresů Východočeského a Severomoravského

---

[24] I. kategorie – rodiny, které nežijí v původních cikánských soustředěních, bydlí rozptýleně po území státu, se základní pracovními a hygienickými návyky, děti chodí do školy, za pomoci patronátů společenských organizací, učitelů a osvětových pracovníků splynou s majoritou.

II. kategorie - žijí zpravidla v osadách nebo v místech velkého soustředění ve městech, mají však snahu se z tohoto prostředí dostat, postavit si domek či získat byt, jsou v trvalém pracovním poměru, ale vykazují nestálost, někdy i nechuť k práci, zachovávají základní hygienická pravidla, snaží se získat návyky typické pro majoritní způsob života, ale často se nechávají strhnout k návratu k „cikánským zvyklostem“, asimilaci brzdí setrvávání v nevhodném prostředí (v původních romských osadách), je vhodné je plánovitě rozptýlit (na základě celostátního přehledu a dohledu, za materiální pomoci a spolupráce národních výborů a společenských organizací).

III. kategorie - nejzaostalejší skupina, žije typickým cikánským způsobem, nedodržují základní pravidla hygieny, žijí ve velmi nezdravém prostředí, muži nechtějí pracovat, vykazují vysokou absenci, fluktuaci, ženy se nabízejí k prostituci, děti zameškávají školní výuku, jsou zařazovány do dětských domovů, výchovných ústavů; jejich přestupky proti pracovní morálce jsou tolerovány, kriminální jednání není dost tvrdě postihováno, pro tuto skupinu měl režim především tvrdý postih (komplexní plán výchovy dětí do 15 let, stíhání potulky, zvýšení kapacity dětských domovů a ústavů pro problémovou mládež, převýchova dospělých apod.).

Tamtéž.

kraje. Naopak některé české kraje byly z plánu přesunů vyčleněny[25]. Avšak velké plány se začaly během roku 1967 a 1968 hroutit.

Jedním z důvodů byl fakt, že plánované přesuny nebyly řízeny přímo vládní komisí a direktivně, ale formou doporučení, na jehož základě se měly české a slovenské kraje dohodnout. Slovenské okresy pak začaly urychleně bourat osady a zbavovat se jejich obyvatel bez ohledu na dohodnuté kvóty. Naopak ze strany českých cílových okresů byla minimální vůle přijímat další romské rodiny.

Plán také nepočítal se vzrůstajícím přirozeným přírůstkem romského obyvatelstva, jeho nekontrolovatelnou prostorovou mobilitou a stagnujícím procentem zaměstnanosti – řada slovenských krajů žádala o navýšení kvót až o 50 %. Navíc s rozptylem v českých zemích měl probíhat i odsun romských rodin ze stávajících ghett v centrech, čtvrtích a ulicích (týkalo se zejména rodin II. kategorie). Na národních výborech bylo nejen zajistit ubytování pro Romy, ale ve spolupráci se zaměstnavateli najít i trvalé zaměstnání, jejich „převýchovu“, zvyšování kvalifikace, odstraňovat negramotnost a další. Mimo to došlo postupně v letech 1965 až 1966 ke snížení výdajů na akci rozptylu romských obyvatel, zároveň v té době panovaly nejasnosti ve vytvoření zdrojů na komplexní řešení romské otázky. V roce 1968 byl plán rozptylu zastaven[26].

Mimo rozptyl plánovaný státem však v průběhu let docházelo k nekontrolovaným a nekontrolovatelným, tzv. živelným, migracím, během nichž do českých zemí přišlo více než 2 250 rodin.

Z celkově zaregistrovaných 18 907 severočeských Romů bydlelo 9 279 (49 %) z nich v jedenácti průmyslových centrech kraje. Jen ve městě Most bylo soupisem zaznamenáno 1 664 romských obyvatel[27].

Na konci 60. let 20. století došlo k určitému zlepšení podmínek bydlení, zdravotního stavu a celkové sociální úrovně romského obyvatelstva, nicméně se snahou o zlepšení kvality života docházelo paralelně k rozkladu původních základů sociokulturního systému. I přes mírné úspěchy zůstávali Romové stále na okraji společnosti,

[25] Jako např. Severočeský kraj. Tamtéž.

[26] Během let 1966–1968 byl harmonogram plnění splněn na 45 %, přičemž plnění postupně klesalo – z 85 % v roce 1966 na konečných 20 %. Tamtéž.

[27] V Ústí nad Labem celkem 2 039, dále v Praze 3 471 osob, Plzeň evidovala 1 000, Brno 1 619 a Ostrava 2 775 osob romského původu.

což umocňovala stále přežívající izolace a negativní vztah většiny příslušníků většinové společnosti vůči všem skupinám Romů bez ohledu na stupeň přizpůsobení. Kromě vnitřních vztahů romských rodových komunit se zpřetrhaly i tradiční vazby na většinové obyvatelstvo, se kterým obývali Romové původní osady, kde sice žili na nízkém stupni sociální hierarchie, byli však závislí na konkrétním místním společenství, kde každá skupina i jednotlivec měl svou roli v přehledném, a jím srozumitelném systému.

V rámci demokratizačního procesu v roce 1968 došlo k vystoupení zástupců romského obyvatelstva, kteří přišli s požadavkem na vytvoření samostatné organizace. Výsledkem byl v roce 1969 vznik Svazu Cikánů-Romů (dále jen SCR), jehož účelem bylo řešení otázek souvisejících s postavením Romů v českých zemích s tím, že by se při jejich začlenění do společnosti mělo vycházet ze znalostí o jejich kultuře a osvěta by měla být založena na výchovné kampani jak mezi Romy, tak i mezi většinou. Během let, kdy SCR působila, probíhala aktivní spolupráce na regionálních a místních úrovních, která však vždy fungovala v rámci představ politického systému. Od 70. let byly navíc snahy SCR ovlivňovány stále silněji úsilím o normalizaci, které vedlo k návratu k direktivním metodám řízení a byrokratizaci. Atmosféra ve společnosti pak vedla k útlumu aktivit členů SCR na vyšší i nižší úrovni, což mělo za následek i útlum aktivity ze strany samotných Romů. Vzhledem k tomu, že pro tehdejší politický režim byla myšlenka emancipace Romů nepřijatelná, došlo v roce 1973 k ukončení činnosti SCR.

V roce 1970 byl navíc vládou jmenovaný orgán, který se měl věnovat problematice Romů v českých zemích – komise vlády ČSR pro řešení otázek cikánského obyvatelstva. Tato komise pracovala až do svého zrušení v roce 1988 na plnění koncepce státní politiky, jejíž náplní měla být tzv. všestranná kulturní a společenská integrace Romů (postupné vyrovnávání průměrné životní úrovně romské menšiny a většinové společnosti). Od roku 1974 byla však náplň činnosti komise spíše formální. Významným počinem v oblasti romské otázky z 2. poloviny 70. let byla jen Charta 77 adresovaná OSN, ve kterém její signatáři zmiňují diskriminaci Romů v ČSSR a neexistenci organizace hájící a prosazující zájmy Romů v zemi.

Na počátku 80. let 20. století došlo k dalšímu posunu v přístupu k problematice Romů. Vedle vládních „nicneříkajících“ usnesení docházelo k aktivizaci nových představitelů romské inteligence. Od roku 1986 zintenzivněl i politický tlak romské reprezentace na řešení základních otázek souvisejících s romskou komunitou v ČSSR. Na počátku roku 1987 vznikl přípravný výbor Svazu Romů v ČSSR, jehož cílem jako organizace vytvořené na bázi etnického principu bylo právní uznání svébytnosti romské

národnosti a její zakotvení do připravované ústavy ČSSR. Počátkem roku 1989, ovlivněni (nejen) sílící aktivitou romských předáků, byli představitelé KSČ nuceni uznat neúspěch jejich dlouhodobého plánu na zlepšení života romských obyvatel. Jejich nová doporučení, včetně úsilí o uznání svébytnosti romské národnosti v nově připravované ústavě, postupný rozvoj spolkového života, kultury, jazyka i dalších aktivit romského obyvatelstva, však již uskutečněna nebyla.

5.1.2 PO ROCE 1989

5.1.2.1 PRÁVNÍ RÁMEC

V roce 1989 byli Romové oficiálně uznáni za národní menšinu, nicméně tímto aktem se jejich situace nijak výrazně nezlepšila. Naopak, Romové byli po roce 1989 zasaženi rozsáhlou privatizací a restrukturalizací československého průmyslu, které vyústily ve velký nárůst nezaměstnanosti, a to zejména v případě Romů, kteří pracovali jako nekvalifikovaná pracovní síla. Navíc rok 1993 způsobil mnoha Romům, kteří se narodili na Slovensku, zásadní komplikace, když se dosavadní federace České a Slovenské republiky rozdělila na dva samostatné státy. Na základě zákona o občanství České republiky totiž museli slovenští Romové podávat žádosti o české občanství, mezitím však byli často vyřazováni z evidence úřadů, neboť nesplňovali podmínku trvalého bydliště v České republice. Tím se jejich životní situace mnohdy zhoršovala (Romové v České republice. Romové v letech 1993 – 1996). Mimo to se od roku 1990 začaly projevovat i různé extremistické skupiny vystupující proti romské komunitě (Vzdělávací cyklus o Romech. Historie. Český kontext).

Zásadní událostí bylo v roce 1997 přijetí tzv. Bratinkovy komplexní zprávy o situaci Romů v ČR, kterou začalo období, kdy zesílila snaha o vytváření proaktivní politiky státu v oblasti romské integrace. Toto úsilí vyústilo v přijetí usnesení č. 599/2000 ze dne 14. června 2000, jehož obsahem byla první Koncepce romské integrace (dále též Koncepce). Aktualizace této Koncepce byla přijata usnesením vlády v roce 2009[28]. (Informace popisující oblast institucionálního zabezpečení integrace Romů do společnosti v České republice a na mezinárodní úrovni včetně analýzy situace Romů v ČR a v EU 27 2010) .

Koncepcí se definují cíle a střednědobá východiska politiky vlády v oblasti romské integrace, na něž jsou vázány i další dokumenty vlády, které se týkají romských komunit. Obsahem dokumentu z lidskoprávní perspektivy je rovnoprávnost při užívání všech

[28] Usnesením vlády č. 1572 ze dne 21. prosince 2009.

individuálních práv zaručených Ústavou ČR, Listinou lidských práv a svobod a dalších mezinárodních smluv o lidských právech. Z hlediska národnostního se při prosazování zájmů romské menšiny Koncepce opírá o specifická práva příslušníků národnostních menšin obsažených v Listině základních práv a svobod a v Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin. Socioekonomické hledisko je zastoupeno úsilím o sociálně ekonomickou integraci Romů s cílem o zastoupení ve všech vrstvách české společnosti a dosažení statisticky podobných výsledků v sociálně-ekonomických parametrech jako u většiny. (Tamtéž)

Již v roce 2005 přijala vláda zásady Dlouhodobé koncepce romské integrace s cílem dosáhnout do roku 2025 zlepšení kvality života Romů v klíčových oblastech jako vzdělávání, pracovní trh apod. s tím, že by se specifická opatření k začlenění příslušníků romských komunit (tzv. vyrovnávací postupy) mohla zrušit, resp. zmírnit. Zásady této dlouhodobé koncepce jsou v souladu s mezinárodně uznávanými principy, standardy ochrany a zkušenostmi a zohledňují i předpokládané trendy, které plynou z přistoupení ČR k iniciativě Dekády romské inkluze 2005–2015 (Tamtéž). Této iniciativy se účastní Česká republika společně s dalšími jedenácti státy[29].

Cíle, které si vláda a další instituce kladou, jsou každoročně vyhodnocovány ve Zprávách o stavu romských komunit v České republice. Ve zprávách jsou identifikovány dílčí úspěchy a neúspěchy v oblasti plnění opatření týkající se zlepšování kvality života Romů, včetně příkladů dobré praxe a rizik vývoje. (Tamtéž)

Z pohledu legislativy je klíčovým zákonem v oblasti ochrany práv romských komunit jako příslušníků národnostní menšiny Zákon o právech příslušníků národnostních menšin[30], který zaručuje Romům aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě, včetně veřejných záležitostí na úrovni obce, kraje a celostátní. Zákon chrání právo Romů na rozvoj jejich kultury, právo na rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostní menšiny, jež jsou dále propracovány v Evropské chartě regionálních či menšinových jazyků (Evropská charta regionálních či menšinových jazyků 1992).

V roce 2009 byl přijat zákon, kterým se zaručuje ochrana před diskriminací, o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací,

[29] Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Černá Hora, Albánie, Bosna a Hercegovina a Španělsko. Tamtéž.

[30] Zákon č. 273/2001 Sb. Tamtéž.

tzv. antidiskriminační zákon. Tento zákon zaručuje rovný přístup ke vzdělání, práci, zdravotnické péči, sociálním výhodám a bydlení pro všechny obyvatele ČR. Zákon zakazuje diskriminaci z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sociální orientace … (Zákon č. 198/2009 Sb.).

5.1.2.2 ROMOVÉ A EVROPSKÁ UNIE

Romové, Sintové a kočovníci jsou v rámci Evropy nejpočetnější etnickou či národnostní skupinou. Oficiální odhady se pohybují mezi 8 – 10 miliony osob[31] v rámci Evropy, přičemž jen ve státech Evropské unie se jedná celkem o cca 8 milionů Romů (Davidová et al 2004).

Romské etnikum netvoří homogenní celek, je vnitřně diferencováno podle jednotlivých zemí, ve kterých žije, zároveň se odlišuje etnicky a lingvisticky na základě příslušnosti k jednotlivým skupinám a podskupinám, podle způsobu a stupně usazení a hlavně svým sociálním postavením v majoritní společnosti (Informace popisující oblast institucionálního zabezpečení integrace Romů do společnosti v České republice a na mezinárodní úrovni včetně analýzy situace Romů v ČR a v EU 27 2010).

V kontextu s přiznáním kolektivních práv se právní postavení Romů v jednotlivých zemích liší, nicméně ve všech státech jsou zakotvena práva na ochranu jednotlivce. Státy EU lze na základě vývoje formování států EU rozdělit na ty, které uznávají koncept národnostních menšin, a na ty, jejichž právní tradice a ústavy takové uznání neumožňují. (viz kapitola 8.1, Davidová et al 2004)

Skutečná a reálná problematika začleňování a integrace romské populace (včetně otázky bydlení) jsou hlavní odpovědností členských států EU. Přesto hraje Evropská unie jednu z hlavních rolí při zajišťování principů nediskriminace a při koordinaci politik. Mezi hlavní způsoby řízení politiky začleňování romské komunity patří zejména právní rámec, který je tvořen požadavky uvedenými ve smlouvách, politikách a směrnicích EU (Instruments and Policies for Roma Inclusion: Non-discrimination and equal opportunities 2009).

---

[31] V Rumunsku 2-2,5 milionu, v Bulharsku asi 800 tisíc, v Maďarsku 600 tisíc, v Řecku 220-250 tisíc, v Turecku 400-450 tisíc, v Srbsku a Černé Hoře 400-500 tisíc, v Makedonii 220-260 tisíc,v Rusku 300-400. Na Slovensku poslední průzkum zaznamenal minimálně 320 tisíc Romů - Rada Evropy uvádí až téměř 500 tisíc Romů (10 % obyvatelstva země). Ve Španělsku 600-700 tisíc, v Itálii 120-150 tisíc, ve Francii 280-350 tisíc, v Německu nejméně 130 tisíc, v Nizozemsku 40-50 tisíc, v Rakousku 25 tisíc, Velká Britanie uvádí 120 tisíc Romů, Irsko cca 30 tisíc. Nejnižší počty romského etnika mají země severní Evropy - Finsko 10 tisíc, Švédsko 12-15 tisíc. (Informace popisující oblast institucionálního zabezpečení integrace Romů do společnosti v České republice a na mezinárodní úrovni včetně analýzy situace Romů v ČR a v EU 27 2010)

Zásadním pro antidiskriminační politiku Evropské unie je článek 13 Smlouvy o založení Evropského společenství[32] stanovující, že Rada EU může na návrh Evropské komise (dále Komise) přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, zdravotního postižení, sexuální orientace, náboženství či víry (Smlouva o založení Evropského společenství).

Specifickou součástí boje proti diskriminaci Romů je pak evropská strategie pro romskou menšinu, na které se usnesl Evropský parlament a která zahrnuje odsouzení všech podob rasismu a diskriminace, jímž Romové čelí, znovuposouzení stávajících politik a nástrojů pro řešení stavu, přijetí nezbytných opatření s cílem vytvořit vhodné sociální podmínky a politické prostředí pro realizaci začleňování Romů v jednotlivých členských státech EU, které jsou za aplikace společné politiky EU odpovědné na národní úrovni (Usnesení Evropského parlamentu ze dne 31. ledna 2008 o evropské strategii pro romskou menšinu 2008). Součástí strategie je i příprava akčního plánu Společenství pro začleňování Romů, poskytování podpory uvolňováním finančních prostředků EU, zřízení romského fóra na vyšší úrovni, jež by mělo vytvářet účinné politiky pro řešení romských otázek.

5.1.2.3 DOTAČNÍ POLITIKA A KONKRÉTNÍ CÍLE POLITIK BYDLENÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

V oblasti bydlení mohou obce žádat o dotace na výstavbu podporovaných bytů pro skupiny obyvatelstva, které jsou ohroženy na bydlení, a to zejména *z fondů Ministerstva pro místní rozvoj* (Programy a dotace MMR ČR 2009). To v roce 2008 vydalo Návrh koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika (Návrh koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika 2008), který mimo jiné zmiňuje potřebu zaměření bytové politiky na vytváření dostatečné nabídky nájemních, resp. sociálních, bytů mimo vyloučené lokality pro rodiny, které chtějí z této lokality odejít a mohou žít samostatně s většinovým obyvatelstvem, a aktivity, které umožní „alespoň částečnou revitalizaci deprivovaných území vyloučených lokalit ve spolupráci s těmi, kteří s úrovní svého bydlení nejsou spokojeni."

[32] Citace ze Smlouvy o založení Evropského společenství: „Článek 13 (bývalý článek 6a) 1. Aniž jsou dotčena ostatní ustanovení této smlouvy a v rámci pravomocí svěřených Společenství touto smlouvou, může Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace." (Smlouva o založení Evropského společenství, s. 6)

(Návrh koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika 2008, s. 19).

Regiony a města mohou čerpat dotace na bydlení i z fondů Evropské unie. EU disponuje třemi hlavními *strukturálními fondy* ― Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), Evropský sociální fond (ESF) a Fond soudržnosti (FS). Zprostředkujícím mezistupněm mezi hlavními evropskými fondy a konkrétními příjemci finanční podpory v členských státech a regionech jsou operační programy, které si každá členská země dojednává s Evropskou komisí. Jedná se o strategické dokumenty, které představují hlavní priority politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU a individuálních zájmů jejích členů. V rámci Operačních programů pro období 2007–2013 vynaloží EU na schválené projekty a programy v České republice 26,7 miliard EUR[33]. (Informace o fondech EU)

Mnoho měst v České republice připravuje integrované plány rozvoje měst, které jsou dotovány z *Integrovaného operačního programu ― IOP oblast intervence 5.2* (Zlepšení prostředí v problémových sídlištích 2009), kterým se poskytují finanční prostředky na dva druhy aktivit zaměřených na problémová sídliště větších měst s hrozícími nebo hromadícími se sociálně ekonomickými problémy obyvatel (Zlepšení prostředí v problémových sídlištích 2009):

- Revitalizace veřejných prostranství vybraných problémových sídlišť[34].
- Opravy nebo modernizace domů[35].

Podporované aktivity se dále dělí na tři části:

- Revitalizace veřejných prostranství (a).
- Regenerace bytových domů (b).
- Pilotní projekty (7–10 projektů) zaměřené na řešení romských komunit ohrožených sociálním vyloučením (c).

---

[33] V rámci Operačních programů pro období 2007–2013 vynaloží EU na schválené projekty a programy ve 27 členských zemích celkem 347 miliard EUR, (Community Instruments and Policies for Roma Inclusion: Non-discrimination and equal opportunities.2008*)*

[34] Příjemci pomoci jsou jen vybraná větší města.

[35] Příjemci dotací jsou vlastníci konkrétních opravovaných bytových domů, respektive nebytových prostor, pokud budou přestavby těchto objektů spojené se vznikem nových sociálních bytů.

Z celkového počtu 62 měst, které mohou operační program využít (ve velikostní kategorii od 20 000 obyvatel), požádalo do současné doby o podporu 41 měst. (Tamtéž)

Již zmíněná *Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013* má v oblasti bydlení jasné cíle:

- „Zabránit šíření sociálně vyloučených romských lokalit a prostorové segregaci jejich obyvatel.
- Zvýšit dostupnost sociálního bydlení pro romské domácnosti s nízkými příjmy.
- Snížit výskyt diskriminace a protiprávních praktik, které jsou vůči Romům na trhu s byty uplatňovány, a zároveň jim nabídnout praktickou podporu v případě řešení těchto praktik.
- Předcházet ztrátě bydlení u sociálně vyloučených příslušníků romských komunit v důsledku vzniku dluhů na nájmu.“ (Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013, s.41)

Výše uvedené cíle by měly být dosaženy prostřednictvím následujících opatření (Tamtéž):

- Revitalizace sociálně vyloučených romských lokalit prostřednictvím tvorby integrovaných plánů rozvoje města.
- Podpora dostupnosti sociálního bydlení pro nízkopříjmové romské domácnosti.
- Ochrana romských domácností před protiprávním jednáním subjektů na trhu s byty.
- Prevence ztráty bydlení v důsledku vzniku dluhů na nájemném.

Jednou ze zásadních podmínek, kterou Koncepce podmiňuje úspěch na poli začleňování sociálně vyloučených osob je potřeba „ukončit rozsáhlou a nekoncepční privatizaci obecního bydlení, aby zůstala část obecního bytového fondu volná pro sektor sociálního bydlení s nižším nájemným“ (Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013, s.43).

Takto stanovená opatření a cíle by měly zaručit dostatečný rámec pro tvorbu a implementaci politik v oblasti řešení bytové problematiky sociálně vyloučených skupin na nižší, lokální úrovni. (Tamtéž)

5.2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ŘEŠENÍ ROMSKÉ OTÁZKY V REGIONÁLNÍM A LOKÁLNÍM KONTEXTU

5.2.1 PŘÍČINY VZNIKU SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY CHÁNOV

Město Most se po 2. světové válce stalo jednou z oblastí, kam díky industrializaci a modernizaci stávajících průmyslových podniků přicházeli Romové ze Slovenska[36] (Friš et al 1975). Těm se zde naskytla pracovní příležitost (zejména v důlní společnosti a u technických služeb), dále větší možnost získání vyšších výdělků a bytů, byť horší kvality[37]. Jedním z důvodů přesunu romské populace byla i možnost umístění a existence prostoru, který vznikl po odsunu Němců po 2. světové válce. I přes tento prostor však docházelo (a došlo) ke vzniku speciálních romských čtvrtí a ulic, v nichž se zakonzervoval starý způsob života romské komunity včetně návyků, jež za daných okolností (resp. při střetu s novými životními podmínkami) umožňovaly vznik sociálně patologických jevů.

Podle provedené kategorizace Romů (I., II. a III. kategorie – viz výše) žilo na přelomu 60. a 70. let 20. století v tehdejším Severočeském kraji 70 % Romů tzv. III. kategorie (z toho v Mostě přes 35 %). Toto nejzaostalejší obyvatelstvo obývalo největší průmyslové oblasti kraje (palivo-energetickou základnu se zhoršenými životními podmínkami vůbec), přičemž severočeští Romové tehdy tvořili asi třetinu všech československých Romů. (Friš et al 1975)

V rámci plánovaného rozptylu romského obyvatelstva došlo v Severočeském kraji z původně plánovaného stěhování 100 romských rodin (do Liberce a České Lípy) k odstěhování jen 14 rodin, a to z toho důvodu, že ostatní města přijímala jen romské rodiny již integrované (s malým počtem členů, dobrou pracovní morálkou apod.), nemluvě o tom, že Romové sami odcházet nechtěli, nechtěli opustit příbuzenstvo (Friš et al 1975). Na druhou stranu vzhledem ke strukturalizaci průmyslu na Mostecku a v kraji obecně se předpokládalo, že romští zaměstnanci jsou nepostradatelní a jejich odstěhováním by zde mohly vzniknout problémy se zaměstnaností (tehdy zde byl nedostatek pracovních sil), neboť Romové již tehdy vykonávali nízkokvalifikované práce, které zástupci majority vykonávat nechtěli. (Friš et al 1975, Pavelčíková 2004)

[36] Většina místních Romů (90 %) pochází z jihovýchodního a východního Slovenska a z maďarských vesnic (Friš et al 1975).

[37] Podle soupisu romského obyvatelstva českých zemí v roce 1947 zde v té době žilo celkem 1792 Romů, což tvořilo cca 14 % Romů žijících v Čechách. Větší počet Romů žil v té době jen v Praze. (Pavelčíková 2004)

Podle statistických údajů žilo v okrese Most v roce 1968 více než 3 000 Romů, z toho jen v Mostě jich bylo 1 664, přičemž třetina z nich spadala do III. kategorie. Zejména s ohledem na skutečnost, že se začala plánovat likvidace staré části města Mostu, bylo nutné rozhodnout o tom, kam tito Romové budou přestěhováni. Do nových panelových sídlišť, která vznikala pro většinové obyvatelstvo, byli stěhováni jen Romové I. kategorie, tedy ti, u nichž se předpokládalo zařazení mezi majoritní obyvatele. (Pavelčíková 2004)

Podle výzkumu prováděného v roce 1972 v lokalitách starého Mostu (Friš et al 1975) tehdejší představitelé města a část vědecké obce předpokládala, že život v nové zástavbě ovlivní i romský způsob života (pracovní stabilitu, posun v životním stylu, možnost přebírání sociálních vzorů, změnu hodnotového systému apod.). Z tohoto důvodu pokládali záměr výstavby sídliště za optimální jak pro Romy, tak i pro většinu (Friš et al 1975).

Podle již zmíněného výzkumu téměř 40 % dotazovaných Romů se přistěhovalo do okresu Most před rokem 1955, přičemž délka pobytu se odrážela i ve způsobu jejich bydlení, přebírání majoritních vzorů, případně ve vybavenosti a udržování bytů (Pavelčíková 2004). Převážná část Romů, kteří se přistěhovali na Mostecko před rokem 1955, již byla v 70. letech s městem sžita a byla považována za „Cikány I. kategorie“ (Friš et al 1975), největší příliv však nastal v letech 1956–1960[38].

[38] Výzkum prokazoval, že dobře vybavený a čistě udržovaný byt obývalo cca 40 % respondentů, špatně vybavený, ale jinak čistý byt cca 28 % a zbývajících 32 % žilo v nevyhovujícím a neudržovaném prostředí. Výsledky výzkumu prováděného na 170 rodinách rovněž ukázaly, že cca 70 % bytů bylo menší velikosti (1+1 a 1+2), přičemž čtvrtina rodin měla devět a více členů. (Friš et al 1975)

6 STRATEGIE MĚSTA MOSTU V OBLASTI POLITIKY BYDLENÍ

V této kapitole se věnuji popisu a hodnocení hlavních strategií a politik, které město Most uskutečnilo a uskutečňuje v oblasti bydlení. Výběr strategií byl proveden na základě toho, které ze strategií v minulosti ovlivnily současný způsob bydlení ve městě a zejména v sociálně vyloučených lokalitách, kterými se v rámci diplomové práce zabývám. Z těch současných jsem zvolila ty, které považuji za významné s ohledem na další možný dopad těchto politik na kvalitu bydlení a soužití obyvatel ve městě.

Konkrétně se věnuji výstavbě a rekonstrukcím chánovského sídliště, prodeji bytového fondu v Mostě, akci Mapování 100, největší pozornost je však věnována integrovanému plánu rozvoje města Most.

6.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA MĚSTA

Statutární město Most leží v centrální části severozápadních Čech (Podkrušnohoří) ve střední části Severočeské hnědouhelné pánve a obecně lze říci, že stav městského prostředí vychází ze skutečnosti, že se Most nachází v tradiční průmyslové oblasti s povrchovou těžbou uhlí a chemickým průmyslem[39].

Ve městě žije kolem 67 000 obyvatel, přičemž hustota osídlení ve správním obvodu Most je 332 obyvatel na km^2. To je asi dvakrát více než je tomu v Ústeckém kraji a zhruba 2,5krát více než v České republice. Tento fakt negativně ovlivňuje kvalitu života a bydlení ve městě. Vysoká koncentrace obyvatel je v satelitních panelových sídlištích, naopak v centru je hustota obyvatel téměř nulová.

6.2 ÚVOD DO BYTOVÉ PROBLEMATIKY VE MĚSTĚ MOST

Většina bytů v Mostě je postavena v panelových domech[40]. Vzhledem k negativnímu dopadu sídlištního charakteru výstavby na kvalitu bydlení v Mostě byla v roce 1990 zastavena výstavba bytů v bytových domech a naopak začala být podporována výstavba rodinných domů.

Za pozitivní lze označit fakt, že se ve městě Most, ovlivněném likvidací starého města, rozvíjela výstavba nových sídlišť, která vedla ke zlepšení kvalitativní struktury

[39] Pokud není uvedeno jinak, je zdrojem dat a informací využitých v kapitole 6 (Strategie města Mostu v oblasti politiky bydlení) dokument IPRM-DEMOS.

[40] Město Most mělo v roce 2001 pouze 1 468 bytů v rodinných domech, tj. cca 5 % všech mosteckých bytů. (IPRM-DEMOS)

bytů[41]. Na druhou stranu je tím v Mostě ztíženo například vystěhovávání neplatičů nájemného, neboť zde není místo, kam je umístit. Z důvodu charakteru bydlení a restrukturalizace průmyslu v roce 1990 je v Mostě v porovnání s průměrem celé České republiky nízká úroveň nájmů a cen bytů. Nízké ceny bytů jsou navíc ovlivněny faktem, že město Most je považováno za neatraktivní pro bydlení (občanům zde vadí zejména vandalismus, nepořádek, nedostatečný úklid, nevhodné chování apod.). (Cmíral 2007)

Tabulka 2 Bytové domy postavené před rokem 1991 ─ podíl v %

Česká republika	90,1
Most	96,8
Lokalita Stovky	100,0
Lokalita Chánov	100,0
Průměr ─ zóny	100,0

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 23.

Současným vlastníkem chánovského sídliště je město Most, resp. Mostecká bytová, a.s., což je pro obyvatele Chánova velkým pozitivem oproti bytovým domům v lokalitě Stovky, kde se platí vyšší než běžné nájemné (Tomčík, Vavroch, Nevyhoštěný 2008)[42]. Velkým problémem jsou zde z hlediska bydlení i dluhy. Výše dluhů za nájemné a související služby se v Chánově ke konci roku 2009 vyšplhaly na 87 mil. Kč (Gabal 2009).

Prostorově je chánovské sídliště 4 km od centra města a 1 km od jeho okraje. Navíc je z jedné strany odděleno od města čtyřproudovou rychlostní komunikací a z druhé strany železnicí. Z pohledu odloučení jde tedy o úplné prostorové odloučení.

V současnosti je na chánovském sídlišti dvanáct panelových domů s 355 byty, z nichž je třetina vybydlena[43]. Z původního počtu 355 bytů je k 221 bytům platná nájemní

[41] Viz Příloha 6.

[42] V roce 2009 bylo Radou města Mostu rozhodnuto o snížení regulovaného nájemného v Chánově o 20 % oproti ostatním lokalitám v Mostě z důvodu omezených služeb, které jsou v Chánově poskytovány. Snížení regulovaného nájmu v Chánově se stalo předmětem sporů na mostecké radnici, jejíž někteří zastupitelé proti snížení nájmu protestovali peticí za revokaci usnesení Rady města Mostu, ve kterém bylo rozhodnuto o snížení nájemného o 20 % v bytových domech v lokalitě Chánov. (Online petice za revokaci usnesení Rady města Mostu 2009)

[43] Nejzničenějším je osmipodlažní blok 12, který je zcela prázdný a o kterém je v současnosti rozhodováno, zda jej nechat zdemolovat či snížit (na čtyřpodlažní). Dalším zničeným blokem je blok 7 a 8, které jsou obsazeny jen minimálním počtem obyvatel.

smlouva, je zde 134 neobydlených bytů. Oficiální počet obyvatel je 670, nicméně odhad říká, že zde žije až 1 600 lidí a 99 % z nich jsou Romové. (Gabal 2009)

Lokalita Stovky byla vybudována na konci 50. let 20. století (viz Příloha 4). Jednalo se o novou zástavbu[44] situovanou na okraji starého Mostu, která představovala v tehdejší době komfortní bydlení zejména pro zaměstnance místních průmyslových podniků.

V 70. letech Stovky z důvodu rozvoje panelové výstavby v dalších mosteckých lokalitách začali opouštět původní obyvatelé. Ti totiž dávali přednost komfortnějšímu bydlení, jež nová sídliště nabízela. Do prázdných a opuštěných bytů se začali stěhovat Romové.

V lokalitě Stovky je v současnosti kvalita jednotlivých bytů různá, a to v závislosti na péči nájemníků. V každém ze dvorů uprostřed bytových domů je travnaté prostranství, jehož kvalita se opět různí v závislosti na péči nájemníků. Majiteli domů je několik bytových družstev (zejména SBD Krušnohor, které vlastní 50 % bytového fondu – Gabal 2009) a několik realitních kanceláří (nejen z Mostu), které do této lokality sestěhovávají nájemníky z jiných lukrativních míst z celé ČR (Tomčík, Vavroch, Nevyhoštěný 2008).

I přes nízkou kvalitu bydlení jsou nájmy v této lokalitě vysoké, a to vzhledem k tomu, že jejich výši zpravidla stanovují realitní kanceláře, které zde byty pronajímají. Na druhou stranu v této lokalitě příliš nedochází ke vzniku dluhů, protože v případě nezaplacení nájmu je rodina vystěhována[45].

Z hlediska prostorového umístění je tato lokalita poblíž centra města (nedaleko se nacházejí obchodní centra, zimní a letní stadion, městská sportovní hala), lokalita tedy není prostorově vyloučená.

V současnosti jsou ve zdejší lokalitě některé byty používány jako nebytové prostory (Klub národnostních menšin, prodejny, služebna Policie ČR). Celkový počet bytů je nyní 546, přičemž na základě proběhlého monitoringu (akce Mapování 100 – viz kapitola 6.4.3) se počet zdejších obyvatel odhaduje na 1 600 osob, z nichž většina jsou Romové (Gabal 2009).

---

[44] V lokalitě bylo vybudováno deset šestipatrových cihlových bytových domů, které tvoří čtyři samostatné dvory (blok 95/96, blok 96/97, blok 98/99, blok 99/100) s cca 650 byty o velikosti 1+1 až 1+3.

[45] Nájmy jsou zde obvykle uzavírány na jeden rok s možností prodloužení. Realitní kanceláře navíc vyžadují dva až tři nájmy předem formou kauce.

6.3 STRATEGIE A POLITIKY BYDLENÍ REALIZOVANÉ V MINULOSTI

6.3.1 VÝSTAVBA SÍDLIŠTĚ, REKONSTRUKCE A OPRAVY

6.3.1.1 POPIS STRATEGIE

Problémem přesunu romské populace ze starého Mostu se od roku 1970 zabýval Okresní národní výbor v Mostě, včetně projektantů nových sídlišť a přizvaných pracovníků Sociologického ústavu ČSAV v Praze, pak i zástupci místního výboru SCR. Okresní komise pro řešení romské problematiky v tomtéž roce přijala návrh na vybudování experimentálního romského sídliště v obci Sedlec s tím, že zde budou vybudované nízkopodlažní domy se specifickou prostornou kuchyní, která vyhovovala způsobu života romské rodiny. Nicméně vzhledem ke zvyšujícím se požadavkům na zástavbu a vybavenost sídliště bylo od projektu upuštěno zejména z důvodu kapacitních a finančních problémů. (Pavelčíková 2004)

Náhradním řešením se měla stát obec Obrnice, kde se plánovala výstavba nového sídliště pro obyvatele ze zlikvidovaných okolních obcí, které ustoupily dolování a jejíž zástupci se tehdy výstavbě sídliště „jen“ pro Romy[46] ubránili. Jejich argumentem se stalo tvrzení, že „záměr vyvolal odpor u budoucích obyvatel sídliště“ (Pavelčíková 2004, s. 116), kteří nechtěli obývat sídliště společně s Romy a vyhrožovali, že se na sídliště nepřestěhují.

Po dvou záměrech, které nebyly přijaty, se začalo uvažovat o výstavbě příměstského sídliště pro Romy II. a III. kategorie a pro obyvatele majoritní společnosti s nižší kulturou bydlení v katastru Mostu — v části Rudolice-Chánov. Projekt měl zahrnovat 284 bytových jednotek (tří až čtyřpokojové byty s velkou kuchyní) s příslušenstvím, které odpovídaly tehdejšímu modernímu standardu bydlení, tzv. byty 1. kategorie (Pavelčíková 2004).

Chánovské sídliště bylo nakonec vybudováno v letech 1976–1978, postaveno bylo celkem dvanáct obytných bloků s 312 bytovými jednotkami, v roce 1980 byl zkolaudován 13. blok[47]. V devíti z dvanácti původních bloků byli umístěni zejména

[46] Při velikosti obce 4–5 tisíc obyvatel bylo neúnosné, aby 1/4 byla Romů. (Friš et al 1975)

[47] Náklady na výstavbu sídliště činily 27,9 mil. Kč. (Červenka 2000)

V rámci projektu bylo rovněž vybudováno zásobovací středisko se smíšeným zbožím, mateřská škola pro 120 dětí (později byly dostavěny jesle), základní škola s družinou, jídelna, zdravotnické středisko a restaurace s promítacím sálem (Pavelčíková 2004).

Romové, zbylé tři bloky byly obsazeny na základě pořadníku města Mostu a místních podniků (např. Dopravní podnik měst Mostu a Litvínova, Okresní podnik služeb Most, Severočeská energetika).

Ve dvou patrech bloku 13 byla původně zřízena tzv. resocializační jednotka pro zvláštní skupiny obyvatel (nepřizpůsobiví občané, občané s nízkou úrovní bydlení, neplatiči nájemného apod.). Toto obsazení domu mělo za následek kompletní zdevastování domu v roce 1994. Ten byl v roce 1996 kompletně rekonstruován na malometrážní byty s tím, že je sem od roku 1996 dodávána jen studená voda, teplo je zajišťováno samotnými nájemníky pomocí přímotopů, teplou vodu si zajišťují elektrickými ohřívači (Tomčík, Vavroch, Nevyhoštěný 2008).

Ze zdrojů magistrátu (IPRM-DEMOS) vyplývá, že se tento způsob rekonstrukce osvědčil, proto byl použit i v roce 2001 za účelem opravy bloku 5[48]. Vzhledem k devastaci dalších bytových jednotek byl v letech 1993 a 1994 zakonzervován osmipodlažní blok 9 a v roce 2002 byla následně provedena jeho demolice[49]. Zároveň došlo ve výškových domech s osmi podlažími z bezpečnostních důvodů k odstavení výtahů (s výjimkou bloku 13). Do nerekonstruovaných domů je dodáváno teplo z nedaleké kotelny. Plyn není na sídliště zaveden.

V roce 1996 nechal Magistrát města Mostu vybudovat v Chánově ubytovnu pro nepřizpůsobivé občany (UNO) s deseti bytovými jednotkami a 28 samostatnými místnostmi[50]. Skupinu nájemníků tvořili hlavně exekučně vystěhovaní neplatiči z ostatních částí města Mostu, což vedlo k devastaci objektu. V letech 2003–2005 byla provedena rekonstrukce ubytovny[51], jejíž udržitelnost je zajišťována od 1.1.2010 celodenní ostrahou prostřednictvím umístění služebny Městské policie Most, která předtím byla zřízena v bloku 13. Strážník monitoruje jak areál ubytovny, tak i přilehlé okolí, dohlíží na dodržování veřejného pořádku, občanského soužití a čistotu příslušné lokality (Nově vzniklá služebna Městské policie Most v areálu UNO 2010).

[48] Nízkopodlažní byty jsou mnohem více preferovány, lépe udržitelné a méně finančně náročné na údržbu. Náklady na rekonstrukci bloku 5, převážně kryté ze státního rozpočtu, činily 11,9 mil. Kč.

[49] Náklady z rozpočtu města činily 2,6 mil. Kč.

[50] Jednotky mají společné sociální zařízení. Do objektu byla zavedena jen studená voda, vytápění bylo zajištěno pevnými palivy.

[51] V hodnotě 7,7 mil. Kč z rozpočtu města.

Z rozpočtů města v letech 2003–2009 (Rozpočet města 2003–2009) lze vyčíst, že jen v tomto období činily běžné výdaje odboru městského majetku na správu a běžnou údržbu na chánovském sídlišti cca 100 mil. Kč[52].

V lokalitě Stovky v uplynulých letech nedošlo (mimo běžnou údržbu) ve směru ke zlepšení kvality bydlení k žádnému zásadnímu zásahu ze strany města.

6.3.1.2 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Hlavním cílem výstavby chánovského sídliště bylo přemístění „Cikánů II. a III. kategorie" na toto sídliště tak, aby tito nemuseli být ubytováni do bytů na nových sídlištích v Mostě, kde se předpokládaly problémy se začleňováním (Friš et al 1975, Pavelčíková 2004), byť i v Chánově byl předpoklad integrace mezi většinové obyvatelstvo. To zde však zůstalo v menšině a tak lze konstatovat, že přemístění Romů se sice zdařilo, nicméně jejich integrace nikoliv.

Sídliště vybudované za několik desítek milionů korun (Červenka 2000) bylo zničeno a částečně zdemolováno, do Chánova se navíc začali přemísťovat nepřizpůsobiví obyvatelé, kteří zdejší situaci nijak nepomohli. Během 30 let od zbudování je sídliště považováno za jedno z nejznámějších romských ghett nejen v České republice, ale i ve světě (např. Polansky 1997) a z pohledu výdajů na údržbu sídliště lze říci, že se jedná o „bezednou studnu", kde se finanční prostředky jen ztrácely.

Zkušenosti a praxe z oblasti řešení romské otázky a začleňování Romů do společnosti, včetně politiky bydlení, mohou být zhodnoceny i v kontextu s konceptem politiky zmíněným výše. Jakákoliv politika závisí do značné míry na vládě a politickém uskupení, které představuje autoritu.

V době, kdy došlo k rozptylu romských obyvatel v ČSR, byla sice komunistická vláda autoritou, jež předkládala společnosti určitý řád v rámci své ideologie, nicméně měla problém s hierarchickým řízením při aktivitách, které byly vyvíjeny za účelem řešit romskou otázku. Důležitým nedostatkem však byla i odborná stránka věci, která nebyla dostatečně rozvinuta anebo nebyla autoritou brána v potaz. Po roce 1989, když převzaly moc demokratické síly, autorita využila příležitosti spolupráce s odborníky na řešení problému, na druhou stranu nebyl naplněn předpoklad instrumentality. Cíle, které si vlády stanovovaly, byly nereálné a nesplnitelné, případně byly špatně nastaveny a nesplnily tedy svůj účel stejně jako politiky a strategie bydlení implementované v Mostě.

[52] Tj. 100 mil. Kč na 12 bytových domů s cca 300 byty.

6.3.2 PRIVATIZACE BYTOVÉHO FONDU

6.3.2.1 POPIS STRATEGIE

Jednou z bytových strategií města v uplynulém období byl prodej bytů, při kterém došlo k zásadní změně vlastnické struktury domů a bytů (Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza). V roce 1991, kdy byly přibližně tři čtvrtiny bytů ve vlastnictví státu, došlo k předání tohoto majetku městu, které ho postupně zprivatizovalo (v období do roku 2002 přibližně dvě třetiny – viz tabulka 3).

Domy, jichž se privatizace týkala, byly prodávány zejména bytovým družstvům, v několika případech i fyzickým osobám. Dále byl zahájen prodej bytů do osobního vlastnictví. Do konce roku 2001 byla jedna čtvrtina bytů v osobním vlastnictví a jedna čtvrtina zůstala v majetku města. Z této čtvrtiny bylo asi 7 000 bytů vloženo do akciové společnosti Mostecká bytová, jejíž 100% vlastníkem se město Most stalo. Necelá polovina bytů byla ve vlastnictví družstev.[53]

Tabulka 3 Počet privatizovaných bytů v Mostě v letech 1993 – 2002

Rok	počet	Rok	Počet
1993	138	1998	3 048
1994	150	1999	8 169
1995	97	2000	26
1996	193	2001	1
1997	1 495	2002	1
celkem	13 318 (47,3 % trvale obydlených bytů v r. 2001)		

Zdroj: Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza, s. 34.

6.3.2.2 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Privatizace mosteckého bytového fondu v 90. letech 20. století probíhala v souladu s Koncepcí bytové politiky Ministerstva pro místní rozvoj (Koncepce bytové politiky 2001).

Vývoj politiky bydlení byl v této době ovlivněn makroekonomickými změnami, přičemž jedním z jeho negativních rysů byl velký pokles investic do bydlení, provázený poklesem bytové výstavby, což následně vedlo právě k privatizacím bytového fondu. V 90. letech probíhala privatizace bytů v Mostě stále v jistých rozumných mezích, kdy

[53] Z údajů dokumentu Programu rozvoje města je taktéž patrné, že za desetileté období od roku 1991 do roku 2001 bylo nově zbudovaných jen 365 bytů, přičemž 190 z nich jsou rodinné domy. Naopak, v roce 2003 bylo celkem 1 567 bytových jednotek neobydlených. Tyto byty zahrnují i dočasně nevyužívané (okrsek 2B, resp. Stovky), resp. vybydlené domy (sídliště Rudolice, resp. Chánov).

si město ponechávalo dostatečné množství obecních bytů, které poskytovalo prostor pro nájemní bydlení.

Cíle privatizace byly tedy splněny, aniž by ohrožovaly přímo kvalitu a dostupnost bydlení obyvatel města Mostu s tím, že po první vlně privatizace bytového fondu cca 7 000 bytů zůstalo v majetku města, a to až do roku 2009, kdy začala druhá vlna privatizace (viz kapitola 6.4.1), která byla způsobena zejména navyšováním dluhů na nájemném, které bránily tomu, aby město prostřednictvím Mostecké bytové, a.s. vynakládalo dostatečné prostředky na opravy a běžnou údržbu.

6.4 SOUČASNÉ STRATEGIE A POLITIKY BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST

V kontextu s tématem diplomové práce se v této kapitole věnuji nejaktuálnějším strategiím města v oblasti bydlení a soužití obyvatel, které lze rozdělit do tří částí. První z nich se týká privatizace bytového fondu, o které rozhodlo v roce 2008 zastupitelstvo města, druhá je tvořena integrovaným plánem města Mostu (IPRM-DEMOS), jehož cílem je zlepšení kvality života obyvatel ve dvou sociálně vyloučených lokalitách v Mostě. Zlepšení soužití obyvatel má zajistit i třetí opatření, a to akce mapování lokalit Stovky a Sedmistovky.

6.4.1 PRIVATIZACE BYTOVÉHO FONDU

6.4.1.1 POPIS STRATEGIE

Důvodem privatizace bytového fondu v Mostě jsou zejména vysoké náklady správce bytového fondu, resp. města, na údržbu a opravy bytových domů, které z regulovaného nájemného nelze v dostatečném rozsahu provádět (Společnost Mostecká bytová sníží kapitál kvůli úhradě ztráty 2007).

Současný plán prodeje bytového fondu města Most spravovaným Mosteckou bytovou, a.s.[54] se skládá z celkem šesti etap a zahrnuje prodej 6 067 bytových jednotek v 56 domech. (Mostecká bytová, a.s.)[55]

---

[54] Mostecká bytová, a.s. Dále se člení na další správcovské firmy, které mají bytový fond rozděleny podle územní příslušnosti – Edel s.r.o., Mineta Most s.r.o. a SEGAD s.r.o. (Webové stránky Mostecká bytová, a.s.).

[55] První etapa prodeje byla zahájena v srpnu 2009, v současnosti probíhá již třetí etapa. Čtvrtá etapa bude zahájena v květnu letošního roku a poslední šestá etapa bude ukončena v únoru 2011. (Miliony z prodeje domů pomohou Mostu 2010)

Nájemníci, jichž se prodej bytů týká, si mohou zakládat vlastní bytová družstva, případně mohou přistoupit do již existujícího bytového družstva. Většina z prodávaných domů vstupuje do Stavebního bytového družstva Krušnohor (místní tisk[56]), jež je vlastníkem většiny družstevních bytů, resp. bytových domů v Mostě (SBD Krušnohor[57]) a Litvínově. Úkolem družstva je zadministrovat privatizaci bytů tak, aby si nájemníci mohli za určitých pravidel své byty odkoupit do osobního vlastnictví za cenu stanovenou rozhodnutím zastupitelstva města Mostu (Prodej bytů – jak to vlastně bude? 2009)[58].

6.4.1.2 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Do března 2010 bylo ze dvou ukončených a třetí započaté etapy utrženo přes 135 mil. Kč, které budou vloženy zpět do oprav bydlení a městského majetku (Miliony z prodeje domů pomohou Mostu 2010). V souvislosti s pozitivním finančním výsledkem privatizace lze v zásadě konstatovat, že je to pro Mostečany dobrá zpráva. Zastupitelstvo získá finanční prostředky na investice a opravy městského majetku, který je „všem na očích". Na druhou stranu nelze neříci, že privatizace (a nejen v Mostě) je jednou z cest, jak obce přicházejí o obecní byty, jež by šlo popřípadě využít i jiným způsobem – jako prostředek sociálního bydlení.

Městu Most po prodeji bytového fondu zůstane ve vlastnictví přibližbě 1 000 bytů, z nichž 300 je umístěno v Chánově. Nutno rovněž podotknout, že rozsáhlé privatizace jsou v rozporu s Koncepcí romské integrace na období 2010–2013, která říká, že obce by si měly ponechávat dostatečné bytové zdroje na zajištění sociálního bydlení s nižším nájemným.

---

[56] První etapa prodeje domů se týkala patnácti bytových domů. Nájemníci dvanácti domů se přidali k SBD Krušnohor, dva domy si založili vlastní BD, jeden blok se přidal k BD Liščí Vrch. (Nově vzniklá bytová družstva již podepsala kupní smlouvy 2010)

Druhá etapa prodeje se týkala jedenácti bytových domů, z toho devět domů si kupuje SBD Krušnohor, které je již jejich vlastníkem, ve dvou blocích vznikla nová bytová družstva. (Rozjíždí se třetí etapa prodeje bytových domů 2010)

[57] V současnosti vlastní SBD Krušnohor jen v Mostě 227 bytových domů. (SBD Krušnohor 2010)

[58] Stanovená cena je 1 042 Kč/m^2 podlahové plochy. Tato nabídka platí 6 měsíců od data nabídky. (Prodej bytů – jak to vlastně bude? 2009)

Tato cena je ve výsledku porovnání s cenami bytů na trhu s realitami nízká, neboť standardní byt 1 + 3 na mosteckém sídlišti za takto stanovenou cenu činí cca 73 000 Kč, přičemž na trhu s realitami se cena takového bytu v závislosti na stupni rekonstrukce může pohybovat kolem 400 000 Kč. Srovnání provedeno na základě nabídky mostecké realitní kanceláře REAL CAPITAL, spol. s r.o.

6.4.2 *INTEGROVANÝ PLÁN ROZVOJE MĚSTA MOSTU – DEPRIVOVANÉ MOSTECKÉ ZÓNY A OBČANSKÉ SOUŽITÍ*

6.4.2.1 POPIS STRATEGIE

V prosinci roku 2008 byla vydána první pracovní verze IPRM-DEMOS, jehož cílem je zlepšení kvality života obyvatel ve dvou ze tří mosteckých sociálně vyloučených lokalitách – na sídlišti Chánov a v obytné čtvrti Stovky. Tento IPRM-DEMOS byl následně schválen k uskutečnění za významné dotační podpory ze Strukturálních fondů Evropské unie v období 2009 až 2013.

Výběr zóny pro uskutečnění integrovaného plánu byl založen na porovnání specifických kritérií, která odpovídala nařízení evropského společenství. Tomuto porovnání předcházela socioekonomická studie v lokalitách Chánov a Stovky (Tomčík, Vavroch, Nevyhoštěný 2008). Podle metodiky přípravy integrovaného plánu musí být negativní odchylka od referenčních hodnot aspoň u tří kritérií větší než 3 % tak, aby bylo možné považovat odchylku za významnou. Z údajů v dokumentu IPRM-DEMOS (Příloha 11) je patrné, že vybraná zóna překračuje hodnotu odchylky minimálně u čtyř kritérií. Další uváděné důvody korelují s provedenými urbanistickými změnami v souvislosti s přesunem města v 70. letech minulého století a zejména s izolovaností chánovského sídliště.

Hlavním cílem, jak již bylo uvedeno, je zlepšení prostředí a kvality života v problémových okrajových sídlištích města, jež jsou dlouhodobě neřešeny, včetně zlepšení společenských vztahů a soužití občanů města Mostu.

Tohoto cíle má být dosaženo prostřednictvím tří strategických cílů, které jsou zaměřeny na tři pilíře rozvoje dané zóny – občané, bydlení a prevence. Tyto strategické cíle jsou založeny na realizaci šesti opatření, z nichž tři jsou zaměřena na občany a sociální aspekty života v lokalitách (sociální služby, vzdělání, zaměstnání), dvě opatření se týkají bydlení a společných prostranství a jedno opatření směřuje do bezpečnosti života v lokalitách, dodržování práva a zákonů a ochrany veřejného majetku.

Hlavní zásadou je snaha o integrované, resp. komplexní, řešení problematiky deprivované zóny. Z tohoto důvodu IPRM obsahuje i aktivity[59], jež nejsou přímo spolufinancovatelné z Integrovaného operačního programu v rámci Oblasti intervence 5.2. Opatření mají vést ke zklidnění sociálního napětí a zvýšení kvality života nejen

[59] Zóna sociálního podnikání a specifické typy bydlení.

občanů, kteří žijí na problémových sídlištích, ale i majoritní části obyvatelstva, což lze považovat dle IPRM-DEMOS za sekundární dopad realizace hlavního cíle. Důležitá je i ekonomická stránka cílů – zefektivnění a prodloužení dopadů vynaložených prostředků z veřejných zdrojů, příp. dosažené minimální návratnosti.

V IPRM jsou stanoveny požadavky na obyvatele lokalit, které mají zaručit úspěšnost projektů v rámci IPRM:

- Ochotná spolupráce na občanském spolužití.
- Práce či alespoň snaha o získání práce.
- Plnění závazků vůči městu a společnosti.
- Plnění školní docházky dětí.
- Eliminace konfliktu se zákonem.

Pět funkčních složek problémové obytné zóny, které IPRM řeší:

- Bydlení (rekonstrukce a opravy jedenácti[60] bytových domů).
- Veřejná prostranství (čtyři vnitrobloková prostranství, centrální shromažďovací prostor).
- Občanská vybavenost (vzdělávání a výchova, sociální služby, zdravotní služby, kultura).
- Výroba (experimentální zóna specifického sociálního podnikání).
- Doprava (pozemní komunikace, doprava v klidu, MHD, bezbariérový pohyb pěších – centrální chodník a lávka přes rychlostní komunikaci).

Specifický cíl 2 „Bydlení“[61] je zaměřen na poskytování „důstojného a přijatelného zázemí pro život v zóně tak, aby se postupně stala zónou nikoli deprivovanou“ (IPRM-DEMOS , s. 37), což se týká zejména péče o stávající bytové domy, úpravy, modernizaci a racionální uspořádání veřejných prostranství na základě specifických potřeb, které jsou typické pro problémová sídliště.

---

[60] V původním IPRM-DEMOS byla začleněna rekonstrukce dvanácti bytových domů. Byla provedena aktualizace v souvislosti s pravděpodobnou demolicí bloku 12.

[61] V rámci této práce se zaměřuji jen na specifický cíl Bydlení.

Opatření specifického cíle bydlení (v plánu konkrétně Opatření 2.1. Obytné domy) si kladou za cíl realizovat na jedenácti panelových domech postavených před rokem 1991 v Chánově:

- Rekonstrukce společných prostor, včetně technologických rozvodů a snížení energetické náročnosti budov (zateplení střechy, zateplení fasády, výměna oken, dveří).

- Rekonstrukce interiérů bytových jednotek (není součástí způsobilých výdajů z hlediska dotačního programu); byty v rekonstruovaných bytových domech budou představovat standardní bydlení.

- Snížení pater ve vybraném panelovém domě ubouráním horních pater, včetně zástavby nové střechy; v tomto domě bude zbudováno sociální bydlení.

Mimo to předpokládá IPRM implementaci Pilotního projektu B „Zóna specifického bydlení“. Jde o novou výstavbu přízemních bytových jednotek ve formě levných malých nízkoenergetických domů s malometrážními byty s originálním technickým a architektonickým řešením, které má zohlednit sociální a kulturní specifika nájemníků (lehce opravitelné dvojdomky, řadové buňky nebo sektorové buňkové bydlení v počtu závislém na finančních zdrojích, zájmu a možnostech obyvatel a technických mezích). Tento projekt vychází z dobrých zkušeností s existujícími projekty (UNO ubytovna) a je součástí systému sociálně prostupného bydlení.

Projekt je naplánován na území mezi chánovským sídlištěm, zónou sociálního podnikání a přístupovou komunikací do sídliště (poblíž sektorového objektu UNO), nebude hrazen z rozpočtu IPRM, naopak se předpokládá podpora ze strany státu.

V rámci Opatření 2.2 Veřejná prostranství by mělo dojít k rekonstrukci a zvýšení hodnoty veřejných prostranství v obou dotčených lokalitách, tedy jak Chánov, tak i Stovky. Významnou aktivitou týkající se obou lokalit je v rámci tohoto opatření vybudování centrálního spojovacího chodníku a lávky (za účelem zvýšení mobility, dostupnosti a bezpečnosti). Tento projekt je pokládán za „hmotný základ sociální integrace obyvatel dvou okrajových částí města mezi sebou i vůči městu samotnému“ (IPRM-DEMOS, s. 38). Další opatření spadající do této skupiny budou provedena v kontextu s jednotlivými lokalitami.

Lokalita Chánov:

- Vytvoření centrálního prostoru pro shromažďování a volný čas (výškové členění prostoru, oddělení komunikačních a oddechových ploch, otevřený, částečně

zastřešený centrální amfiteátr včetně grafitti stěny, multifunkční a fotbalové hřiště, sektorizace veřejného prostranství na samosprávné celky).

- Rekonstrukce komunikací a parkovišť.

Lokalita Stovky:

- Odclonění parkovišť pro nájemníky a majitele přilehlých bytových domů (25 % plochy).

- Rekonstrukce a oprava chodníků, parkové úpravy (60 % plochy).

- Volnočasové projekty (místa oddechu ─ altán, fontána, sportoviště a dětská hřiště – 15 % plochy)

- Specifický projekt ─ stabilizace bývalých podzemních kotelen, na nichž budou vybudovány zmíněné volnočasové plochy.

Předpokládaný finanční objem výdajů zaměřených na revitalizaci veřejných prostranství činí cca 148 mil. Kč (46 % z celkových způsobilých výdajů[62]), výdaje zaměřené na regeneraci bytových domů budou činit cca 172 mil. Kč (54 % z celkových způsobilých výdajů).

Všechna opatření vedoucí ke zkvalitnění bydlení a života obyvatel lokalit budou paralelně doplňována dalšími, tzv. sociálními projekty, sestávajících z neinvestičních projektů zaměřených na sociální integraci obyvatel deprivovaných zón.

Důležitou součástí integrovaného plánu jsou indikátory měření výsledků celého plánu. Hodnotící ukazatele jsou rozděleny do tří skupin:

- Indikátory stanovené výzvou integrovaného plánu[63].

- Indikátory dle kritérií výběru zóny (Příloha 12).

- Indikátory vlastní ─ stanoveny městem Most (Příloha 13).

---

[62] Povinnost definovat pravidla pro způsobilost výdajů na národní úrovni vyplývají z článku 56, odst. 4 nařízení Rady (ES) o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti č. 1083/2006. (Pravidla způsobilosti výdajů pro období 2007—2013).

[63] Počet regenerovaných bytů (5.2c) – 292; Plocha revitalizovaného území (5.2 a, c) – 14 989 m^2; Úspora spotřeby energie bytových domů (5.2 c) – 50 %.

Udržitelnost zamýšlených projektů by měla být zajištěna prostřednictvím splnění jednoho ze strategických cílů, který bude uskutečňován prostřednictvím projektu „Bezpečnost, právo a udržitelnost“, jehož součástí bude realizace investičních projektů zaměřených na zabezpečení investic (policejní služebna, bezpečnostní a kamerový systém, propojení s operačním střediskem Městské policie) a realizace projektů neinvestičního charakteru zaměřených na udržitelnost a bezpečnost (intenzivní program policejní ochrany a víceletý projekt preventiva/strážník).

Na projekty financované v rámci rozpočtu IPRM-DEMOS (Opatření „Bydlení“ a „Veřejná prostranství“) bude vynaloženo celkem 326 mil. Kč, z toho 194,5 mil. Kč bude hrazeno ze Strukturálních fondů EU IOP 5.2 a, c a 131,4 mil.Kč bude hrazeno z rozpočtu města. Poměr financování integrovaného plánu je tedy 59,7 % (IOP) : 40,3 % (město Most).

Mimo rozpočet a IPRM-DEMOS bude na implementaci investičních projektů[64] vynaloženo 90 mil. Kč a na neinvestiční (sociální) projekty 171 mil. Kč. Tyto projekty budou částečně hrazeny z rozpočtu města a částečně z jiných operačních programů[65].

Implementace integrovaného plánu je rozložena do pěti let:

- Rok 2009 ─ projektová příprava, včetně případných studií, zahájení dílčích projektů v sociální oblasti.

- Rok 2010 – zahájení první dvouleté etapy regenerace poloviny bytových domů v Chánově, včetně rekonstrukce interiérů (sociální byty), zahájení prací na úpravách veřejných prostranství v lokalitě Stovky a prací na centrálním pěším propojení obou aglomerací s městem.

- Rok 2011 ─ dokončení výše uvedených aktivit, zahájení úprav veřejných prostranství v Chánově, včetně komunální techniky (zabudované kontejnery na sběr domovního odpadu) a instalace bezpečnostního systému včetně služeben.

- Rok 2012 ─ dokončení předchozích etap, zahájení poslední etapy – regenerace druhé poloviny bytových domů v Chánově.

- Rok 2013 ─ dokončení regenerace bytových domů v Chánově.

---

[64] Projekty na zlepšení občanské vybavenosti, zóna specifického bydlení a zóna sociálního podnikání.

[65] Např. OP Lidské zdroje a zaměstnanost.

Z hlediska organizace administrace a řízení integrovaného plánu jsou stanoveny orgány, které mají definovány odpovědnosti za řízení projektů jak ve fázi přípravy, tak i v dalších fázích – realizace a období udržitelnosti. Mezi všemi orgány jsou nastaveny příslušné komunikační toky.

Základní strategické směřování IPRM-DEMOS, schvalování výběru zóny, vyjadřování k dílčím projektům, navrhování kritérií pro výběr projektů a další jsou v kompetenci *Řídícího výboru IPRM*, jež respektuje princip partnerství s významnými institucemi, které ovlivňují život ve městě[66]. Vzhledem k zapojení vedení města (primátor a náměstci), kteří jsou zároveň členy Rady města, je zajištěna provázanost mezi strategickým a operativním řízením IPRM a řídícími a administrativními strukturami města. Výbor nese hlavní odpovědnost za *strategické řízení* integrovaného plánu.

Přípravu IPRM-DEMOS operativně řídí *Řídící pracovní skupina*[67], která provádí vyhodnocení existujících strategických a plánovacích dokumentů města, navrhuje vize, opatření včetně jejich náplně apod. Svá rozhodnutí předkládá radě a zastupitelstvu města, stejně jako Řídícímu výboru IPRM, kterému podléhá. Ve fázi realizace IPRM-DEMOS nese skupina hlavní odpovědnost za *operativní řízení*.

Manažer IPRM administrativně a organizačně zajišťuje přípravu a zpracování integrovaného plánu, koordinuje činnost pracovních skupin a formuluje výstupy jejich práce. Je kontaktní osobou pro řídící orgány IPRM-DEMOS na úrovni města a řídící orgány jednotlivých operačních programů v oblasti konzultací, monitoringu a reportingu. Zároveň je manažer odpovědný za komunikaci s veřejností o průběhu a výsledcích realizace IPRM. Je mu organizačně podřízen Odbor strategií a dotací, který nese hlavní odpovědnost za administrativní řízení integrovaného plánu.

V rámci organizace přípravy plánu jsou stanoveny dvě *pracovní skupiny* – technicko-investiční a pro sociální integraci. Tyto skupiny se skládají z vedoucích pracovníků odborů Magistrátu města Mostu a z přizvaných externích expertů za účelem

[66] Tzn. členy Řídícího výboru jsou zástupci významných firem a organizací v Mostě (viz Příloha 14). Částečně se jedná o sponzory města.

[67] Členy Řídící pracovní skupiny jsou: primátor města (zároveň předseda Řídícího výboru), náměstek primátora pro rozvoj, majetek a městské služby, náměstek primátora pro ekonomiku, investice a informatiku, náměstek primátora pro školství, kulturu, sociálních věcí a zdravotnictví, tajemník Magistrátu města Mostu, manažer IPRM (vedoucí odboru strategií a dotací).

pokrytí hlavní odborné oblasti připravovaných opatření[68]. Pracovní skupiny odpovídají za přípravu věcného obsahu dílčích opatření IPRM-DEMOS a provedení výpočtů nebo odborného odhadu nákladů na realizaci opatření. Ve fázi realizace jsou stanoveny pracovní skupiny pro každý ze strategických cílů (tj. Lidé, Bydlení, Prevence), jejichž úkolem je příprava a realizace jednotlivých opatření, monitoring realizace dílčích projektů apod.

Pro další fungování a implementaci projektu je jmenován i koordinátor pilotního projektu, případně vytvořeny další specializované skupiny, podpůrnou administrativní kapacitou jsou vyčlenění pracovníci odborných oborů města, předpokládá se i využití externích expertních služeb. Do přípravy integrovaného plánu byli ihned zpočátku zapojeni externí partneři mosteckého magistrátu, a to prostřednictvím činnosti pracovních skupin.

Komunikace s veřejností byla, resp. je, vedena skrze veřejné projednání, místní média, místní noviny (Mostecký deník, Homér), informační tiskoviny vydané městem (Mostecké listy, leták použitý při veřejném projednávání), webové stránky (základní informace o problematice IPRM, vytvořena možnost pro občany i instituce podávat projektové záměry formou elektronických formulářů, možnost emailové diskuse) a prostřednictvím dalších projednávání (Komise regionálního rozvoje – informace o postupu prací na IPRM, schůzky představitelů politických klubů).

V rámci dokumentu integrovaného plánu je stanoven postup výběru projektů, včetně harmonogramu výzev a návrhu hodnotících kritérií pro výběr projektů. Jednu z kapitol tvoří i analýza rizik, jež vyplývají z přípravy, realizace a udržitelnosti výsledků realizace integrovaného plánu, včetně nastavených opatření k jejich eliminaci a jejich případných negativních dopadů.

6.4.2.2 EVALUACE PROCESU IMPLEMENTACE

Vzhledem k tomu, že integrovaný plán je teprve na začátku druhého roku implementace, nelze příliš hodnotit jeho výsledky, resp. nelze provést evaluaci výsledků naplnění cílů politiky. V minulém roce probíhala zejména příprava realizace ve formě přípravy projektové dokumentace a výběrová řízení na některé z projektů. V současnosti

[68] Územní rozvoj, architektura, vzdělávání, sociální problematika, životní prostředí, komunální hospodářství, bezpečnost, doprava, administrativní činnosti.

je zpracována první monitorovací zpráva, nicméně není ještě schválena Ministerstvem pro místní rozvoj[69].

Ve městě se nyní v souladu s plánem pro rok 2010 uskutečňují první dva projekty investičního charakteru:

- Podchody k tramvajovým zastávkám u Stovky.
- Výstavba části chodníku v ulici Rudolická (na trase Stovky – Chánov).

V současné době lze hodnotit implementaci procesu politiky, tedy její organizaci, stav participace cílových skupin, komunikování politiky apod.

S ohledem na výše zmíněné je evidentní, že organizace implementace integrovaného plánu je na dobré úrovni. Jsou stanoveny odpovědnosti a povinnosti těch, kteří o plánu rozhodují a zároveň komunikují směrem k veřejnosti prostřednictvím místních médií (např. Most pomůže Stovce i Chánovu 2009, Most se má stát rájem na Zemi 2010, Pro Chanov a pro „Stovku“ tři sta miliónů 2009[70]).

Participace účastníků je zajišťována zejména v lokalitě Chánov za pomoci zdejších neziskových organizací, které organizují jak veřejně prospěšné práce, tak i účast na projektech, které s IPRM souvisejí[71].

Z dokumentu integrovaného plánu je rovněž patrné, že je stanoven postup výběru projektů, které jsou nadále řízeny v rámci harmonogramu výzev a hodnotících kritérií pro výběr projektů. Na projekty jsou vypisovány veřejné zakázky, které jsou prezentovány na webových stránkách města Mostu (Veřejné zakázky veřejně 2010).

Dobrou připravenost integrovaného plánu z pohledu organizace a jejího řízení lze doložit i oceněním města Mostu na konferenci "EU projects in Favour of the ROMA Community", která se konala v březnu letošního roku v Bruselu a které se účastnili zástupci města s prezentací o využití evropských prostředků na projekty pro romskou komunitu a zejména o přípravě a uskutečnění integrovaného plánu IPRM-DEMOS (Most

[69] Informaci podal Manažer IPRM prostřednictvím emailové zprávy (26.4.2010).

[70] Komunikaci integrovaného plánu mohu potvrdit i vlastními zkušenostmi, když jsem získala některé z informací od manažera IPRM.

[71] Např. projekt „Úsvit“, v němž jde o zlepšení osobních perspektiv dětí a dospělých obyvatel lokality Chánov, o zlepšení zdejší kvality života a bezpečnost, o maximální účast jeho obyvatel na všech aktivitách. Konkrétně jde o jejich zapojení do nejrůznějších pracovních činností, např. při úpravách a zabezpečení bloku 5. (Nový projekt Ministerstva vnitra „Úsvit“ 2009)

se prezentoval s projekty pro romskou komunitu na konferenci v Bruselu 2010, Evropská komise pochválila přístup města Most k sociálnímu začleňování 2010).

6.4.3 MAPOVÁNÍ 100

6.4.3.1 POPIS STRATEGIE

V souvislosti se snahou o zlepšování soužití obyvatel města a na základě množících se stížností obyvatel na nepřizpůsobivé občany, kteří ničí majetek a nevybíravým způsobem se chovají k ostatním lidem a narušují občanské soužití, se vedení města Mostu v roce 2009 rozhodlo uskutečnit projekt tzv. Mapování 100, který měl přinést zmapování pobytu obyvatel, zajištění klidného soužití, vystěhování neoprávněně zde pobývajících obyvatel, informace vlastníkům nemovitostí o dodržování nájemních smluv, zmapování sociální situace občanů (především rodin a dětí) a preventivní a poradenskou činnost v oblasti lokality Stovky (Akce Mapování 100 v přípravné fázi 2009).

Tuto akci, která byla zahájena v září 2009, prováděla skupina pracovníků, složená ze strážníka, sociálního pracovníka a zástupce bytového fondu[72].

Veškeré akce projektu Mapování 100 (700[73]) budou průběžně pokračovat formou monitorování tak, aby byla zajištěna udržitelnost stávajícího stavu, resp. možnost zlepšení a aby byli slušní nájemníci i nadále chráněni od problémových osob.

6.4.3.2 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Výsledkem strategie v lokalitě Stovky bylo po několikaměsíční práci skupiny (Už v prosinci startuje Mapování 700! a Videoreportáž: Mapování 100 a 700 – 2009):

- Zklidnění, které tamní starousedlíci vítají.
- Mostecká bytová převzala 23 bytů, které byly prázdné nebo obývané neoprávněnými osobami.
- Byly zjištěny nesrovnalosti u cca 40 bytů v osobním vlastnictví, ve více než 20 případech došlo k okamžité nápravě.

---

[72] Mostecká bytová, a.s. nebo SBD Krušnohor.

[73] Podobná akce s titulem Mapování 700 probíhá v současnosti i v lokalitě Sedmistovky, která je rovněž na seznamu sociálně vyloučených lokalit Gabalovy studie. Výsledky mapování k 31.1.2010 jsou:

- Mostecká bytová převzala čtyři byty, u nichž byl dluh nebo které nájemníci opustili a neoprávněně je přenechali jiné osobě; Pracovníci správce bytového fondu zjistili čtrnáct bytů, které byly pronajímány bez souhlasu vlastníka; Strážníci narazili na 190 osob, které užívaly byty bez oprávnění; Nájemníci často pronajímají byty na černo, tedy bez souhlasu vlastníka.

- Bylo zjištěno dvanáct celostátně hledaných osob.

Z pohledu naplnění cílů, které jsou uvedeny výše, lze konstatovat, že tato strategie je efektivní zejména z hlediska snahy o zlepšení soužití obyvatel, kdy obyvatelé lokalit tuto snahu magistrátu vítají a oceňují ji, byť si uvědomují, že se nepodaří vymítit všechny tamní nešvary ihned. Cíle strategie byly naplněny z pohledu zmapování pobytu obyvatel a jejich sociální situace[74], vystěhování neoprávněně pobývajících osob a získání informací vlastníkům nemovitostí o dodržování nájemních smluv.

Je pozitivní, že si mostecký magistrát uvědomuje nutnost další práce na udržitelnosti a případně dalšího zlepšení stavu a plánuje v akci mapování lokalit pokračovat i nadále.

6.5 SOUHRNNÁ ZJIŠTĚNÍ

Evaluace výše popsaných strategií ukazuje významnost jejich dopadu na situaci v oblasti bydlení a soužití Mostečanů. Přestěhování Romů na chánovské sídliště, kde tvořili většinu, má vliv na oblast bydlení a soužití obyvatel v podstatě dodnes. Chánov se stal sociálně vyloučenou lokalitou se „světovým ohlasem“, u obyvatel (nejen v Mostě) vzbuzuje toto sídliště negativní emoce. V důsledku této minulé strategie je v současnosti nucen mostecký magistrát uskutečňovat další ze strategií, a tou je implementace IPRM-DEMOS, jehož cílem je situaci v Chánově zlepšit. Mimo to má IPRM-DEMOS zlepšit i situaci v sociálně vyloučené lokalitě Stovky. Situace v této lokalitě však není svým rozsahem tak dramatická jako právě v Chánově vzhledem k tomu, že Stovky nejsou izolovaným prostorem a velikost romské populace není ve srovnání s Chánovem tak významná.

Současná situace v oblasti bydlení a soužití obyvatel je ovlivněna i druhou vlnou privatizace bytového fondu, kterou město Most přichází o obecní byty a možnost jejich využití k sociálnímu bydlení. V oblasti zlepšení soužití obyvatel má své důležité místo i akce Mapování 100 (a 700). Tato akce již přinesla své pozitivní výsledky ve formě zklidnění situace v dotčených lokalitách.

[74] Tyto informace jsou potřebné z hlediska další implementace IPRM-DEMOS.

7 AKTÉŘI POLITIKY BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST

Na problematice bydlení a soužití občanů ve městě Most se účastní několik aktérů, které analyzuji v této kapitole. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku na místní úrovni, zaměřuji se jen na ty aktéry, kteří zde nějakým *konkrétním* způsobem participují na politice bydlení, nikoliv na ty, které jsou či mohou být zapojeni do této problematiky na celostátní nebo krajské úrovni.

Výsledkem analýzy je identifikace aktérů, vyjasnění jejich postoje a vztahu k implementovaným politikám bydlení v Mostě – k integrovanému plánu, privatizaci bytů a akci Mapování 100 (viz kapitola 6). Zároveň mi analýza pomůže zmapovat možný vliv na implementaci strategií a případně na další vývoj v uskutečňování souvisejících politik.

Aktéry rozděluji do tří skupin podle toho, v jakém sektoru působí, na aktéry veřejného, občanského a soukromého sektoru (viz tabulka 4). Zároveň lze říci, že jedinými primárními aktéry politiky jsou obyvatelé sociálně vyloučených i nevyloučených lokalit (v souhrnu jde o obyvatele Mostu). Ostatní zmínění aktéři jsou sekundárními aktéry, kteří nejsou přímo ovlivňováni danou politikou, nicméně na její implementaci s větším či menším vlivem a zájmy participují. Výjimku mohou tvořit např. zastupitelé, politici nebo například členové neziskových organizací, kteří se mohou stát primárními aktéry v případě, že obývají některé z lokalit města – zde se jejich role v účasti na politice může překrývat.

Tabulka 4 Seznam aktérů politiky bydlení v Mostě

Aktéři veřejného sektoru	**Aktéři občanského sektoru**	**Aktéři soukromého sektoru**
Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách Ministerstvo pro místní rozvoj Samospráva – Magistrát města Mostu Politici a politická uskupení Řídící výbor IPRM	Neziskové organizace Média	Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit Obyvatelé lokalit, které nejsou sociálně vyloučené

Zdroj: Autor

7.1 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH

Jedním ze dvou aktérů na celostátní úrovni, který participuje na problematice bydlení a soužití obyvatel Mostu, je *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, která byla jako pilotní projekt vytvořena za účelem transformace romských ghett a zlepšení kvality života v sociálně vyloučených romských lokalitách (O agentuře). Agentura je nástrojem vlády k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a jejím úkolem je zajistit při této činnosti propojení subjektů (veřejné správy a neziskových organizací) na místní úrovni.

Město Most je jedním z dvanácti měst, kde Agentura od začátku svého vzniku působí (rok 2008), nicméně výsledky přinesl až letošní Strategický plán lokálního partnerství Most pro roky 2010–2012 (webové stránky města Mostu), na kterém Agentura spolupracovala s dalšími organizacemi, zejména s mosteckým magistrátem, a kterým se stanovují cíle (mimo jiné) právě v oblasti bydlení. Mezi tyto cíle v oblasti bydlení patří zavedení systému prostupného bydlení, v němž lidé mohou přecházet z krátkodobého krizového bydlení na ubytovnách do podporovaného bydlení, které je spojeno s nabídkou sociálních služeb, přičemž cílovým třetím stupněm je získání dlouhodobého nájemního bydlení na volném trhu[75]. Strategický plán počítá i se zavedením institutu domovnictví v lokalitách Chánov a Stovky.

7.2 MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

Ministerstvo pro místní rozvoj (dále též MMR) je garantem za stanovení principů a cílů bytové politiky státu, jeho úkol spočívá zejména ve vytváření vhodného právního, institucionálního a fiskálního prostředí pro aktivity všech aktérů na trhu s byty (Bytová politika 2009).

Ve vztahu k problematice bydlení v Mostě je důležitou skutečností, že ministerstvo vydává metodiku pro přípravu, hodnocení, schvalování a realizaci integrovaných plánů rozvoje měst, které představují zásadní prostředek pro čerpání ze Strukturálních fondů Evropské unie v programovacím období 2007–2013 (Metodický pokyn k Integrovanému plánu rozvoje města (IPRM) 2010). Integrovaný plán města Mostu je jedním z měst,

[75] Projekt prostupného bydlení souvisí se sociálním projektem v rámci IPRM-DEMOS, kdy bude na chánovském sídlišti vybudováno několik desítek sociálních bytů. Totéž platí i o institutu domovnictví.

jejichž integrované plány rozvoje ministerstvo schválilo a podpořilo při žádosti o dotaci z Evropské unie.

Mimo výše uvedený dokument zpracovává MMR i Koncepci bytové politiky, která obsahuje pravidla či doporučení s ohledem na privatizaci bytového fondu v České republice a podle které město Most také postupovalo, resp. postupuje, v privatizaci bytového fondu ve městě (Koncepce bytové politiky 2005).

7.3 SAMOSPRÁVA – MAGISTRÁT MĚSTA MOSTU

Město Most je obcí s přenesenou působností, Magistrát města Mostu vykonává státní správu a plní úkoly uložené městským zastupitelstvem nebo radou města, pomáhá výborům a komisím v jejich činnosti (Náplň činnosti magistrátu 2010). Magistrát je prodlouženou rukou státu v mnoha ohledech, v oblasti bydlení plní zejména roli zprostředkovatele bytové politiky, která je spravována Ministerstvem pro místní rozvoj (viz výše).

Mimo dotační programy ze strukturálních fondů, které město Most získává skrze MMR, zřídil magistrát v rámci zlepšení úrovně bydlení, životního prostředí a vzhledu města tzv. Fond rozvoje bydlení za účelem aktivního ovlivňování územních potřeb na území statutárního města Mostu. V rámci tohoto fondu jsou poskytovány půjčky na zvelebení obytných budov na území města, přičemž prostředky fondu lze využít k poskytnutí půjček vlastníkům obytných budov a bytů k úhradě nákladů na opravy, modernizaci a rozšíření bytového fondu[76]. (IPRM-DEMOS 2009)

Magistrát města vynakládá velké úsilí na to, aby svou činnost a svá rozhodnutí prezentoval veřejně. Značnou část dokumentů a zápisů v poslední době prezentuje volně na svých internetových stránkách (IPRM-DEMOS, zápisy z konaných jednání zastupitelstva, strategické dokumenty apod.). Mimo to se zde zástupci jednotlivých odborů vyjadřují fundovaně k žádostem o informace občanů města. Některá vyjádření však působí opatrně jako v případě dotazu na devastované domy v Chánově, kdy zástupce města zdůvodňuje nutnost investic do Chánova potřebou opravit určitý počet obytných budov v deprivované lokalitě tak, aby byla splněna jedna z podmínek získání dotačního titulu a prostředků ze strukturálních fondů, za které bude provedena například rekonstrukce podchodu v lokalitě Stovky, lávka k nádraží, a nutností udržovat chod

[76] Město tohoto nástroje využívá od roku 1994, v období od roku 1998 do roku 2008 byla poskytnuta z tohoto finančního nástroje částka více než 99 mil. Kč celkem 160 uživatelům. (IPRM-DEMOS)

a bytové podmínky v Chánově tak, aby se tamní nájemníci nestěhovali ze sídliště do Mostu, ale aby se do této lokality mohli stěhovat noví obyvatelé, např. nepřizpůsobiví občané z Mostu[77]. Z takovéhoto postoje magistrátu lze usuzovat, jak obtížná může být argumentace vůči veřejnosti o nepopulárních krocích města (v tomto případě je nepopulárním krokem několikasetmilionová investice do Chánova), které musí nepříznivou bytovou situaci nějakým způsobem řešit.

7.4 MÍSTNÍ POLITICI A POLITICKÁ USKUPENÍ

Vzhledem k tomu, že politika je součástí každodenního života lidí, kteří jsou politickými rozhodnutími na různých úrovních ovlivňováni přímo i nepřímo, je nutné zmínit jako aktéry politiky bydlení i *místní politická uskupení a politiky*, kteří se svou činností v zastupitelstvu i uplatňováním vlivu mimo něj účastní na rozhodování o politikách a strategiích města.

I když politici v zastupitelstvu hájí, resp. měli by hájit, zájmy města, jsou zástupci politických uskupení přímo ovlivněni i vlastními hodnotami a hodnotami své politické strany. Tak lze ze zápisů ze zastupitelstva snadno vyčíst, že zástupci jedné strany preferují např. snížení nájmů v Chánově a naopak zástupci jiné politické strany jsou proti snížení.

Jednání politiků a politických uskupení je velmi závislé na popularitě daného tématu u veřejnosti, která volí své politické zástupce do místní samosprávy. V souvislosti s privatizací bytového fondu se místní koalice[78] dostala do ostrého střetu s opozicí[79]. Důvodem rozepří nebyl samotný prodej bytů, ale cena, kterou za byty mělo město požadovat. Jedna strana argumentovala potřebou nízké ceny pro lepší dostupnost bytů pro vlastníky, resp. obyvatele bytů, druhá strana projevovala nesouhlas s nízkou cenou a argumentovala případnou finanční ztrátou pro město. Pod vlivem veřejnosti (občanů města) byly obě strany nakonec nuceny dojít ke konsensu, který následně vedl k právě probíhající druhé vlně privatizace.

---

[77] Webové stránky města Mostu. [online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=9959&id=4098&query=chanov&p1=2954.

[78] Zástupci Sdružení Mostečané Mostu a Komunistické strany Čech a Moravy.

[79] Zástupci České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany.

Články v místním tisku, např. Homér.

Dostupné z: http://www.homerlive.cz/kauzy/kauza_prodej_bytu.html.

Rozhodování o integrovaném plánu neprobíhalo za valné účasti veřejnosti. Plán byl místními zastupiteli, resp. politiky, prezentován ve větší míře, až když byl odsouhlasen na MMR. Vzhledem k nesouhlasnému postoji většiny obyvatel Mostu (zejména vůči vynakládání prostředků na chánovské sídliště), jsou vyjádření politiků poněkud opatrná. Vyjadřují se či vyjadřovali v tom smyslu, že investice jsou do této lokality vynakládány, aby se chánovští Romové nestěhovali do Mostu apod. (místní média[80]). Tím, že mnoho z místních politiků zastupuje i město Most, jsou jejich vyjádření „na stejné vlně" (viz výše), jakoby se obávali o přízeň svých voličů.

7.5 NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Dalším aktérem, který je na místní úrovni velmi důležitým hráčem, jsou *neziskové organizace* (ať už romské či nikoliv). Tyto organizace v případě města Mostu spolupracují s mosteckým magistrátem a poskytují podporu při snahách o integraci Romů a zlepšení kvality života obyvatel na místní úrovni.

Nejdůležitějšími neziskovými organizacemi v kontextu s bydlením a uplatňováním politik a strategií v oblasti bydlení a soužití jsou organizace Dům romské kultury, o.p.s. a Komunitní centrum Chanov, o.p.s., které se aktivně účastnily přípravy integrovaného plánu a dále se účastní implementace IPRM-DEMOS zapojováním členů romské komunity přímo do úklidových a veřejně prospěšných prací, údržby domů apod. Mimo to zapojují obyvatele lokality Chánov do dalších, např. vzdělávacích nebo volnočasových projektů.

V lokalitě Stovky působí Klub národnostních menšin, jehož cílem je sociální začleňování (nejen) Romů, ale zejména nabídka volnočasových aktivit pro mládež.

7.6 ŘÍDÍCÍ VÝBOR IPRM

Řídící výbor IPRM se skládá jak ze zástupců města, neziskových organizací a dalších institucí, kteří jsou svým způsobem spojeni s městem a žijí zde, tak i ze zástupců institucí a firem, kteří zde nežijí a nejsou na životě ve městě zainteresováni. Vzhledem k odpovědnosti, která vyplývá ze statutu řídícího výboru a jeho rozhodné role

[80] *V Chanově snižují nájmy ve zničených bytech. Romové chtějí víc.* [online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/v-chanove-snizuji-najmy-ve-znicenych-bytech-romove-chteji-vic.html nebo *Chanov jde do lepších časů*. Sedmička. [online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.sedmicka.cz/chomutov-jirkov-litvinov-most/clanek?id=130307.

v uskutečňování IPRM-DEMOS, se tento fakt může u zástupců výboru odrazit při rozhodování různým způsobem.

Zástupci, kteří v Mostě nežijí, mohou rozhodovat objektivně bez jakýchkoliv pocitů možného dopadu na jejich životy, na druhou stranu nemusí rozhodnout vždy správně, a to z neznalosti prostředí a situace. Zástupci výboru, kteří v Mostě zároveň žijí a jsou tedy ovlivněni dopadem svého rozhodnutí, mohou být v rozhodnutích opatrní a mohou mít potíže s objektivitou.

Zajímavým faktem je zastoupení neziskových organizací, které mají zkušenosti a znalosti z terénu v sociálně vyloučených lokalitách, nicméně ve dvacetičlenném výboru mají pouhé tři zástupce (viz Příloha 14). V takovém rozložení sil může být z jejich strany obtížné prosadit jakýkoliv návrh vycházející z opravdové zkušenosti v terénu.

7.7 MÉDIA

Média rovněž hrají velkou roli jak při zprostředkovávání informací o vztazích mezi romskou menšinou a většinovou společností, tak i o aktuálním postupu strategií bydlení, které jsou v Mostě v současnosti implementovány (viz výše).

Mezi nejdůležitější, s ohledem na informace o bydlení a soužití v místním kontextu, patří Mostecký deník a týdeník Homér, kde se prezentují jak objektivní informace a fakta, tak i subjektivní názory redaktorů, případně jsou zde publikovány zcela subjektivní názory místních zastupitelů a politiků, kteří tímto způsobem oslovují své potenciální voliče.

Důležitý je i měsíčník Mostecké listy. Listy jsou zdarma vydávány Magistrátem města Mostu a v zásadě vyjadřují jeho postoje.

7.8 OBYVATELÉ MĚSTA MOSTU

Nejdůležitějšími (a primárními) aktéry politiky bydlení jsou samotní *obyvatelé města Mostu*. Vzhledem k rozdílným přístupům a podmínkám rozděluji obyvatele města do dalších podkapitol „Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit“ a „Obyvatelé lokalit, kteří nežijí ve vyloučených lokalitách“.

7.8.1 OBYVATELÉ SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT

V Mostě tvoří obyvatele sociálně vyloučených lokalit (Chánov a Stovky) většina Romů. V případě Chánova tvoří romská populace dokonce 99 % zdejších obyvatel. To ve své podstatě znemožňuje možnost integrace mezi většinové obyvatelstvo, byť

integrovaný plán počítá s centrálním propojením a lávkou spojující Chánov s lokalitou Stovky (tím i s městem) a chápe ho jako základ pro sociální začleňování obyvatel ze sociálně vyloučených lokalit (viz kapitola 6.4.2.1).

Obyvatelé, kteří bydlí v Chánově (jež je od okolního prostředí prozatím izolován), žijí ve zničených domech a nevhodných podmínkách, které si však často přivodili sami či jejich nepřizpůsobiví předchůdci (Tomčík, Vavroch, Nevyhoštěný 2008). Za jejich vlastního přispění by však spolu s projekty IPRM-DEMOS kvalitu života na sídlišti mohli výrazně zlepšit a za další pomoci magistrátu i udržet.

I když v lokalitě Stovky proběhla ke spokojenosti zdejších obyvatel akce Mapování 100, lze předpokládat, že jen tato akce k *výraznému* zlepšení situace stačit nebude. Nicméně se dá očekávat, že uskutečnění integrovaného plánu v této lokalitě pravděpodobně zlepší životní podmínky, zejména s ohledem na revitalizaci prostředí a úpravu volnočasových prostor. Navíc k integraci sociálně vyloučených obyvatel může přispět fakt, že lokalita není izolovaná od města a že i když Romové tvoří většinu zdejší populace, není jejich převaha tak drtivá jako v případě chánovského sídliště.

Celkově lze říci, že obyvatelé v této skupině mají na implementaci integrovaného plánu velký zájem, neboť jim za určitých podmínek a předpokladů slibuje zvýšení životní úrovně a zlepšení kvality života.

7.8.2 OBYVATELÉ LOKALIT, KTEŘÍ NEŽIJÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

Obyvatelé nevyloučených lokalit tvoří naprostou většinu obyvatel města Mostu. I mezi těmito obyvateli se najdou Romové nebo nepřizpůsobiví, nicméně jejich rozptýlení mezi přizpůsobivé a většinové obyvatelstvo nezpůsobuje zásadní problémy (mimo lokalitu Sedmistovky a nově Šestistovky, které jsou označeny jako ohrožené sociálním vyloučením – Gabal 2006a, 2006b, 2009).

Vzhledem k tomu, že v posledních několika letech měly proběhnout investice do zlepšení prostředí některých hustě obydlených sídlišť a do centra města Mostu[81], ke kterým však z různých důvodů nedošlo, zdá se být celkem „logické“, že obyvatelé těchto částí města mají k investicím do sociálně vyloučených lokalit negativní přístup, a to zejména k lokalitě Chánov, která je obecně vnímána jako romské ghetto, kde žijí

[81] Jak vyplývá z Integrovaného plánu rozvoje města Mostu – Centrum a Programu rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004 – 2010.

Romové, kteří si sami vše způsobili a dále způsobují. Mimo to je mezi občany Mostu všeobecně známo, že do Chánova po několik desetiletí směřovala značná finanční podpora ze strany státu či města. Na druhou stranu si většina obyvatel v této skupině pravděpodobně nepřeje stěhování Romů či jiných nepřizpůsobivých osob do jejich okolí a tak je celkově jejich postoj k IPRM–DEMOS nejednoznačný.

Naopak obyvatelé jiných než sociálně vyloučených lokalit mají pozitivní přístup k privatizaci bytového fondu, neboť očekávají, že se kvalita jejich bydlení zvýší převodem bytů do osobního vlastnictví (v případě, že je byt součástí druhé vlny prodeje bytů). Stejně tak tato skupina dokáže ocenit snahy magistrátu a uskutečnění akce Mapování 100 a 700.

7.9 MATICE ANALÝZY AKTÉRŮ (ODHAD A SPOLEHLIVOST PRO OBLASTI ZÁJMU, MOCI A POSTOJE JEDNOTLIVÝCH AKTÉRŮ K OTÁZCE ŘEŠENÍ BYDLENÍ VE MĚSTĚ MOST)

Z hlediska problémovosti a rozsahu participace různých aktérů považuji v matici analýzy aktérů za otázku řešení bydlení proces implementace integrovaného plánu IPRM–DEMOS. Další strategie, kterým se v práci věnuji (prodej bytů a akce Mapování 100), se problémových, resp. sociálně vyloučených lokalit, dotýkají buď jen částečně (Stovky) nebo vůbec (Chánov).

Z matice vyplývá, že k implementaci integrovaného plánu nemá žádný z aktérů jednoznačně záporný postoj, což však v případě „obyvatel ostatních lokalit“ pravděpodobně koresponduje s tím, že nechtějí obyvatele sociálně vyloučených lokalit mezi sebou a tak dají raději přednost investicím v rámci IPRM-DEMOS. Navíc, mnoho obyvatel této skupiny je v současné době ovlivněno prodejem bytového fondu, případně akcí Mapování 700.

Největší zájem a moc zcela logicky zaujímá místní samospráva, která je z jedné strany nucena problematiku sociálně vyloučených lokalit řešit (problém vyloučených lokalit by mohl přerůst do značných a již neřešitelných rozměrů), navíc jsou v současné době vhodné podmínky vzhledem k možnosti čerpat finance ze strukturálních fondů (viz kapitola 5.1.2.3), na druhou stranu samospráva uspokojuje občany Mostu tím, že sociálně vyloučené obyvatele (zejména Romy) nepřestěhuje na mostecká sídliště. Velkým pomocníkem jsou mosteckému magistrátu místní média, jež při prezentaci jak romské problematiky, tak i strategií bydlení (obecně všech popsaných v kapitole 6) mají velkou moc ovlivnit místní obyvatele.

Na místní (nejnižší) rozhodovací úrovni má největší moc Řídící výbor IPRM, jehož členové paradoxně nemusejí být přímo zainteresováni na situaci v Mostě, což může přispět k objektivitě rozhodnutí, naopak některá rozhodnutí mohou vycházet z neznalosti prostředí a situace a tak je obyvatelé Mostu nemusí přijímat pozitivně.

Z matice rovněž vyplývají jednoznačné pozitivní zájmy a postoje celostátních institucí, resp. MMR a Agentury, které nejsou přímo spojeni s místním životem, nicméně jejich pozitivní angažovanost se v rámci státní koncepce (jak bytové politiky, tak i koncepce romské integrace) předpokládá. Podobný přístup zaujímají i neziskové organizace, které jsou v zásadě vytvářeny za účelem pomoci a poskytování služeb občanům.

Integrovaný plán je pravděpodobně (a zcela logicky) nejlépe přijímán samotnými obyvateli sociálně vyloučených lokalit, kteří „nemají co ztratit“. Implementace IPRM-DEMOS již začala a z Evropské unie proudí finanční prostředky, které nutí magistrát jednat a dodržovat plán, včetně plnění podmínky na udržitelnost plánu. Z tohoto pohledu se jeví probíhající implementace integrovaného plánu jako „rozjetý vlak“, který nelze zastavit.

Tabulka 5 Matice analýzy aktérů politiky bydlení v Mostě[82]

Aktér	Zájem		Moc		Postoje	
	Odhad	**Spolehlivost**	**Odhad**	**Spolehlivost**	**Odhad**	**Spolehlivost**
Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách	+	/	0	/	+	/
Ministerstvo pro místní rozvoj	+	/	0	/	+	/
Samospráva – Magistrát města Mostu	+	?	+	?	0	?
Politici a politická uskupení	0	?	0	?	0	?
Neziskové organizace	+	/	0	?	+	/
Řídící výbor IPRM	0	?	+	/	0	/
Média	0	/	+	/	0	?
Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit	+	/	0	?	+	/
Obyvatelé ostatních lokalit	0	?	0	?	0	?

Zdroj: Autor

[82] Škálování v matici provádím podle Dicka (viz Veselý 2007, s. 230):

Odhad (zájem, moc, postoje):
+ = vysoký / kladný
0 = střední / neutrální /nejednoznačný
– = nízký / záporný

Spolehlivost odhadu:
/ = plně spolehlivý odhad
? = vcelku spolehlivý odhad
?? = informované dohady
??? = pouhé dohady/čistá fantazie

8 STRATEGIE A POLITIKY APLIKOVANÉ V ZAHRANIČÍ A JINÝCH MĚSTECH ČESKÉ REPUBLIKY

8.1 STRATEGIE A PROJEKTY REALIZOVANÉ V JINÝCH ZEMÍCH EVROPY

V této kapitole se věnuji popisu a hodnocení politik bydlení, které jsou uskutečňovány ve Španělsku a Maďarsku, což jsou země Evropské unie charakteristické nejpočetnějším zastoupením romské populace v západní a východní Evropě. Z tohoto hlediska je zde předpoklad, že uplatňované koncepce a implementované politiky jsou v těchto zemích na jiné[83] úrovni než v České republice a lze se z nich nějakým způsobem poučit.

V členských státech Evropské unie se právní postavení Romů liší, závisí jak na vnitrostátní legislativní úpravě nebo ratifikaci mezinárodních smluv, tak i na nabízených možnostech země (Davidová et al 2004). Některé státy uznávají právně existenci menšin, ale bez zahrnutí romské menšiny, jiné země formálně romskou národnost přiznávají (např. Česká republika, Maďarsko, Slovensko atd.) a jiné země právně existenci národnostních menšin neuznávají (např. Francie, Řecko, Španělsko). Každopádně právní status ochrany menšin nezaručuje automaticky zlepšení postavení Romů v dané společnosti, jejich diskriminace ve větší či menší míře přetrvává (Davidová et al 2004), což v podstatě dokazují i následující kapitoly, které popisují situaci ve vybraných zemích (Maďarsko, Španělsko).

8.1.1 MAĎARSKO

8.1.1.1 SITUACE V MAĎARSKU

Právní postavení maďarských Romů se podobá právnímu postavení Romů v Česku, to znamená, že romská národnost je zde formálně uznaná. Podle odhadů žije v Maďarsku 500–700 tisíc Romů z celkového počtu cca 10 milionů obyvatel (Kadét 2006). Jen v Budapešti žije asi 10,4 % všech Romů v zemi, přičemž obyvatelé Budapešti tvoří asi 17 % maďarského obyvatelstva (Köszeghy 2009).

Rozptýlení romských osad není v zemi rovnoměrné, z celkového množství Romů jich je asi 50 % situováno v severovýchodní části země, další, i když méně početná skupina, žije v jižní části Maďarska (Kadét 2006). Více než 60 % Romů pobývá

[83] Resp. vyšší úrovni.

ve městech nebo malých vesnicích a přibližně 14 % z nich (asi 70 tisíc osob) ve vyloučených lokalitách. Podle odhadu žije 6 % Romů v tradičních romských osadách, přičemž segregace Romů a ne-Romů z pohledu bydlení se v posledním desetiletí výrazně zvýšila a dosahuje rozměru před 30 lety (Kadét 2006). V rámci politiky bydlení v Maďarsku není problematika řešena separátně se zaměřením na Romy, ale politiky obecně se zaměřují na pomoc cílovým skupinám s nízkým sociálním statusem, čímž pokrývají i romskou komunitu (Köszeghy 2009).

V současné době se v Maďarsku uskutečňují tři druhy opatření na národní úrovni. Jedním z nich je Program na podporu bydlení a sociální integrace, který podrobněji popisuji v kapitole 8.1.1.2, „Příklad dobré praxe“. Dalším opatřením je zahrnutí pojetí „proti sociálnímu vyloučení“ do politik rozvoje měst. Od konce roku 2007 platí, že nově zpracovávané strategie na rozvoj měst musí zahrnovat i antisegregační plán. Cílem těchto plánů má být vytvoření programů na udržení stávajících obyvatel v rekonstruované a upravované lokalitě. Třetím typem opatření je rozvojový program zahájený v roce 2008 zaměřený na komplexní rozvoj 33 nejvíce deprivovaných mikroregionů v zemi. Účelem programu je vyrovnání různorodosti v rámci země, tedy na úrovni mikroregionů či dokonce uvnitř těchto menších územních jednotek. (Köszeghy 2009)

8.1.1.2 POPIS STRATEGIE (PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE)

V roce 2004 byl v Maďarsku založen mezirezortní výbor, jehož hlavním úkolem bylo připravit komplexní modelový program s cílem umožnit mobilitu a sociální integraci rodin žijících ve vyloučených koloniích. Modelový program byl zaměřen na testování metod založených na principu *postupné* integrace rodin, které žijí prostorově vyloučeny. Zkušenosti totiž ukazují, že metoda rychlé nebo náhlé eliminace či obnovy sociálně a prostorově vyloučené lokality selhává, resp. fenomén segregace se objevuje znovu v celkem krátkém časovém horizontu. Z tohoto důvodu se namísto odstraňování vybraných vyloučených lokalit program zaměřuje na výběr rodin, které v daných lokalitách zahrnutých do programu žijí, a poskytuje asistenci těm, kteří jsou připraveni aktivně spolupracovat. Samotný program sestává ze dvou hlavních částí. První část tvoří opatření, která jsou cílena na zlepšení podmínek bydlení a druhá část na sociální integraci. (Kadét 2006)

Základní podmínkou je příprava konkrétního programu či projektu sdruženími obcí (v případě velkých měst lze však přijmout projekt zpracovaný jen jedním obecním úřadem), přičemž navržený projekt je posuzován nezávislými experty z hlediska jeho proveditelnosti. Program by měl obsahovat nejen obecný cíl zlepšení situace vyloučených rodin, ale i konkrétní prostor a možnosti získat práci poblíž lokality s přístupem k lepšímu

vzdělání, zdravotním a sociálním službám. Jedním z hlavních cílů je také zvýšit mobilitu rodin směrem k větším vesnicím a městům v sousedství.

Žadatelé by měli být schopni demonstrovat plánovanou úroveň snížení sociálního vyloučení ve školách[84] a v bydlení. Dalšími předpoklady úspěšnosti projektu jsou:

- Záměr zapojit další zdroje (další národní fondy, strukturální fondy EU), případně existence finančních prostředků již obdržených na implementaci programu. Cílem je doplnit podporu obdrženou ve formě dotací o již stávající prostředky.

- Žadatelé musí navíc vyhodnotit potřeby rodin, které mají být zapojeny do programu ještě před jeho zahájením. Municipality by měly zmapovat připravenost k mobilitě, náměty a plány rodin, neboť program podpory bydlení a sociální integrace může být úspěšný jen za splnění předpokladu hodnocení individuálních řešení, která „jsou šita na míru".

- Další kritéria hodnocení: snižující se úroveň vyloučení, úroveň místní spolupráce, místní podpora programu, účinnost programu, zpracování podrobností programu, otázka, zda projekt může posloužit jako model, využití moderních technologií, ochrana životního prostředí, rozvoj komunity, měření a benchmarking výsledků, mezinárodní vztahy (včetně EU), zapojení všech hlavních aktérů (romští a neromští obyvatelé dotčených lokalit, zástupci místních samospráv, vůdci romských samospráv, atd.)

Konkrétní projekty na zlepšení bytových podmínek závisejí na typu vyloučené lokality. Nejdůležitější zásadou však je, že řešení musí být založeno na skutečných problémech lokality a na základě hodnocení potřeb jejích obyvatel.

Jednou z možností, jak řešit bytový problém, je transfer do sociálně integrovaného prostředí. Tento přístup je možný v případě, kdy obyvatelé sociálně vyloučené lokality žijí poblíž větší vesnice či města. Jeho cílem je zvýšit mobilitu do integrovaného prostředí tím, že je rodinám poskytnuto přiměřené bydlení. K uskutečnění integrace je však potřebné zajistit možnost zaměstnání, vzdělání a zdravotní péče, což může být v malém osídlení či ve vyloučené lokalitě neuskutečnitelné. Čili podmínkou zajištění bydlení je

[84] Mezi hlavní indikátory hodnocení patří a. procento (resp. počet) dětí (0–6 let) z deprivovaných rodin, které bude moci navštěvovat školu v novém prostředí, b. poměr dětí ve věku 0–6 přijímaných ve školní spádové oblasti.

i možnost sociální integrace v novém prostředí. Nové bydlení by mělo být zajišťováno formou nákupu starších bytů, které budou v první fázi projektu majetkem obce, v další fázi (po třech letech) mohou přejít do vlastnictví rodin.

Druhou nabízenou alternativou v místě, kde to dovoluje jeho charakter, geografické podmínky a vyhodnocené potřeby rodin (kde nejsou třeba opatření obsažená v alternativě předchozí), je obnova vyloučené lokality. Rekonstrukce obydlí bude mít samozřejmě dopad i na sousední byty nebo domy a širší okolí. I v tomto případě musí municipality zajistit co nejširší integraci rodin do společnosti, s možností využít opatření a prostředky obsažené v druhé části programu – posílení sociální integrace, které pokrývají čtyři hlavní oblasti: sociální poradenství, zaměstnání, zdravotní péče a vzdělání. (Kadét 2006)

Finanční zdroje na Program na podporu bydlení a sociální integrace jsou poskytovány jak z centrálního vládního rozpočtu, tak i z regionálního a obecního rozpočtu s přispěním Evropských strukturálních fondů. Existence finančních prostředků je jednou z podmínek schválení a implementace projektu, přičemž finanční prostředky centrální a regionální vlády hrají hlavní roli při zajišťování programu zaměřeného na sociální začlenění.

Celková dotace na projekty v rámci programu uskutečněného v tříletém období 2005–2008 činily 10,9 mil. EUR (Köszeghy 2009), s tím, že 67 % finančních prostředků bylo využito na zlepšení podmínek bydlení a 25 % bylo alokováno na projekty cílené na zlepšení přístupu k zaměstnání, ke zdravotní péči, sociálnímu začlenění apod. (Kadét 2006).

8.1.1.3 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Celkem se od začátku roku 2005 do konce roku 2008 programu zúčastnilo 30 lokalit. V rámci těchto lokalit došlo k přestěhování 211 rodin do nových bytů, 563 bytů bylo zrenovováno, 501 osoba participovala ve vzdělávacích programech a 338 osob v programech na podporu zaměstnanosti (Köszeghy 2009).

Z hodnocení výsledků za první rok vyplynulo, že ke zvýšení udržitelnosti projektu by měl být kladen větší důraz na potřebu zaměstnanosti, zároveň by měla být zajištěna účast cílové skupiny po celou dobu trvání projektu apod. Na základě těchto zkušeností došlo v programu k některým změnám, např. mezi vhodné žadatele byly zařazeny i neziskové organizace, které v současnosti tvoří většinu vlastníků projektů. V uplynulých několika letech došlo také k většímu zaměření na eliminaci vyloučených území, větší důraz je kladen na komplexitu programů (tak aby mimo rozvoj infrastruktury zahrnovaly i rozvoj tzv. měkkých dovedností, tj. zahrnutí programů na zlepšení vzdělanosti,

budování komunity, apod.). Byl zvýšen počet možných žádostí, nicméně bylo stanoveno striktnější omezení týkající se velikosti vhodné obce-žadatele. Jedním z důvodů byly jak limitované finanční zdroje, tak i fakt, že větší osídlení a větší sociálně a prostorově vyloučené lokality mohou oproti menším územím vyžadovat rozdílný přístup k vymícení segregace (Köszeghy 2009).

Přes pozitivní výstupy programu byla v rámci vyhodnocení zároveň kritizována skutečnost, že program nebyl dostatečně připraven z organizačního hlediska a že ani obyvatelé dotčených kolonií, ani obyvatelé ostatních částí daných osídleních nebyli na implementaci připraveni, což vedlo k napětí mezi oběma skupinami obyvatel a dokonce i k bezpráví vůči cílové skupině.

Další kritika se snesla na nepřiměřeně nízké finanční zdroje vzhledem k širokému rozsahu problematiky i s ohledem na to, že dostupné zdroje jsou odvislé od politických rozhodnutí na národní úrovni (Köszeghy 2009). Takto popsaná zkušenost opět potvrzuje fakt, že politika a politická rozhodnutí hrají v životech lidí jednu z hlavních rolí, a to, že nedokonalá rozhodnutí, resp. nevhodně nastavené cíle, a nedostatek odborníků v rozhodujících chvílích může způsobit selhání politiky.

Nehledě na uvedenou kritiku a fakt, že v rámci tohoto programu není možné zlikvidovat všechny potřebné kolonie, může projekt sloužit jako základ pro rozvoj dalších dobrých praktik a navíc je v souladu se současnou antisegregační politikou vlády (Köszeghy 2009).

Stejně jako příklad, který popisuji v následující kapitole (8.1.2 Španělsko), se tento vyznačuje tím, že je zaměřen na zvýšení mobility sociálně vyloučených jedinců a rodin a jejich přemísťování ze sociálně vyloučených lokalit, případně lokalit ohrožených sociálním vyloučením, pokud to podmínky dovolují. Taková politika či strategie je sice v Koncepci romské integrace nově podporována, nicméně není a pravděpodobně nebude v Mostě aplikovatelná z důvodů, které shrnuji v kapitole 8.1.2.2. Přesto je potřeba tento typ strategie zmínit alespoň z důvodu srovnání, jakým směrem se ubírají v zemi, která stejně jako Česká republika byla postižena vládnutím komunistických vlád a jejich snahami o asimilaci Romů (Ringold 2005). Z tohoto pohledu se zdá, že Maďarsko je mnohem dále než Česko, což ovšem může být způsobeno i tím, že v Maďarsku žije mnohem větší romská populace, která mnohem silněji vyjadřuje potřebu řešení jejich problému.

8.1.2 ŠPANĚLSKO

8.1.2.1 SITUACE VE ŠPANĚLSKU

Španělsko je jedním ze států Evropské unie, který právně neuznává existenci národnostních nebo etnických menšin a který preferuje identifikaci s domovskou zemí a neusiluje o uznání specifické romské národnosti. Podle odhadů žije ve Španělsku nejméně 600–650 tisíc Romů (*gitanos*[85]) z celkového počtu 40 milionů obyvatel (Davidová et al 2004), nicméně vzhledem ke španělské ústavě, která od roku 1978 zakazuje sběr dat na základě etnického původu, jsou tyto počty nepřesné (Ringold 2005). V každém případě tvoří zdejší romská populace největší populaci Romů v západní Evropě.

Romové žijí po celém území Španělska, nicméně ve čtyřech regionech jsou koncentrováni ve větší míře. Přibližně třetina Romů (cca 37,1 %; Fundación Secretariado Gitano Annual Report 2008. Housing 2009) žije v Andalusii, další vyšší koncentrace se nacházejí ve Valencii (cca 13,5 %[86]), Madridu (10,1 %[87]) a Katalánii (cca 8,5 %[88]). Stejně jako ve východní (resp. střední) Evropě, zdejší romská komunita musí také čelit problémům s přístupem na pracovní trh, ke vzdělání a problémům s bydlením a životními podmínkami (Ringold 2005). Nicméně vzhledem k ekonomickému vývoji země není úroveň chudoby a sociálního vyloučení mezi španělskými Romy tak vysoká.

Romské komunity ve Španělsku se do značné míry odlišují, a to včetně socioekonomické a integrační úrovně. V některých případech přispěl dlouhodobý pobyt Romů v regionu k tomu, že došlo k významnému začlenění do většinové společnosti. Například v Andalusii se romské tradice a zvyky promítly do tradic početnější andaluské komunity (tzv. *tavicí tyglík* – viz kapitola 3.1.2). Přesto, i tyto skupiny integrovaných Romů spolužijí s trvale opomíjenými skupinami a méně početnými menšinami bohatších Romů.

Romové byli plnoprávnými občany uznáni v roce 1978 španělskou ústavou, která jim garantuje základní práva a svobodu na základě občanství a jak již bylo uvedeno výše, neuznává formálně Romy či jakoukoliv etnickou menšinu. Právě rok 1978 znamenal

---

[85] Obecné jméno pro romské etnikum ve Španělsku. (Davidová et al 2004)

[86] Tamtéž.

[87] Tamtéž.

[88] Tamtéž.

posun ve změně při řešení romské otázky s důrazem na demokratická a lidská práva všech občanů (Ringold 2005).

Hlavním prostředkem zvyšování kvality života v romských komunitách je přestěhovávání romských rodin z nevhodného prostředí, přičemž přemísťování do nových domovů je vždy doprovázeno sociálními opatřeními (vzdělávání, integrace do pracovního procesu a přístup a využívání zdrojů zdravotnictví). Mimoto, instituce řešící romské záležitosti poskytují poradenství a pomoc v rámci mediačních programů při nákupu nového bydlení (Fundación Secretariado Gitano Annual Report 2008. Housing 2009). Jednou z hlavních zásad je poskytování sociálních služeb Romům, kteří postrádají důstojné a kvalitní bydlení, a těm, kteří nejsou začleněni do programů sociálního bydlení, nikoliv tedy poskytovat pomoc všem Romům obecně (Fresno 2006).

Studie z roku 2007 mapující bydlení romské komunity uvádí, že 70 % obydlí, v nichž Romové žijí, je více jak patnáct let stará. Studií bylo také zjištěno, že od roku 1991, kdy žilo v horších[89] podmínkách 31 % romských obyvatel, se jejich počet snížil na cca 12 %. I přes tato pozitivní data však v současné době žije více jak 10 tisíc rodin v nevhodných životních podmínkách. Další fakta hovoří o tom, že čtyři z pěti domovů jsou ve slušných a vybavených částech měst, nicméně minimálně 5 % obydlí je stále situováno ve vyloučených osadách. (Fundación Secretariado Gitano Annual Report 2008. Housing 2009)

Během roku 2005 schválila španělská vláda Plán na podporu bydlení, který si kladl za cíl poskytnout do konce roku 2008 španělským rodinám 720 tisíc bytových jednotek s tím, že počítal i s podporou formou půjček na bydlení. Celková investice do speciálních programů, které měly pomoci problematickým skupinám k bydlení, činily necelých 7 mil. EUR. Právě přístup k bydlení je největším problémem, se kterým se Španělsko potýká. Odhaduje se, že jsou zde cca 3 miliony prázdných bytů, což představuje 15,8 % celkového počtu bytů (Fresno 2006).

V současné době (také na základě zkušeností z projektu likvidace chudinských čtvrtí v Avilés – viz kapitola 8.1.2.2) jsou přijímána jen tři typy opatření v oblasti podpory bydlení romské populace. Jde o sociální bydlení, které je poskytováno rodinám na základě vládních předpisů, likvidace chudinských osad a program nájemního bydlení, který se spustil v posledních několika letech a který představuje novou alternativu tím, že umožňuje romským rodinám žít mimo program sociálního bydlení (Fresno 2006).

[89] Tzn. v nižních než standardních podmínkách.

8.1.2.2 POPIS STRATEGIE (PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE)

Příkladem dobré praxe, jež byla prezentována na evropské úrovni, je obecní program likvidace chudinských čtvrtí v Avilés (region Asturias)[90].

Region Asturias je jednou ze sedmnácti autonomních komunit charakterizovanou rozvojem těžkého průmyslu ve 20. století a následnou restrukturalizací průmyslu v 80. a 90. letech 20. století. Ve 2. polovině 20. století zde díky rozvinutému průmyslu docházelo k rozsáhlým migračním pohybům. Město Avilés samotné má 83 000 obyvatel, Romové jsou zde nerovnoměrně rozmístěni v devíti lokalitách, přičemž v roce 1989, kdy došlo k zahájení programu, zde žilo 553 Romů v 99 chatrčích (Fresno 2006). Život zdejších Romů byl vždy charakteristický nezaměstnaností, životem v nezdravých a nevhodných hygienických podmínkách, špatnou školní docházkou dětí apod. Situace se v průběhu let zhoršovala i díky přirozenému přírůstku, a to až do konce 80. let, kdy poprvé vzešla iniciativa integrace zdejší romské komunity.

V roce 1989 zahájilo Město Avilés program známý jako Plán integrace etnické menšiny zaměřený na dokumentaci, školní docházku, zdravotní péči a integraci na pracovní trh. Součástí tohoto plánu se stal Program na likvidaci chudinských osad (PECH[91]), jehož hlavním cílem byla likvidace chatrčí v osadách Avilés s tím, že se usnadní přístup ke standardnímu bydlení s podpůrnými opatřeními v oblasti sociální a pracovní integrace, mezikulturního spolužití. Tato podpůrná opatření tedy tvořila podcíle, jimiž bylo zajištění školení, zaměstnání, vzdělání, zdravotní péče a sociální participace. Jedním z kritérií bylo rozmístění rodin skrze celou obec, resp. město.

Z důvodů alokace finančních zdrojů, se program sestával ze dvou plánů (z nichž jeden byl rozdělen do dvou fází). Tak lze tedy identifikovat celkem tři fáze: první fáze v letech 1989–1996, druhá v letech 1996–2000 a finální fáze od roku 2000 do současnosti.

V první fázi se zpracovala analýza situace ve městě, tu provedli pracovníci sociálních služeb. Zároveň byla zvolena firma, která zajišťovala a připravovala byty a obydlí pro přestěhování. V tomto období již docházelo ke stěhování, nicméně jen v malé míře. Druhá fáze byla charakterizována tím, že i přes pokračující stěhování romských rodin do standardních bytů ve městě, vznikla v jedné izolované části města

[90] V regionu Asturias žije přes 1 milion obyvatel, z nichž je cca 7 000 Romů (asi 0,6 % populace regionu). Některé organizace však uvádějí počet až 10 000 Romů (Fresno 2006).

[91] Španělský oficiální ekvivalent názvu programu (Fresno 2006).

jakási přechodná vesnice, která měla sloužit k adaptaci romských rodin na novou situaci tak, že do nových bytů se měly přestěhovat v pětiletém horizontu. Tato přechodná lokalita byla tvořena dvoupodlažními domy s celkem 36 bytovými jednotkami. Adaptační proces zahrnoval i podpůrné sociální programy, které jsou zmíněny výše. (Fresno 2006)

Vzhledem k pochybnostem o modelu přechodného bydlení došlo v rámci třetí fáze ke schválení nového programu na likvidaci romských osad a zároveň byla zahájena práce na modelu s nově stanovenými cíli a výrazným nárůstem rozpočtu. Byla vytvořena pracovní skupina složená z mnoha sociálních aktérů (včetně romských rodin), která se dohodla na novém plánu. Jedním z nových cílů bylo natrvalo zlikvidovat všechny osady, přičemž do roku 2003 bylo zničeno pět z původních devíti osad. V rámci plánu byli Romové přestěhováváni do bytů standardní kategorie, které obecní úřad nakoupil, opravil a pronajal. Současně byl uskutečňován program na podporu pronájmu nových bytů.

Za proces hledání nových a vhodných bytů či obydlí (v souladu s pravidly obecních sociálních služeb a na základě kritérií PECH) je odpovědná firma, která zpočátku celého programu měla charitativní charakter a později byla převedena do formy nadace. Tato nadace rozhoduje o tom, zda se byt do využití v programu zakoupí či nikoliv. Následně je nadací byt zrenovován a na základě stanovených pravidel vybírá i rodinu, které bude byt nabídnut. Poté se s rodinou sepisuje nájemní smlouva, dohodne se cena na základě socioekonomických podmínek rodiny a po přestěhování se s rodinou pracuje dále v sociální oblasti, včetně monitorování procesu integrace do nového prostředí[92].

V uplynulých osmnácti letech se celkové výdaje na program vyšplhaly na 8,6 mil. EUR. Výdaje byly hrazeny z části městem (45,3 % celkových výdajů), regionální vládou (46 %) a státem (resp. z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí, 8,4 %). Z analýzy výdajů lze vyčíst, že s výjimkou několika let poskytoval stát přibližně stejné množství prostředků, v průběhu posledních let však díky Programu na vymícení chudoby jeho příspěvky rostou (desetitisíce EUR ročně). Spoluúčast autonomní komunity se v průběhu let mění (v řádech desetitisíců), nicméně je třeba zmínit období roku 1996, kdy byla postavena přechodná vesnice (finanční příspěvek činil přes 1 mil. EUR) a také léta 2000 až 2002, kdy docházelo k nákupu nových bytů (v řádech statisíců). Množství finančních příspěvků z obecní pokladny kopíruje trend příspěvků autonomní komunity (v řádech statisíců).

[92] V rámci toho občas dochází (v minulých letech došlo) k vystěhování rodin z důvodu neplacení nájmu či porušení nájemní smlouvy. Tamtéž.

Z analýzy výdajů rovněž vyplývá, že téměř 25 % z celkových výdajů bylo spotřebováno na výstavbu přechodné vesnice, která byla rozebrána jen o čtyři roky později, kdy bylo rozhodnuto o tom, že zvolený model není ani ideální, ani neurychluje integraci. Tento projekt se stal tedy velmi nákladným, a to nejen z důvodu počáteční vložené investice, ale i díky nákladům na údržbu a na související sociální programy. Všechny rodiny, které ve vesnici žily, musely být v období 2000–2007 znovu přemístěny, náklady se tak zdvojnásobily a tím se významně navýšila cena na relokaci na jednu rodinu. Navíc získání bytu v roce 1996 bylo o 50 % levnější než v roce 2005, což znamená, že za daných finančních podmínek mohlo být přemístěno v roce 1996 dvakrát více rodin. (Fresno 2006)

8.1.2.3 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Program, jehož cílem bylo rozmístit romské rodiny skrze celé území města, byl splněn (Fresno 2006). Nákup bytů a domů, včetně pronájmů, se uskutečnil ve čtyřech různých částech města za splnění předpokladu, že do jednoho obytného domu nebude nastěhována více jak jedna rodina ze zlikvidované osady. Mimo to došlo ve dvanácti případech na základě specifických požadavků rodin k přestěhování i do sousedních okresů. Ze 121 romských rodin, které měly být odstěhovány na základě původního soupisu, jich je v současnosti[93] 110 přestěhováno, 74 z nich žije ve standardně vybavených bytech. Z původních 36 rodin, které obývaly přechodnou vesnici Valliniello, jich zde zůstává jen devět. Zbytek rodin byl odstěhován také do standardních bytů.

Mezi nejvýznamnější výsledky popsaného programu patří:

- Likvidace všech chudinských osad v Avilés.
- Přestěhování 112 rodin z osad do standardních bytů v souladu s kritérii geografického rozptylu a přizpůsobených specifikům rodin.
- Čtrnáct rodin získalo bydlení na regulérním trhu s byty.
- Vysoká standardizační míra v souvislosti se zdravím, dokumentací a školní docházkou.
- Zlepšení přístupu Romů na pracovní trh.

[93] Resp. 2006, kdy byl vytvořen materiál pro prezentaci v rámci *Peer Review Municipal programme of shanty towns eradication in Avilés.* (Fresno 2006)

- Zlepšení městského prostředí v místech bývalých romských osad prostřednictvím městského plánování.

- Podpora dalších hnutí, zejména zaměřených na mládež a ženy.

- Zvýšená interakce a mezikulturní soužití mezi romskou a neromskou populací.

- Malé množství sociálních konfliktů během procesu stěhování.

V poslední fázi programu bylo dosaženo i:

- Široké politické a sociální shody s ohledem na integraci etnických menšin ve městě.

- Sjednocení zásad a zásahů v oblasti sociálního vyloučení v rámci skupin aktérů, kteří pomáhají vytvářet opatření v rámci procesu začleňování.

Zásadním bylo zjištění a přesvědčení založené na zkušenosti, že koncentrované osídlení v izolovaném prostoru nenapomáhá mezikulturnímu soužití ani integraci menšin.

- Příklad programu implementovaného v Avilés je jedním z nejlepších, které v současné době v Evropě probíhají, resp. proběhly. Podobný projekt, včetně uplatnění zásadních principů, které jeho uskutečnění provázely, lze aplikovat nejen ve Španělsku, ale s případnými modifikacemi vyplývajících z odlišného kulturního a sociálního prostředí i v jiných zemích Evropy. (Fresno 2006)

Jeho plná nebo jen částečná proveditelnost v rámci Mostu se v současné době zdá být nepravděpodobná hned z několika důvodů:

1. Nedostatek obecních (nájemních) bytů z důvodů privatizace bytového fondu v Mostě.

2. Obecně problém nedostatku „volných“ obecních bytů v okolí a v regionu.

3. Zásadní politické rozhodnutí by vyžadovalo nepopulární krok, který nikdo z místních politiků či politických uskupení neučiní.

4. Takový krok by vyžadoval širokou podporu politiků, ale i veřejnosti, která stěhování do standardních bytových domů není nakloněna.

5. Projekt by vyžadoval značné finanční zdroje, z rozpočtu města by nebylo financovatelné.

6. Uskutečnění projektu by vzhledem k velikosti lokality trvalo dlouhá léta (viz také Gabal 2009).

Tyto důvody jsou dostatečně vážné pro to domnívat se, že provedení podobného projektu v Mostě (možná i v ČR) je utopie. Nicméně zkušenost, kterou zaznamenali v Avilés s přechodnou vesnicí může být určitým znamením či předzvěstí toho, že se chánovské sídliště může i přes snahu a politiku magistrátu a momentálně dostupné finanční prostředky stát českým Valliniello.

8.2 STRATEGIE A PROJEKTY REALIZOVANÉ V JINÝCH MĚSTECH ČR

V této kapitole se věnuji strategiím a projektům, kterou jsou nebo byly uskutečněny ve dvou městech České republiky – v Ústí nad Labem a v Ostravě. Obě tato města se potýkají stejně jako město Most se zvýšeným počtem romské populace ve městě, zároveň má vznik romských lokalit podobnou historii jako město Most. Ústí nad Labem i Ostrava byly v minulém století industriálními městy, kam směřovaly v rámci rozptylu tisíce slovenských Romů. Navíc s restrukturalizací průmyslu v 90. letech 20. století došlo ve městech k výraznému nárůstu nezaměstnanosti, čímž byli ovlivněni také Romové, kterým se tím zvýšila pravděpodobnost sociálního vyloučení.

8.2.1 ÚSTÍ NAD LABEM (SÍDLIŠTĚ MOJŽÍŘ)

8.2.1.1 POPIS STRATEGIE

Krajské město Ústí nad Labem s 95 000 obyvateli je jedním z měst, jehož některé části byly vystavěny za socialistického období a které bylo ovlivněno rozptylem slovenských Romů v 70. letech 20. století. Jednou z lokalit, kde žije jak starousedlická romská komunita[94], tak i Romové novousedlíci[95], je sídliště Mojžíř v městské zóně Neštěmice (Integrovaný plán rozvoje města Ústí nad Labem: Neštěmice – Mojžíř 2010)[96].

Na sídlišti situovaném na východním okraji města a tvořeném výhradně panelovými domy, se nachází celkem 954 byty, jejichž vlastníkem je z větší části bytové družstvo

[94] Starousedlíci - slovenští Romové hlavně z oblasti Košic, kteří do města přicházeli po 2. světové válce až do 60. let 20. století.

[95] Novousedlíci dorazili z různých míst Slovenska v rámci organizovaného nebo živelného, rozptylu, bez příbuzenských vztahů.

[96] Pokud není uvedeno jinak, zdrojem informací je Integrovaný plán rozvoje města Ústí nad Labem: Neštěmice – Mojžíř.

SBD Rozvoj, další byty spravují společenství vlastníků jednotek. Ze zmíněných 954 bytů je podle odhadů[97] minimálně 140 bytů obývaných romskými rodinami. Tyto rodiny tvoří 25–30 % z celkového počtu obyvatel této lokality. Počet obyvatel Mojžíře je cca 4 600, přičemž platí, že v rámci města Ústí nad Labem jde bez ohledu na etnicitu o všeobecně vnímanou skupinu sociálně slabých obyvatel[98] a v důsledku mnoha dalších faktorů se z této lokality může stát vyloučená lokalita. V současnosti jsou ceny bytů na sídlišti jedny z nejnižších ve městě, jsou tedy dostupnější pro ekonomicky méně zajištěné osoby, resp. rodiny, jejichž počet stále roste. Jedná se o deprivované obytné území s koncentrací negativních jevů a s minimální obslužnou infrastrukturou, které bylo zařazeno do integrovaného plánu na rozvoj města i přesto, že nebylo dosud označeno (Gabalovou studií; Gabal 2006b) za sociálně vyloučenou (romskou) lokalitu. Výběr lokality byl uskutečněn na základě údajů organizace Člověk v tísni, která zde v zóně působí dlouhodobě, a zároveň na základě existence přehledné vlastnické struktury a vlastnických vztahů bytového fondu, které pozitivně ovlivňují integrační politiky města[99] (Gabal 2009).

Hlavním nástrojem, jehož cílem je zkvalitnění života obyvatel Mojžíře, je Integrovaný plán rozvoje města Ústí nad Labem: Neštěmice – Mojžíř. Součástí tohoto plánu s dobou trvání od roku 2010 do roku 2015 jsou mimo zlepšení prostředí (veřejného prostranství) a bytových podmínek, ve kterých zde obyvatelé žijí, i opatření týkající se vzdělávání a služeb pro sociální integraci a energetických úspor veřejných budov. Zásadní dokument je umístěn na webových stránkách města Ústí nad Labem[100] a obsahuje veškeré náležitosti, které musí obsahovat ve smyslu plnění kritérií na poskytnutí dotací ze Strukturálních fondů EU a kvalitativně do značné míry odpovídá zpracování IPRM-DEMOS.

Celkové výdaje na IPRM jsou 263,5 mil. Kč na aktivity, které se plánují v rámci oblasti intervence (Integrovaný operační program – IOP), tj. opatření Veřejná

[97] Odhad byl proveden neziskovou organizací Člověk v tísni.

[98] Tj. osob s nízkým socio-ekonomicko-kulturním kapitálem, kteří se buď dostávají do situace sociálního vyloučení nebo jsou sociálním vyloučením přímo ohroženi.

[99] Pokud by měl magistrát zvolit zónu, která je sociálně vyloučenou lokalitou se silnou potřebou změn, pak by touto lokalitou musely být Předlice či Nový Svět. (Gabal 2009)

[100] Dostupné z: http://www.usti-nl.cz/cz/zivot-mesta/integrovany-plan-rozvoje-mesta/iprm-nestemice-mojzir.html#dokument.

prostranství a Bytové domy. Celková dotace výdajů rozpočtu IPRM z fondů EU je 197,5 mil. Kč[101].

Opatření v rámci oblasti intervence zahrnují opatření, jejichž cílem je zlepšit fyzický stav veřejných prostranství a jejich funkčního využití prostřednictvím revitalizace území pro rekreaci a volný čas, parkových úprav, instalace bezpečnostních prvků na veřejná prostranství, rekonstrukce komunikací, parkovacích ploch a veřejného osvětlení apod. V oblasti bydlení, kde je cílem zvýšení standardu bydlení a snížení jeho energetické náročnosti, jde pak zejména o rekonstrukce částí domů, zateplení a snížení energetické náročnosti, odstraňování bariérovosti domů a rozvod inženýrských sítí a rozvodů.

Další opatření v oblasti Vzdělávání pro integraci, Služby pro sociální integraci a Energetické úspory veřejných budov jsou financovány z rozpočtu mimo IPRM a jsou rovněž z většiny dotovány ze zdrojů strukturálních fondů.

8.2.1.2 EVALUACE PROCESU IMPLEMENTACE

Vzhledem k tomu, že integrovaný plán je uskutečňován od letošního roku, nelze jej posuzovat z hlediska výsledků a účinnosti programu, nicméně z pohledu administrativní připravenosti a organizace lze říci, že IPRM je připraven na vysoké úrovni a zahrnuje všechny zásadní informace a relevantní podklady ohledně nastavených odpovědností, termínů realizace, řízení projektů v rámci plánu, nastavení komunikačních kanálů a finančních toků, kritérií a podmínek výběru projektů a dalšího monitorování průběhu. Významnou součástí dokumentu je i nastavení indikátorů a kritérií pro hodnocení výsledků projektu, včetně analýzy rizik vyplývajících z případné nedostatečné implementace programu.

V zásadě lze říci, že, cíle a organizace IPRM pro sídliště Mojžíř, včetně prostředků pro jeho uskutečnění, jsou shodné či podobné s IPRM-DEMOS.

Pozitivně lze hodnotit skutečnost, že se město rozhodlo učinit kroky v lokalitě, která je „zatím jen označena“ jako ohrožená sociálním vyloučením a z tohoto hlediska může předcházet větším problémům.

[101] Tj. 75 % celkových výdajů.

8.2.2 OSTRAVA

8.2.2.1 POPIS STRATEGIE

Ostrava je třetím největším městem v České republice (O městě 2010) s cca 313 000 obyvateli (Statistika počtu obyvatel ve správním obvodu SMO 2010) a stejně jako Most či další města je jedním z těch, kde se vyskytují sociálně vyloučené romské lokality (Gabal 2006a)[102].

V současnosti zde probíhá privatizace obecních bytů, z čehož vyplývá, že jejich počet se neustále snižuje. K 31.12.2008 jich bylo v Ostravě 16 581, z toho 15 449 standardních a 1 132 se sníženou kvalitou[103]. V Ostravě se v současné době nestaví žádné nové byty, dva z ostravských obvodů připravují využít dotace Státního fondu rozvoje bydlení na rekonstrukci některých svých objektů. (Kvasnička 2010)

Ve čtrnácti sociálně vyloučených romských lokalitách (Kvasnička 2010) jsou uskutečňovány aktivity a strategie v oblasti bydlení v součinnosti s vlastníky bytových domů, jejichž kvalita je na velmi nízké úrovni. Ve zmíněných lokalitách vlastní domy jak obec, tak i společnosti fungující na trhu s nemovitostmi a několik bytových družstev.

Strategie vlastníků bytového fondu se liší, nicméně je patrné, že se nekvalitním bydlením občanů jmenovaných lokalit většinou zabývají. Jeden z nejvýznamnějších vlastníků bytů v sociálně vyloučených lokalitách – RPG Byty, s.r.o. – se podílí na pilotním projektu Liščina, jehož prostřednictvím se poskytuje materiál na opravy, do kterých se zapojují místní obyvatelé. Ve spolupráci s místními probíhá úklid a údržba společných prostranství a sklepů, malování společných prostor apod. Podobná je i strategie některých dalších soukromých vlastníků domů, nicméně někteří z nich již do bydlení neinvestují další prostředky a mají v plánu je nechat zdemolovat, resp. zlikvidovat. (Kvasnička 2010)

Společnost RPG Byty, s.r.o.[104], má zpracovanou investiční strategii oprav bytového fondu, na které během let 2010–2012 vydá téměř 3 miliardy Kč. Ty budou rozděleny

---

[102] Také studie, která vznikla pro Agenturu pro sociální začleňování *Popis sociálně vyloučených romských lokalit v regionu Ostravska.* Tato studie jich uvádí jen v Ostravě celkem čtrnáct. V těchto lokalitách žije celkem 5 575 romských obyvatel.

[103] Z těchto obecních bytů jich bylo počátkem roku 2009 neobydlených jen 404, přičemž důvod pro neobydlení je zejména špatný technický stav (byty nezpůsobilé k užívání, nařízená demolice stavebním úřadem) anebo soudní či notářské jednání, popřípadě jsou obecní byty ponechané jako náhradní byty nebo určené k prodeji.

[104] Společnost vlastní v Moravskoslezském kraji cca 44 000 bytů (v těchto bytech bydlí asi 150 000 lidí), vlastní bytové i nebytové prostory, kancelářské prostory, administrativní budovy,

do oblastí běžné údržby a drobných oprav, generálních oprav, oprav volných bytů a investičních programů.

Z investičních programů je potřeba zmínit program *Svépomoc* s cílem provádět drobné opravy za účasti nájemníků, vztahuje se na 500 bytů a rozpočet činí 5 mil. Kč. Je určen sociálně vyloučeným lokalitám a je spojen s komunitní prací a spoluprací s vedoucím komunity. V rámci tohoto projektu byl uskutečněn program v Liščině (podobně i v Orlové-Porubě[105]). (Kvasnička 2010)

Mezi další realizované sociální projekty, na kterých se firma RPG Byty účastní, je pronajímání deseti bytů občanskému sdružení Vzájemné soužití, které poskytuje byty rodinám ohroženým odebráním dětí do ústavní výchovy, včetně doprovodného sociálního programu.

V některých případech (vlastník je ÚMOb Slezská Ostrava) byl v lokalitách zahájen prodej bytů soukromým vlastníkům, jinde došlo a dochází k demolici domů. Jiné domy jsou naopak nabízeny např. k vytvoření azylového ubytování pro matky s dětmi (Liščina), případně do dalších programů. V jedné z lokalit (Pátova ulice) je neziskovou organizací Centrom uskutečňován projekt sociálního bydlení, který je popsán níže.

V rámci sociálního začleňování Romů se v Ostravě uskutečnil (a uskutečňuje) program, resp. projekt za účelem zvýšení kvality bydlení osobám žijících v deprivovaných územích, jehož posláním a cílem je budování funkčního systému bydlení na místní úrovni (Návrh koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika 2008).

Mezi konkrétní cíle patří zejména zabránění rozdělování rodin u klientů programu bydlení, zabránění odnímání dětí z rodin u klientů programu bydlení, prevence nového bezdomovectví, zlepšení celkových životních podmínek klientů, zlepšení stavu bytového fondu v deprivovaném území, zlepšení stavu údržby bytového fondu v lokalitě etnicko-sociálního ghetta, změna vztahu cílové skupiny k bytovému fondu, snížení celkové míry sociopatogenních jevů v komunitě, zlepšení životních podmínek všech obyvatel oblastí současných ghett i přilehlých oblastí, bydlení s vlastní nájemní smlouvou bez potřeby asistence terénních pracovníků. (Tamtéž)

---

ubytovací zařízení, hotelové domy atd. Bytové domy se nacházejí v 27 městech a obcích kraje, průměrné stáří domů je asi 56 let. Tamtéž.

[105] Do obou projektů se v roce 2009 zapojilo celkem 250 obyvatel, kteří obývají celkem 22 vchodů. Tamtéž.

Základní metodou a formou práce je zejména zmapování vhodných objektů v rámci městské části, dále zpracování studie lokalit včetně přehledu o ubytovnách, stavu bytového fondu, počtu realitních kanceláří, zmapování ochoty místních samospráv participovat na realizaci daného projektu. V rámci projektu ostravského sdružení Centrom o.s. *Bydlení s doprovodným sociálním programem* bylo nadefinováno třístupňové, obousměrné prostupné bydlení, byl vytvořen poradní sbor se zástupci obce, neziskovými organizacemi, včetně účasti romského poradce. Byla vytvořena databáze rodin účastnících se programu a byly osloveny nevládní organizace, které budou projekt realizovat. Projekt je financován ze zdrojů Integrovaného operačního programu 5.2 (Strukturální fondy Evropské unie) a z národních programů Ministerstva pro místní rozvoj. (Tamtéž)

Východiskem pro uskutečnění projektu je funkční systém propustného bydlení na lokální úrovni, tj. v jednotlivých obcích nebo městských částech, členěný do tří stupňů. Stupeň 1/A se vyznačuje kvalitativně nejvyšším bydlením s vlastní nájemní smlouvou. Stupeň 2/B je bydlení s podnájemní smlouvou včetně smlouvy o poskytování sociálních služeb. V tomto případě nemá uživatel vlastní nájemní smlouvu, přičemž při podpisu podnájemní smlouvy se nový podnájemník zavazuje k účasti na sociálních programech pro deprivovanou lokalitu. Tato fáze trvá cca 1–2 roky. Třetí stupeň bydlení/C je definován jako bydlení v nevyhovujících bytech, ubytovnách, v neoprávněně obývaných prostorách apod.

Nájemní a podnájemní byty jsou buď majetkem samosprávy nebo soukromého vlastníka (některé chátrající byty v méně zajímavých lokalitách se hůře obsazují, nicméně pro potřeby projektu jsou jako bydlení 2. stupně vyhovující) nebo jsou smluvně pronajaty nestátní neziskovou organizací (ta nese vůči majiteli zodpovědnost za úhradu nájemného a ochranu majetku před poškozením).

V rámci implementace programu je vytvořen i mezistupeň mezi 1. a 2. stupněm bydlení, kdy uživatel postupující z 2. do 1. stupně bydlení nedostane vlastní nájemní smlouvu hned, podnájemník zůstává asi jeden rok v podnájmu s příslibem vlastní nájemní smlouvy. I nadále se v omezené míře nájemník účastní doprovodných programů, které zahrnují mimo jiné kurzy hospodaření, hospodárného vaření a zdravé výživy, kurz údržbářských prací, výchovné kurzy pro děti a terénní sociální práce. Tohoto programu se v Ostravě v období let 2005–2007 zúčastnilo celkem 90 klientů s využitím celkem 22 bytových jednotek.

8.2.2.2 EVALUACE PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE

Uvedená ostravská praxe je jednou[106] z dobrých praxí zmíněných i v *Koncepci romské integrace na období 2010–2013*[107] (Koncepce romské integrace 2009).

Strategie uplatňovaná bytovou firmou spíše odpovídá zahraničním zkušenostem, které jsem popsala výše. Nicméně jejich přenos do České republiky je z pohledu Koncepce romské integrace žádoucí a Koncepcí také prosazován. Výsledky strategie ať už z pohledu participace sociálně vyloučených na opravách a údržbě bytových domů, či rozptylování rodin dle jejich socioekonomického statusu formou prostupného bydlení je velkým pozitivem, které by bylo možné v Mostě při troše dobré vůle a v omezené míře využít (omezené vzhledem k současné druhé vlně privatizace bytového fondu). Dobrý příklad je to zejména vzhledem k tomu, že rodiny jsou umísťovány mimo sociálně vyloučenou lokalitu, kde mají větší možnost socioekonomického vzestupu.

Z pohledu participace sociálně vyloučených osob na opravách a údržbě domů se i v Mostě v rámci IPRM-DEMOS plánuje podobný projekt, včetně institutu domovnictví. Na druhou stranu je nepravděpodobné, že by Mostecká bytová, a.s., resp. město, mělo snahu přemísťovat rodiny či jedince do jiného prostředí (město je ani nemá kam přemísťovat). Nejzásadnější důvody jsem již zmínila výše. Tato skutečnost je navíc podepřena informacemi z dokumentu IPRM-DEMOS a dalšími vyjádřeními zástupců města.

[106] Zároveň jedinou uvedenou dobrou praxí v oblasti bydlení.

[107] Koncepce dále uvádí, že prostupný systém sociálního bydlení má zohledňovat „specifické potřeby potřebných nájemníků i úroveň jejich schopností najít si a udržet bydlení na otevřeném trhu s byty“ (s. 43), přičemž součástí pronájmu bytu má být právě nabídka, případně podmínka využívání podpůrných sociálních služeb za účelem stabilizovat socioekonomickou situaci domácnosti nájemníků, dále pak zajistit rozvojové vzdělávací a volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi včetně služeb pro nájemníky se zaměřením na rozvoj klíčových dovedností pro oblast bydlení tak, aby nájemníci, resp. zúčastněné osoby, byli sami schopni najít si a udržet bydlení na otevřeném trhu s byty.

9 DISKUSE A ZÁVĚR

Největší rozdíl v možnostech řešení otázky soužití a bydlení romské menšiny a většinové společnosti mezi střední/východní a západní Evropou byl v ekonomickém vývoji a po dlouhou dobu i ve finančních možnostech zemí (Fresno 2006). V současné době jsou finanční možnosti zemí částečně vyrovnány příležitostí čerpat dotace z Evropských strukturálních fondů. Důležitým aspektem byl samozřejmě i rozdílný politický vývoj v západní a východní Evropě, když se všechny země východní (resp. střední) Evropy potýkaly s asimilačními politikami komunistických vlád (Ringold, Orenstein, Wilkens 2005).

Nejvýraznější zkušeností při řešení problematiky bydlení v sociálně vyloučených lokalitách, kterou jsem v diplomové práci uvedla a které se přibližuje svým přístupem k sociální integraci i příklad z Maďarska, je příklad dobré praxe ze Španělska (likvidace romských osad a přemístění a integrace romských rodin do jiného vhodného prostředí). Tato zkušenost se může stát modelovou situací pro mnohá města v Evropě, nicméně v Mostě je tato praxe v zásadě neuskutečnitelná z několika důvodů. Za nejvážnější z nich považuji obecně problém nedostatku „volných" obecních bytů jak v Mostě, tak i v okolí a v regionu a potřebu vysokých finančních nákladů z veřejných zdrojů, které by vyžadovaly širokou podporu ze strany politiků i veřejnosti, která by však podobný záměr (pravděpodobně) nepodpořila (čímž politici ztrácejí zájem na prosazování tak zásadního a navíc nepopulárního kroku v řešení problematiky). Provedení takového projektu v celém svém rozsahu v Mostě je rovněž spíše nereálné vzhledem k velikosti sociálně vyloučené lokality (Chánov).

Přesto, srovnávám-li průběh projektu v Avilés, nelze se ubránit dojmu, že se v Mostě opakuje stejná chyba, která přinutila politickou a společenskou reprezentaci Avilés přehodnotit svůj plán, když zjistili, že „tudy cesta nevede". Zůstává totiž otázkou, zda vybudování propojení Chánova centrální lávkou s lokalitou Stovky a tím s městem dostatečně odstraní prostorovou odloučenost a izolaci a zvýší mobilitu směrem z Chánova, zejména s ohledem na fakt, že k pohybu obyvatel mezi Chánovem a lokalitou Stovky v současné době dochází (Gabal 2009), byť spojení mezi lokalitami není příliš bezpečné.

I přes uplatnění sociálních programů, které mají zvýšit zaměstnanost a vzdělanost obyvatel, bude lokalita nadále využívána jako prostor pro sociální bydlení, včetně zařízení pro nepřizpůsobivé osoby, které sem město plánuje stěhovat z města. Jen

málokterému Romovi se podaří z Chánova odstěhovat do lepší části města[108], případně mimo město. Navíc na základě současné stigmatizace chánovského sídliště lze předpokládat, že nikdo, kdo vyhledává standardní bydlení, se do této části města stěhovat nebude, čili lokalita zůstane domovem pro chudší a nepřizpůsobivé občany. Navíc vzhledem k tomu, že plyn nebyl na sídliště nikdy zaveden, není o jeho zavedení uvažováno ani v současné době. Obnova dodávky teplé vody není rovněž řešena (tuto informaci poskytl Manažer IPRM-DEMOS formou emailové zprávy, 12.5.2010). Přitom tyto služby v současnosti patří ke standardnímu bydlení.

Je také pravděpodobné, že i v budoucnu se budou vynakládat nemalé finanční prostředky na plnění kritéria udržitelnosti projektu IPRM-DEMOS. To znamená, že se nadále budou vynakládat finanční prostředky na nástroje udržitelnosti projektu v lokalitách upravených v rámci IPRM-DEMOS.

Z uskutečňovaných strategií bydlení (zejména IPRM-DEMOS) vyplývá, že namísto uplatňování koncepce představené ministrem pro lidská práva o začleňování konkrétních rodin a jedinců mezi většinu (Kocáb: Podpora konkrétních rodin zabrání sociálnímu vyloučení 2009), uskutečňuje město Most projekty, které jsou sice *integračně* zaměřené, nicméně nové dovednosti a zkušenosti mohou účastníci těchto programů uplatňovat jen v dané lokalitě. Chybí jak politická, tak i společenská vůle přemístit alespoň ty jedince a rodiny, které by o přestěhování mohly uvažovat a s pomocí terénních pracovníků za podpory z integračních (sociálních) projektů skutečně zvládnout. Jestliže v Chánově žije 99 % Romů, nabízí se otázka, kam má sociální integrace směřovat, resp. kam a mezi koho se mají Romové integrovat. Toto koresponduje i s tvrzeními v Gabalově studii (Gabal 2009), která uvádí, že zde není požadavek na desegregaci jednotlivých lokalit a dalších aktérů, ale spíše na práci s lidmi, kteří v nich žijí. Integrovaný plán je zacílen na „zlepšení stavu problematických zón a jejich přiblížení standardu jiných částí měst“ (Gabal 2009, s. 24) a nikoliv na začlenění jejich obyvatel do většinové společnosti širšího městského celku. Gabal dále uvádí, že takový problém se vyskytuje v integrovaných plánech rozvoje měst obecně – plány řeší rozvoj deprivovaných zón a jejich obyvatel, ale ne jejich integraci na úrovni města jako celku.

Zkušenost ze Španělska říká, že koncentrované osídlení v izolovaném prostoru nenapomáhá mezikulturnímu soužití, ani integraci menšin. Na druhou stranu ani zkušenosti nabyté při pokusech o integraci zejména romské populace do bytových

[108] I přes nízké ceny bytů v Mostě.

jednotek mezi většinové obyvatelstvo nejsou v Mostě příliš pozitivní. Přesto s jistým přístupem na základě jasných kritérií, např. v domě nesmí být více jak jedna sociálně vyloučená rodina[109] či 10 % Romů[110], by se o přestěhování některých rodin dalo uvažovat. Bohužel důsledky další ze strategií implementovaných mosteckým magistrátem, tedy zprivatizované domy a byty, toto v zásadě neumožňují z důvodu nedostatku nájemních (obecních) bytů.

Program prostupného bydlení mimo sociálně vyloučené lokality, který je dobrou praxí v Maďarsku, se v českém prostředí s úspěchem aplikuje například v Ostravě. Bytové podmínky v Ostravě jsou však odlišné od těch v Mostě. Největší ostravský (soukromý) vlastník bytů disponuje na rozdíl od Mostecké bytové, a.s., v mnoha lokalitách mnoha byty, se kterými navíc může nakládat tak, aby ve snaze o zisk z pronájmů apod. mohl nabídnout volné byty i pro účely sociálního bydlení. Na rozdíl od Mostu tak v Ostravě může probíhat sociální integrace v integrovaném prostředí, nikoli sociálně vyloučeném.

Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit strategie města Mostu ve vztahu k problematice bydlení a soužití romské komunity a většinové populace ve městě. Tento hlavní cíl zahrnoval tří podcíle.

Prvním z nich bylo identifikovat a popsat strategie a politiky bydlení města Mostu. Prostřednictvím tohoto podcíle jsem tedy pomocí dostupných zdrojů popsala základní strategie a politiky města, které byly a jsou uskutečňovány v minulosti i v současnosti. Jsou jimi výstavba chánovského sídliště, první a druhá vlna privatizace bytového fondu, akce Mapování 100 a Integrovaný plán rozvoje města IPRM-DEMOS.

Historickou analýzou jsem zjistila, že zásadní pro další vývoj v oblasti bydlení a vztahů mezi obyvateli Mostu byla výstavba sídliště v Chánově a přesun většího množství Romů II. a III. kategorie, kteří nebyli připraveni adaptovat se na nové podmínky, na sídliště, kde tvořili většinu obyvatel. Tento krok může být označen za hlavní příčinu vzniku dnešní sociálně vyloučené lokality. Za vedlejší příčinu považuji neexistenci koncepce řešení romské otázky (zejména na centrální úrovni) a později snahu o asimilaci romského obyvatelstva bez zvážení kulturních rozdílů.

[109] Na základě zkušenosti z Avilés. (Fresno 2006)

[110] Viz Gabalova studie. (Gabal 2009)

Podobný vývoj vzniku sociálně vyloučené lokality zaznamenala i lokalita Stovky, která byla opouštěna většinovým obyvatelstvem. To se stěhovalo za lepším bydlením v novějších mosteckých čtvrtích, čímž uvolňovalo místo pro obyvatele, jimž nižší standard bydlení vyhovoval – těmi byli právě Romové a nepřizpůsobiví.

Stav výše zmíněných sociálně vyloučených lokalit je v současnosti řešen další z mosteckých strategií. Tou je Integrovaný plán rozvoje města Mostu (IPRM-DEMOS). Prostřednictvím tohoto integrovaného plánu má během pěti let (2009–2013) dojít ke zlepšení kvality života v těchto lokalitách, a to hlavně v oblasti bydlení za předpokladu uskutečnění dalších neinvestičních projektů zaměřených na vzdělávání, zaměstnanost, bezpečnost, kterými má být zaručena i udržitelnost projektů.

S tímto plánem je částečně propojena i akce Mapování 100, která byla předpokladem pro další postup v rámci integrovaného plánu z pohledu zmapování situace v lokalitě Stovky. Mimo toto zmapování situace však akce měla i další přínos pro soužití obyvatel – došlo ke zklidnění v lokalitě, neboť byly vystěhovány osoby, které zde neměly trvalý pobyt a které zde působily problémy.

Pomocí analýzy aktérů jsem zjišťovala vztah a postoj jednotlivých aktérů konkrétně k uskutečňovanému integrovanému plánu, který se v současnosti jeví s ohledem na problémovost jako nejvýznamnější (z pohledu uskutečňovaných politik bydlení). Analýza celkem logicky ukázala, že nejpříznivější postoj a vztah k uskutečňovanému integrovanému plánu má skupina obyvatel sociálně vyloučených lokalit. Ostatní aktéři přijímají integrovaný plán jako nutnou skutečnost. Na straně obyvatel ostatních lokalit jde o to, že sociálně vyloučení nejsou stěhováni do jejich domů. Na straně Agentury, Ministerstva pro místní rozvoj a samosprávy se v zásadě jedná o činnost, která vyplývá z účelu jejich úřadu či instituce.

Mimo již zmíněné strategie bydlení v práci uvádím i další, a tou je druhá vlna prodeje bytového fondu. Prodejem bytů do osobního vlastnictví se město Most zbavuje většiny obecních bytů, čímž nad nimi ztrácí kontrolu a zároveň ztrácí prostředky možného sociálního bydlení mimo sociálně vyloučené lokality. Rozsáhlé privatizace městských bytových fondů obecně jsou přitom v rozporu s Koncepcí romské integrace.

V rámci druhého podcíle diplomové práce jsem provedla evaluaci výše uvedených politik, a to včetně první vlny privatizace bytového fondu. V zásadě lze říci, že z pohledu přínosu pro město Most se dá zcela pozitivně hodnotit první vlna prodeje bytů, která přinesla zlepšení stavu domů a bytů v Mostě, a akce Mapování 100/700, jejímž

výsledkem je mimo zmapování situace i zlepšení v občanském soužití v daných lokalitách.

Z pohledu implementace IPRM-DEMOS se v současné době nedá jednoznačně usuzovat na pozitivní přínos, neboť jeho uskutečňování bylo zahájeno v roce 2009. Přínos bude moci být hodnocen nikoli po jeho ukončení v roce 2013, ale až v následujících letech, kdy se prokáže udržitelnost stavu bydlení a komplexní situace v dotčených lokalitách. Do té doby bude muset mostecký magistrát čelit pochybnostem ze strany Mostečanů, kterým je neustále potřeba připomínat pozitiva celého programu.

Úkolem v rámci třetího podcíle bylo srovnat a diskutovat možnosti uplatnění dobrých praxí, které byly uskutečněny, případně jsou uskutečňovány, ve dvou dalších městech České republiky (Ústí nad Labem a Ostrava) a dvou dalších zemí Evropské unie (Maďarsko a Španělsko), ve městě Most.

Ze srovnání implementovaných politik města Mostu s dalšími českými městy vyplynulo, že podobně jako město Most řeší i Ústí nad Labem problém lokality ohrožené sociálním vyloučením implementací integrovaného plánu rozvoje města. V souvislosti s ostravským příkladem jsem ukázala i další možnost řešení problematiky bydlení v sociálně vyloučených lokalitách. Tímto řešením je projekt prostupného bydlení, který již několik let v Ostravě uskutečňuje nezisková organizace za podpory samosprávy a vlastníka bytových domů.

Ze zkušeností dvou zemí EU vyplývá to, že politiky, které zde stát koncepčně aplikuje, jsou zaměřeny zejména na přemísťování rodin a jedinců z nevhodného prostředí, přičemž tento přesun je prováděn individuálně na základě spolupráce s terénními pracovníky. V tomto ohledu se dá říci, že dobrá praxe z Ostravy s těmito zahraničními zkušenostmi koresponduje. Tento přístup je zároveň nově jako forma podpory sociální integrace sociálně vyloučených obyvatel (Romů) koncipován v Koncepci romské integrace.

Diskuse nad možnostmi uplatnění nejlepších praktik v Mostě, zejména přesun obyvatel ze sociálně vyloučené lokality Chánov a jejich integrace mezi většinové obyvatelstvo, ukázala, že aplikace v místních podmínkách je nereálná z mnoha důvodů – mezi ty nejvýznamnější patří nedostatek nájemních bytů, nedostatečné finanční zdroje a chybějící politická a společenská vůle.

Na druhou stranu je potřeba uvést, že úsilí magistrátu *vůbec* řešit problém je nepopiratelně pozitivní. Magistrát se pohybuje na hraně mezi několika aktéry, které

je třeba uspokojit – těmi jsou obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, ostatní obyvatelé Mostu a zároveň stát, jež je městem Most zastoupen. V každém případě neřešením situace (hlavně na chánovském sídlišti) by se město mohlo dostat do mnohem větších problémů. Odpověď na otázku, zda se s bydlením zlepší i zdejší kvalita života a posílí integrace sociálně vyloučených, ukáže jen budoucnost.

10 RESUMÉ

Diplomová práce se zaměřuje na strategie a politiky v oblasti bydlení a soužití obyvatel ve městě Most, přičemž jsou zde popsány a vyhodnoceny politiky uskutečněné v minulosti (před rokem 1989) stejně tak jako současné politiky. Práce se věnuje otázce bydlení a kvality života obyvatel zejména ve dvou sociálně vyloučených lokalitách (Chánov a Stovky), nicméně dotýká se i života v dalších městských čtvrtí.

Pomocí provedené historické analýzy autorka určila příčiny vzniku zmíněných sociálně vyloučených lokalit – kromě řízeného a přirozeného sestěhovávání Romů a nepřizpůsobivých hrála velkou roli i špatná politická rozhodnutí na místní i celostátní úrovni.

Situaci v těchto lokalitách má nově řešit integrovaný plán rozvoje města Mostu (IPRM-DEMOS), jehož prostřednictvím by mělo během pěti let dojít ke zlepšení kvality života v těchto lokalitách, a to hlavně v oblasti bydlení za předpokladu uskutečnění dalších neinvestičních projektů zaměřených na vzdělávání, zaměstnanost, bezpečnost.

V práci jsou popsány vztahy a postoje aktérů k integrovanému plánu, stejně jako moc ovlivnit prosazení a uskutečnění tohoto plánu. Analýza ukázala, že jednoznačně pozitivní postoj k uskutečňovanému integrovanému plánu má jen skupina obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

V rámci popisu a hodnocení strategií bydlení v Mostě dochází autorka k závěru, že bydlení je v současnosti ovlivňováno i druhou vlnou prodeje bytového fondu, kterým se sice může zlepšit stav bytových domů, na druhou stranu se město Most zbavuje většiny obecních bytů. Ke zlepšení prostředí a soužití obyvatel ve dvou mosteckých čtvrtích byla úspěšně provedena akce Mapování 100/700.

Práce obsahuje srovnání zkušeností ze dvou zemí EU (Maďarsko a Španělsko), ze kterých vyplývá, že tamní politiky jsou zaměřeny zejména na přemísťování sociálně vyloučených z nevhodného prostředí za účelem jejich integrace mezi většinové obyvatelstvo. Diskuse nad možnostmi uplatnění nejlepších zahraničních praktik v Mostě, zejména přesun obyvatel ze sociálně vyloučené lokality Chánov, ukázala, že aplikace v místních podmínkách se zdá být z mnoha důvodů nereálná (nedostatek nájemních bytů, nedostatečné finanční zdroje, chybějící politická a společenská vůle atd.).

Mimo zkušenosti ze zahraničí byly v práci představeny příklady strategií z měst Ústí nad Labem a Ostrava, z nichž právě ostravský příklad představuje zavedenou dobrou praxi, která je zaměřena na přesun rodin a jedinců z nevhodného prostředí.

11 SUMMARY

The diploma thesis is focused on strategies and policies in the area of housing and coexistence of inhabitants in Most City. In the thesis there are described and evaluated policies implemented in the past (before 1989) as well as current policies. The work deals with the issue of housing and quality of life mainly in the two socially excluded locations (Chánov and Stovky), nevertheless, it also concerns life in other city quarters.

Via executed historical analysis, the author has defined the causes of the stated socially excluded locations occurrence – beyond the controlled and natural migration of Roma and inadaptable people, a great role was played by wrong political decisions on local and national level.

The situation in these locations should be newly addressed by integrated development plan of Most City (IPRM-DEMOS). Within the five-year plan the quality of life should be improved in these locations mainly in the area of housing, provided implementation of other non-investment projects focused on education, employment and safety.

In the thesis there is also an analysis of relations and attitudes of stakeholders to the integrated plan as well as power to influence the enforcement and execution of the plan. The analysis has shown that the uniquely positive attitude to the implemented integrated plan is only with the group of inhabitants of the socially excluded areas.

Within the description and evaluation of the housing strategies in Most City, the author comes to the conclusion that living is currently also influenced by the second wave of flats privatization which may improve the state of the houses, on the other hand the City gets rid off majority council flats. To improve the surroundings and coexistence of the inhabitants, an action has been executed in two Most quarters – Mapping 100/700.

The work also contains comparison of experience from the two EU countries (Hungary, Spain). The experiences have shown that the policies are focused mainly on a transfer of socially excluded from inconvenient surroundings in order to integrate them amongst the majority. The discussion over the possibility to apply the best foreign practices, particularly the transfer of inhabitants from Chánov, has shown that the use in local conditions seems to be unrealistic for many reasons (lack of council flats, insufficient financial sources, missing political and public will etc.).

Except the foreign experiences, the work presents the examples of strategies from the two Czech cities - Ústí nad Labem and Ostrava. Especially the Ostrava example

presents a well implemented good practice which has been focused on the transfer of families and individuals from inconvenient surroundings.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Akce Mapování 100 v přípravné fázi. In *Mostecké listy* [online]. 21.8.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100336&id=1014&p1=902&p2=1.

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://www.gac.cz/documents/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf.

Annual Report 2008. Housing. [online]. Fundación Secretariado Gitano, 2009. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.gitanos.org/publicaciones/memoria08English/ingles/Activities_10.pdf.

Barša, P. *Politická teorie multikulturalismu.* Brno: CDK, 2003. 348 s. ISBN 80-7325-020-9.

Bytová politika. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Praha. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z. http://www.mmr.cz/Bytova-politika.

Cmíral, J. *IPRM-DEMOS. Zpráva o výsledku průzkumu názoru obyvatel*. [online]. Asistenční centrum, a.s.: Most, 2007. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=9959&id_ktg=1287&archiv=0&p1=1182.

Colebatch, H. K. *Úvod do policy*. Brno: Barrister & Principal, 2005. 142 s. ISBN 80-86598-79-9.

Community Instruments and Policies for Roma Inclusion: Non-discrimination and equal opportunities. A renewed committment – COM(2008)420. Commission Staff Working Document. [online]. Commission of the Europen Communities. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=375.

Červenka, J. *Posouzení správnosti likvidace starého Mostu v rámci těžby hnědého uhlí.* Bakalářská práce. Ostrava. VŠB - Technická univerzita Ostrava. Fakulta hornicko-geologická, Institut ekonomiky a systémů řízení, 2000. 98 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. Dr. Ing. Zdeněk Neustupa. Souhrnné informace dostupné z: http://starymost.web2001.cz/.

Davidová, E. et al. *Právní postavení Romů v jednotlivých členských zemích Evropské unie*. [online]. Praha a České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta v Českých Budějovicích, 2004. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: www.mzv.cz/public/c5/6e/d2/16376_14945_RB_10_2_03.doc.

Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality. Most. [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2009. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/dlouhodoby-monitoring-situace-romskych-lokalit--ceske-lokality-70628/.

Dostálová, T., Podrápský, F., Sýkora, T. *Integrovaný plán rozvoje města Ústí nad Labem: Neštěmice – Mojžíř.* [online]. Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, 2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://www.usti-nl.cz/cz/zivot-mesta/integrovany-plan-rozvoje-mesta/iprm-nestemice-mojzir.html#dokument.

Drbohlav, D. *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). Kultury a křižovatky – Multikulturní výchova.* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf.

Evaluace socioekonomického rozvoje. Metodická příručka. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Praha, 2005. [cit. 2010-01-22]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/MMR_Evaluace-socioekonom_rozvoj_pdf.pdf.

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. Štrasburk 5. listopadu 1992 (ETS 148). [online]. [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_cz_1.pdf.

Evropská komise pochválila přístup města Most k sociálnímu začleňování. Strukturální fondy. [online]. 2010. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013/Tematicke-operacni-programy/Integrovany-operacni-program/Novinky_article/Evropska-komise-pochvalila-pristup-mesta-Most-k-so.

Fresno, J. M. *Municipal programme of shanty towns eradication in Avilés (Principality of Asturias)*. Prezentováno v rámci Peer Review Municipal programme of shanty towns eradication in Aviles (Asturias) v Avilès ve dnech 23. - 24.10.2006. [online]. Fundación Luis Vives, 2006. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.peer-review-social-inclusion.eu/peer-reviews/2006/social-integration-of-roma-people-municipal-programme-of-shanty-towns-eradication-in-aviles.

Frič, P. *Pojem „sociálny problém" a všeobecná teória sociálnych problémov v americkej sociológii*. In *Sociológia*. Vol. 22, č. 1, Bratislava, 1990.

Friš, J. et al. *Cikáni ve starém Mostě: Výsledky sociologického průzkumu*. Most: Okresní národní výbor, 1976. 221 s.

Guide to the Evaluation of Socio-Economic Development. [online]. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/evalsed/downloads/guide2008_evalsed.pdf.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

Informace popisující oblast institucionálního zabezpečení integrace Romů do společnosti v České republice a na mezinárodní úrovni včetně analýzy situace Romů v ČR a v EU 27. [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/informace-popisujici-oblast-institucionalniho-zabezpeceni-integrace-romu-do-spolecnosti-v-ceske-republice-a-na-mezinarodni-urovni-68218.

Integrovaný plán rozvoje města Mostu - Deprivované mostecké zóny a občanské soužití "DEMOS". [online]. [cit. 2010-03-15]. Most: Statutární město Most, 2008. Dostupné z: http://www.mumost.cz/informace/index.htm?fr2=integrovanyplan/obsah.htm.

IOP – Oblast intervence 5.2. Strukturální fondy. [online]. [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=6ee1c371-13a2-4024-a389-4a7973e0da5c.

Kadét, E. *Elimination educational and housing segregation in Hungary.* 2006. Prezentováno v rámci Peer Review Municipal programme of shanty towns eradication in Aviles (Asturias) v Avilès ve dnech 23. - 24.10.2006. [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.peer-review-social-inclusion.eu/peer-reviews/2006/social-integration-of-roma-people-municipal-programme-of-shanty-towns-eradication-in-aviles.

Kocáb: Podpora konkrétních rodin zabrání sociálnímu vyloučení. In *České noviny* [online]. 7.12.2009. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/kocab-podpora-konkretnich-rodin-zabrani-socialnimu-vylouceni/411055&id_seznam=914.

Koncepce bytové politiky (Aktualizovaná verze Koncepce bytové politiky z října 1999). [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj: Praha, 2001. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/Bytova-politika/Koncepce-Strategie/Aktualizovana-koncepce---2001-(1).

Koncepce bytové politiky z r. 2005. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Praha, 2005 [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=1ad2396e-2c60-4d72-bed7-e35322a08312.

Koncepce romské integrace na období 2010–2013. [online]. Ministerstvo pro lidská práva a menšiny: Praha, 2009. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: www.romea.cz/dokumenty/koncepce-romove-2010-13.doc

Köszeghy, L. *Housing Conditions of Roma and Travellers - Hungary*. Thematic Study. [online]. RAXEN National Focal Point, 2009. [cit. 2010-04-19]. Dostupné z: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/raxen/country_reports/cr_raxen_roma_housing_en.htm.

Kvasnička, R. *Popis sociálně vyloučených romských lokalit v regionu Ostravska*. [online]. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách: Ostrava, 2010. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://socialni-zaclenovani.cz/vyzkum-mapuje-socialne-vyloucene-lokality-v-regionu-ostravska.

Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. [online]. Praha: Gabal Analysis and Consulting, 2006. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/index.html.

Mareš, P. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*. In *Sociologický časopis* [online]. Vol. 36, Praha, 2000. [cit. 2010-04-19]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf.

Metodický pokyn k Integrovanému plánu rozvoje města (IPRM). [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Praha, 2008. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Metodicky-pokyn-k-Integrovanemu-planu-rozvoje-mest.

Miliony z prodeje domů pomohou Mostu. In *Homér* [online]. 25.4.2010. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/miliony_z_prodeje_domu_pomohou_mostu.html.

Most pomůže Stovce i Chánovu. In *Mostecký deník* [online]. 21.4.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/most-pomuze-stovce-i-chanovu20090421.html.

Most se má stát rájem na Zemi. In *Mostecký deník* [online]. 29.3.2010. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/most-se-ma-stat-rajem-na-zemi20100329.html.

Most se prezentoval s projekty pro romskou komunitu na konferenci v Bruselu. Webové stránky města Mostu. [online]. 31.3.2010. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100336&id=1797&query=brusel.

Mostecká bytová, a.s. Webové stránky společnosti. [online]. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://www.mostecka-bytova.cz/edel.aspx.

Murphy, R.L. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 268 s. ISBN: 978-80-86429-25-0.

Náplň činnosti magistrátu. Webové stránky města Most. [online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.mumost.cz/magistrat.asp?p1=1158.

Návrh koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika. Pracovní verze. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Praha, 2008. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://www.romea.cz/dokumenty/romove-mmr-2008.pdf.

Nově vzniklá bytová družstva již podepsala kupní smlouvy. In *Mostecké listy* [online]. 24.12.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100336&id=1508&p1=902&p2=1.

Nově vzniklá služebna Městské policie Most v areálu UNO. Tiskové informace. Webové stránky města Mostu. [online]. 13.1.2010. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=9959&id=5281&query=chanov&p1=2954.

Nový projekt Ministerstva vnitra „Úsvit". Programy prevence kriminality. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MTE%3D.

O Agentuře. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. [online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://www.socialni-zaclenovani.cz/o-agenture.

O městě. Webové stránky Statutárního města Ostrava.[online]. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://www.ostrava.cz/jahia/Jahia/site/ostrava/ostrava/o-meste.

Online petice za revokaci usnesení Rady města Mostu [online]. 25.5.2009. [cit. 2010-04-08]. Dostupné z: http://www.chanov-najem.cz/dokumenty.php.

Pavelčíková, N.: *Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 183 s. ISBN 80-86621-07-3.

Philips, D. *Quality of life: concept, policy and practice.* Routledge: Oxon, 2006. 276 s. ISBN10:0-415-32354 (hbk).

Polansky, P. *The Gypsy Genocide*. Reocities. [online]. [cit. 2010-05-12]. Dostupné z: http://www.reocities.com/~patrin/bigissue.htm. Poprvé publikováno In *The Big Issue*. Listopad 1997, č. 257, s. 6─7.

Pravidla způsobilosti výdajů pro období 2007—2013. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.strukturalni-fondy.cz/rps/pravidla-zpusobilosti-vydaju-pro-obdobi-2007-2013.

Pro Chanov a pro „Stovku" tři sta miliónů. In *Homér* [online]. 16.4.2009 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/zpravodajstvi/pro_chanov_a_pro_stovku_tri_sta_milionu.html.

Prodej bytů – jak to vlastně bude? In *Homér* [online]. 4.6.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/zpravodajstvi/prodej_bytu_jak_to_vlastne_bude.html.

Programy a dotace. [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha. [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/Bytova-politika/Programy-Dotace.

Programy sociální integrace. Asimilace. [online]. [cit. 2010-01-22]. Dostupné z: http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=752:asimilace&catid=550:h1-slovniek-pojm&Itemid=339.

REAL CAPITAL, spol. s r.o. Webové stránky realitní kanceláře. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://www.realcapital.cz/index.php?akce=uvod.

Ringold D. *Roma and the transition in Central and Eastern Europe: trends and challenges.* Washington, D.C.: The World Bank, 2005. 54 s. ISBN 0-8213-4809-1.

Ringold, D., Orenstein, M. A., Wilkens, E. *Roma in an expanding Europe: breaking the poverty cycle.* Washington, D.C.: The World Bank, 2005. 237 s. ISBN 0-8213-5457-4.

Romové v České republice. Romové v letech 1993 – 1996. [online]. 26.2.2000. [cit. 2010-02-15]. Dostupné z: http://romove.radio.cz/cz/clanek/18801.

Rozjíždí se třetí etapa prodeje bytových domů. In *Mostecké listy* [online]. 30.3.2010. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100336&id=1795&p1=902&p2=1.

Rozpočet města. [online]. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=9959&id_ktg=1132&p1=1183.

SBD Krušnohor. Webové stránky stavebního bytového družstva. [online]. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://www.sbdkrusnohor.cz/

Směrnice Rady EU 2000/43/ES. [online]. 19.7.2000. [cit. 2010-02-15]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:sk:HTML.

Smlouva o založení Evropského společenství. [online]. [cit. 2010-04-12]. Praha: Ministerstvo zahraničí České republiky. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf.

Sociální doktrína České republiky. [online]. Praha: Socioklub – sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, 2002. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: http://www.socioklub.cz/doktrina.ph.

Společnost Mostecká bytová sníží kapitál kvůli úhradě ztráty. In *Mostecký deník* [online]. 16.11.2007. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/podnikani/mo_bytova20071115.html.

Statistika o počtu obyvatel ve správním obvodu SMO. Webové stránky Statutárního města Ostrava. [online]. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://www.ostrava.cz/jahia/Jahia/lang/cs/pid/875.

Strategický plán lokálního partnerství Most pro roky 2010 – 2012. [online]. Agentura pro sociální začleňování: Most, 2010. [cit. 2010-05-05]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=9959&id=6731&p1=1182.

Tomčík, M., Vavroch, M., Nevyhoštěný, P. *Socioekonomická analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Most pro IPRM MOST. Závěrečná zpráva ze sociologického výzkumu v sociálně vyloučených lokalitách Chanov a „Stovky"*. [online]. VŠFS: Most, 2008. [cit. 2010-04-20]. Dostupné z: http://mumost.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=9959&id_ktg=1292&archiv=0&p1=1182.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 31. ledna 2008 o evropské strategii pro romskou menšinu. [online]. Poslední aktualizace 2.3.2009. [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0035+0+DOC+XML+V0//CS.

Už v prosinci startuje Mapování 700! In *Mostecké listy* [online]. 13.11.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100336&id=1360&p1=902&p2=1.

Varianty – vzdělávací program společnosti Člověk v tísni. Integrace. [online]. [cit. 2010-01-22]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/index.php?id=20&notion=59.

Veřejné zakázky veřejně. Webové stránky msta Most. [online]. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://mumost.cz/verejne-zakazky.asp?p1=1159.

Veselý, A., Nekola, M. (Ed.). *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.

Videoreportáž: Mapování 100 a 700. In *Mostecké listy* [online]. 23.11.2009. [cit. 2010-04-25]. Dostupné z: http://listy.mesto-most.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=100336&id_fotopary=2768&p1=902&p2=1.

Vzdělávací cyklus o Romech. Historie. Český kontext. [online]. [cit. 2010-02-15]. Dostupné z: http://www.skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/historie.

Zákon č. 198/2009 Sb., ze dne 23. dubna 2008, o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). [online]. [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571CC00341DF1C12575E100559440.

Zápisy, usnesení z jednání zastupitelstva města Mostu a další relevantní dokumenty. [online]. Dostupné z: http://www.mumost.cz/mesto/index.htm.

Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025. [online]. 13.12.2006. [cit. 2010-04-09]. Dostupné z: http://web2006.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/archiv/koncepcni-materialy/zasady-dlouhodobe-koncepce-romske-integrace-do-roku-2025-20283/.

Pro účely bibliografických citací bylo využito následujícího zdroje:

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentu*. [online]. Poslední aktualizace 11.11.2004. [cit. 2010-05-12]. Dostupné z: http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf.

13 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Výsledky organizovaného přesunu romských rodin v rámci rozptylu v letech 1966–1968 (tabulka)

Příloha 2 Evidované romské obyvatelstvo českých zemí podle obcí k 31. 12. 1968 (tabulka)

Příloha 3 Dotační programy ze státního rozpočtu (tabulka)

Příloha 4 Kolaudované domy v lokalitě Stovky (tabulka)

Příloha 5 Kolaudované domy v lokalitě Chánov (tabulka)

Příloha 6 Věková struktura bytového fondu v Mostě v roce 2001 (tabulka)

Příloha 7 Bytový fond v Chánově (tabulka)

Příloha 8 Struktura bytového fondu v Mostě dle právního důvodu užívání bytu (tabulka)

Příloha 9 Přírůstky a úbytky bytového fondu v Mostě dle kolaudačního rozhodnutí (tabulka)

Příloha 10 Struktura důvodu neobydlenosti bytového fondu – vybydlené domy trvale, popřípadě dočasně (před rekonstrukcí) a jednotlivě neobyvatelné byty, stav k 30. 6. 2003 (tabulka)

Příloha 11 Srovnání hodnot kritérií ve vybrané zóně s referenčními hodnotami (tabulka)

Příloha 12 Indikátory dle kritérií výběru zóny (tabulka)

Příloha 13 Ostatní indikátory - stanoveny městem Most (tabulka)

Příloha 14 Řídící výbor IPRM-DEMOS (tabulka)

Příloha 1 Výsledky organizovaného přesunu romských rodin v rámci rozptylu v letech 1966–1968

Kraj	Plán: rozptyl ze Slovenska	Plnění	Zůstalo v okresech kraje	Plán: rozptyl v kraji	Plnění	Zůstalo v novém místě	Živelné přesuny
Praha + stat. města.	–	–	–	–	–	–	198
Středočeský	80	13	7	33	16	11	173
Jihočeský	102	43	31	51	30	26	116
Západočeský	–	–	–	36	18	15	350
Severočeský	**–**	**–**	**–**	**203**	**67**	**58**	**531**
Východočeský	216	98	71	44	30	26	340
Jihomoravský	208	108	64	31	22	17	141
Severomoravský	485	232	212	38	52	49	405
celkem rodin	1089	494	385	436	235	202	2254

Zdroj: Pavelčíková 2004, s. 91

Příloha 2 Evidované romské obyvatelstvo českých zemí podle obcí k 31. 12. 1968

Kraj	Obcí celkem	Obcí s Romy	Obcí do 200 R.	200–300 R.	Nad 300 R.	Nad 300, v nich R.	Romů celkem
Praha + stat. města.	4	4	–	–	4	8865	8865
Středočeský	1330	258	256	1	1	1174	5690
Jihočeský	918	119	118	–	1	501	2613
Západočeský	794	235	230	1	4	1901	8014
Severočeský	**705**	**311**	**297**	**3**	**11**	**9279**	**18907**
Východočeský	1284	257	253	1	3	997	5295
Jihomoravský	1582	172	171	–	1	302	2885
Severomoravský	883	193	185	–	8	3588	8816
české země celkem	7437	1549	1511	5	33	26607	61085

Zdroj: Pavelčíková 2004, s. 95

Příloha 3 Dotační programy ze státního rozpočtu

Dotační programy ze státního rozpočtu
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 1. Rozvojový program Podpora *financování asistenta pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním*. 2. Programu na podporu vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí, žáků a studentů 3. Podpora romských žáků středních škol
Ministerstvo kultury 4. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin 5. Podpora integrace příslušníků romské komunity 6. Rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin 7. Knihovna 21. století 8. Výběrové dotační řízení pro oblast profesionálního hudebního umění (festivaly s podílem romské hudby) 9. Provoz Muzea romské kultury v Brně 10. Zajištění péče o pietní místo romského holocaustu v Hodonínu u Kunštátu
Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování 1. Podpora lokálních partnerství v obcích 2. Projekt Agentury podpořený z Evropských sociálních fondů v rámci priority 3.2 *Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit* na podporu aktivit směřujících k inkluzi Romů
Úřad vlády ČR – odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romských komunit 1. Dotační program Rady vlády pro záležitosti romských komunit – Podpora terénní práce 2. Dotační program Rady - Předcházení sociálnímu vyloučení a odstraňování jeho důsledků 3. Dotační program Koordinátoři romských poradců na krajských úřadech
Evropské strukturální fondy – klíčové oblasti podpory pro období 2007-2013
1. Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, prioritní osa 3 Sociální integrace a rovné příležitosti, oblast podpory 3.2 Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit 2. Integrovaný operační program, prioritní osa 3 Zajištění kvality a dostupnosti veřejných služeb, oblast intervence 3.1 Služby v oblasti sociální integrace Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, p**rioritní osa č. 1: Počáteční vzdělávání, oblast podpory** 1.2 Rovné příležitosti dětí a žáků včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdroj: *Informace popisující oblast institucionálního zabezpečení integrace Romů do společnosti v České republice a na mezinárodní úrovni včetně analýzy situace Romů v ČR a v EU 27* 2010, s. 6-7.

Příloha 4 Kolaudované domy v lokalitě Stovky

Číslo bloku	Datum kolaudace
95	28.3.1958
96	10.10.1958
97	28.3.1958
98	30.7.1958
99	16.12.1958
100	24.9.1958
95/96	19.1.1959
96/97	19.1.1959
98/99	30.1.1959
99/100	23.1.1959

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 23

Příloha 5 Kolaudované domy v lokalitě Chánov

Číslo bloku	Datum kolaudace
1	4.5.1978
2,3,4	10.3.1978
5,6	5.4.1978
7	13.4.1978
8	13.4.1978
9	Objekt stržen v r. 2002
10,11,12	4.5.1978
13	7.11.1980

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 22.

Příloha 6 Věková struktura bytového fondu v Mostě v roce 2001

Rok výstavby	Počet bytů
do 1899	0
1900–1919	67
1920–1945	564
1946–1970	13 530
1971–1990	13 357
1991–2001	940
nezjištěno	72

Zdroj: Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza, s. 33.

Příloha 7 Bytový fond v Chánově

blok.č.	čp.	ulice	byty celkem
1	204,205	Železná	16
2	176,177	Zlatnická	16
3	178,179	Zlatnická	48
4	174,175	Zlatnická	16
5	180,181	Zlatnická	20
6	182,183	Zlatnická	16
7	190,191	Zlatnická	48/24
8	192,193,194	Zlatnická	24/10
10	197,198,199	Zlatnická	24
11	200,2001	Kovářská	16
12	202,203	Kovářská	48/0
13	206	Zlatnická	63
Celkem		355	
Červeně zvýrazněné jsou ty, které jsou částečně nebo úplně vybydlené.			

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 34.

Příloha 8 Struktura bytového fondu v Mostě dle právního důvodu užívání bytu

právní důvod užívání bytu	1991	2001
byt ve vlastním domě	907	1 308
byt v osobním vlastnictví	289	6 896
jiné bezplatné užívání bytu	31	107
byt nájemní	21 216 (státní)	10 859 (7 554 obecních)
byt člena SBD	5 422	5 874
byt člena družstva nájemců založeného v průběhu privatizace	–	2 629
byt domovnický, služební	209	80
jiný důvod užívání bytu vč., nezjištěno	82	1 047
celkem	28 156	28 530

Zdroj: Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza, s. 35..

Příloha 9 Přírůstky a úbytky bytového fondu v Mostě dle kolaudačního rozhodnutí

Rok	nově vzniklé	odstraněné
1991	2	0
1992	7	0
1993	3	0
1994	104	0
1995	1	0
1996	5	0
1997	7	138
1998	88	183
1999	65	3
2000	13	44
2001	32	219
2002	38	113
celkem	365	700

Zdroj: Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza, s. 35.

Příloha 10 Struktura důvodu neobydlenosti bytového fondu – vybydlené domy trvale, popřípadě dočasně (před rekonstrukcí) a jednotlivě neobyvatelné byty, stav k 30. 6. 2003

okrsek 2B	14 bloků (286 b. j.)
okrsek 2A	3 bloky (102 b. j.), 18 jednotlivých b. j.
sídliště Most 14, Rudolice	54 b. j.
celkem	1567 b. j.

Zdroj: Program rozvoje statutárního města Mostu na roky 2004-2010. Část 1. – Analýza, s. 36.

Příloha 11 Srovnání hodnot kritérií ve vybrané zóně s referenčními hodnotami

Kritérium	**Popis kritéria**	**Zdroj dat**	**Srovnávací hodnota – město Most**	**Skutečná hodnota**	**Odchylka**
Vysoká míra chudoby a vyloučení	výše příspěvku hmotné nouze na 1 občana v Kč	MmM - OSV	1490,- Kč	3928,- Kč	163,6 %
Vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti	počet nezaměstnaných déle než 12 měsíců jako procento z počtu všech ekonomicky aktivních obyvatel dané lokality	ÚP Most, MPSV ČR a MmM	13,4 %	21%	56,7%
Nízká úroveň vzdělání	poměr počtu osob s nejvyšším dosaženým stupněm základního vzdělání k celkovému počtu osob trvale bydlících ve sledovaných lokalitách	ČSÚ, SLDB 2001	27,9%	53,9%	93,2%
Nízká úroveň hodnoty nemovitostí	počet domů postavených do roku 1990 jako procento z celkového počtu domů v dané lokalitě	MmM	91,5%	100%	9,3%

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 30.

Příloha 12 Indikátory dle kritérií výběru zóny

Kritérium	**Popis kritéria**	**Zdroj dat**	**Srovnávací hodnota – město Most**	**Skutečná hodnota**	**Odchylka**	**Odhad zlepšení**
vysoká míra chudoby a vyloučení	výše příspěvku hmotné nouze na 1 občana v Kč	MmM - OSV	1490,- Kč	3928,- Kč	163,6 %	Snížení odchylky řádově o jednotky procent.
vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti	počet nezaměstnaných déle než 12 měsíců jako procento z počtu všech ekonomicky aktivních obyvatel dané lokality	ÚP Most, MPSV ČR a MmM	13,4 %	21%	56,7%	Snížení skutečné hodnoty řádově o jednotky procent.
nízká úroveň vzdělání	poměr počtu osob s nejvyšším dosaženým stupněm základního vzdělání k celkovému počtu osob trvale bydlících ve sledovaných lokalitách	ČSÚ, SLDB 2001	27,9%	53,9%	93,2%	Snížení skutečné hodnoty řádově o jednotky procent, nejvýše však o 10 %
nízká úroveň hodnoty nemovitostí	počet domů postavených do roku 1990 jako procento z celkového počtu domů v dané lokalitě	MmM	91,5%	100%	9,3%	Z 18 bytových domů bude min. 12 nově regenerováno. (tj. 67 % BD). Skutečná hodnota parametru za zónu se sníží na 33 %

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 43.

Příloha 13 Ostatní indikátory (stanoveny městem Most)

Indikátor	**definice**	**výchozí hodnota**	**kvantifikovaný cíl**	**způsob měření**	**zdroj informací**	**Cílová hodnota**
IOP						
Rekonstruované bytové domy	Dokončená rekonstrukce bytového domu	0	ks	kontrola na místě	Stavební úřad	11
Centrální chodník	Vybudování pěšího koridoru Chánov - Most	0	m	geodézie	MmM	2 800
Přemostění koridoru (silnice I/13)	Vybudování pěšího přemostění přes koridor	0	přemostění	kolaudační rozhodnutí	Stavební úřad	1
jiné tematické OP (TOP)						
Pracovní poradenství a rekvalifikační služby	Počet podpořených osob klienti/uchazeči o zaměstnání/ absolventi kurzu	0	počet klientů počet absolventů kurzu	Prezence	Projektová dokumentace Domu romské kultury, ÚP Most	1000
Volnočasové aktivity	Počet podpořených osob – klienti služeb	0	počet dětí	Prezence	MmM, 5. ZŠ Most	50
Vzdělávací aktivity	Počet podpořených osob, absolventů kurzů	0	počet podpořených osob	evidence docházky	5 ZŠ Most, Komunitní centrum Chanov	15
Sociální služby a terénní práce	Počet podpořených osob klienti/absolventi kurzů	0	počet podpořených osob	Prezence, interní evidence	MmM, Komunitní centrum Chanov	800
Podpořené projekty	počet podpořených projektů	0	počet podpořených projektů	rozhodnutí o přidělení dotace	OP LZZ	2

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 44.

Příloha 14 Řídící výbor IPRM-DEMOS

Instituce	Subjekt	Pozice
Řídící orgán IOP	Ministerstvo pro místní rozvoj, regionální pracoviště - Chomutov	vedoucí region. pracoviště
Orgány státní správy	Úřad práce Most	ředitel úřadu
Vysoké školy	VŠB VŠFS	vedoucí detašovaného pracoviště ředitel studijního střediska
Významné podnikatelské subjekty	MUS a.s. Unipetrol s.r.o. United Energy a.s. Česká rafinérská a.s.	výkonný ředitel jednatel generální ředitel tiskový mluvčí
Neziskové organizace	Dům romské kultury K-Centrum Oblastní charita Most	ředitel výkonný ředitel ředitelka
Město Most	primátor náměstek (rozvoj, majetek) náměstek (ekonomiku, investice) náměstek (školství, kulturu) manažer IPRM	předseda Řídicího výboru
Další významné instituce	Euroregion Krušnohoří ČS obchodní banka Výzkumný ústav pro hnědé uhlí a.s. Hospodářská a sociální rada Mostecka	jednatel ředitel ředitelka předsedkyně

Zdroj: IPRM-DEMOS 2009, s. 59.